

Humor som et retorisk virkemiddel i politisk kommunikasjon og retorikk

Ole Andreas Laache Klevan

Masteroppgave i REKOM4190
Retorikk og språklig kommunikasjon
Institutt for lingvistiske og nordiske studier

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2019

Copyright Ole Andreas Laache Klevan

2019

Humor som et retorisk virkemiddel i politisk kommunikasjon og retorikk

Ole Andreas Laache Klevan

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

De siste ti årene har man sett en høyere grad av personifisering i politikken enn tidligere. Sosiale medier er med på å bygge opp under denne personifiseringen i enda høyere grad, og det å skape et image basert på autenticitet, samt være mer synlig og få en direkte kontakt med velgere, står i fokus. Forskningen til Gunn Enli (2015) viser at denne imagebyggingen på sosiale medier blant annet er drevet av et norsk politikerideal om å fremstå som autentisk, folkelig og ærlig. Jeg vil undersøke om humor kan være med på å styrke disse idealistiske trekkene.

Oppgaven er en kvalitativ analyse der jeg med retorisk teori analyserer et utvalg av politiske ytringer, der det med intensjon har vært anvendt humor. Oppgaven tar for seg politisk kommunikasjon og retorikk ytret både i sosiale medier, men også i den klassiske politiske tale, herunder Trontaledebatten fra 2016. Oppgaven prøver å belyse om hvorvidt humor kan anvendes som et retorisk virkemiddel i politisk kommunikasjon og retorikk, blant annet for å bygge et politisk image og styrke sin personlige etos. Oppgaven analyserer derfor publikasjoner fra to politikeres Instagramkontoer, der begge politikere har ønsket å fremstå som humoristiske. Analysen vurderer hvorvidt humor fungerer som et retorisk virkemiddel i disse eksemplene ved å dra frem de tre klassiske humorteorier, samt se til sosiologien og psykologien for flere humoristiske tilnærminger. Analysemateriale har også blitt valgt ut i tråd med informantene som analyseres, blant annet gjennom intervju med de to politikerne, Unge Høyres leder Sandra Bruflot og Norges Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen.

Forord

Denne oppgaven markerer slutten på 5 år med studier av retorikk. Det har vært 5 meget lærerike og interessante år.

Aller først vil jeg få rette en stor takk til min veileder, Kjell Lars Berge. Han har vært meget fleksibel og stilt opp når det trengs, i tillegg til å utvise et stort engasjement for oppgaven min, noe som har motivert meg til å jobbe videre. Dessuten har det vært gøy å kunne ha veiledningstimer der man i tillegg kan sitte å le høyt over dagens politiske flauter.

Jeg vil også få rette en stor takk til Unge Høyres leder Sandra Bruflot som har stilt opp til intervju, samt gitt meg analysemateriale og gode tips.

En stor takk skal også rettes til Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen som velger å sette av tid midt i en hektisk arbeidshverdag for å bli intervjuet om humor og politikk av meg. Det er motiverende å føle at en masteroppgave er såpass viktig at landet kan vente.

I tillegg vil jeg takke Eirik Bergesen og Ken Andre Ottesen for gode samtaler om humor og politikk, og for all inspirasjon de har bidratt med til denne oppgaven.

Oslo, 3 mai, 2019.

Ole Andreas Laache Klevan

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	0
1.1	TEMA OG PROBLEMSTILLING	1
1.2	OPPGAVERNS DISPOSISJON	2
2	Begrepsavklaring og tidligere forskning	4
2.1	Politisk retorikk og politisk kommunikasjon.....	4
2.1.1	En norsk politisk retorikk	6
2.2	Tidligere forskning	7
3	METODE.....	9
3.1	EN KVALITATIV ANALYSE	9
3.2	CASESTUDIE.....	10
3.2.1	UTVALG	10
3.2.2	MÅLRETTET UTVALG	12
3.3	RETORISK ANALYSE	15
3.4	INTERVJU	17
3.4.1	ÅPENT INTERVJU/DYBDEINTERVJU	17
3.5	RELIABILITET, VALIDITET OG GENERALISERBARHET	19
3.6	OPPSUMMERING AV KAPITTELET.....	21
4	TEORI	22
4.1	RETORISK TEORI.....	22
4.1.1	ETOS OG TROVERDIGHET.....	22
4.1.2	AUTENTISITET.....	23
4.1.3	KAIROS OG APTUM	27
4.2	HUMORTEORI.....	29
4.2.1	OVERLEGENHETSTEORI	30
4.2.2	INKONGRUENSTEORI	30
4.2.3	VENTILTEORI	31
4.2.4	FUNKSJONALISTISK TILNÆRMING	33
4.2.5	KONFLIKTTILNÆRMING	35
4.2.6	HUMOR SOM PERSONLIGHETSTREKK	38
4.3	OPPSUMMERING AV KAPITTELET.....	39
5	HUMOR SOM ET RETORISK VIRKEMIDDEL I POLITISK KOMMUNIKASJON OG RETORIKK.	41
5.1	HUMOR I POLITIKKEN.....	41
5.2	TRONTALEDEBATTEN 2016. KNUT ARILD HAREIDE VS. ERNA SOLBERG	43
5.2.1	DEN RETORISKE SITUASJONEN	44
5.2.2	DET PÅTRENGENDE PROBLEMET.....	47
5.2.3	DET RETORISKE PUBLIKUM.....	51
5.2.4	DE RETORISKE VILKÅR.....	53
5.2.5	ETOS OG TROVERDIGHET.....	54
5.3	OPPSUMMERING.....	60
5.4	SANDRA BRUFLOT PÅ INSTAGRAM.	61
5.4.1	HUMOR PÅ INSTAGRAMPROFILEN TIL SANDRA BRUFLOT.	62
5.4.2	SPONTANITET OG KONFLIKT-TILNÆRMING.....	69
5.5	TORBJØRN RØE ISAKSEN PÅ INSTAGRAM.	75

5.5.1	HUMOR PÅ INSTAGRAMPROFILEREN TIL TORBJØRN RØE ISAKSEN.....	76
5.5.2	HUMOR UTEN MASSEMEDIEENES FILTER.....	81
5.6	OPPSUMMERING AV KAPITTELET.....	88
6	DISKUSJON OG KONKLUSJON	91
6.1	DISKUSJON.....	91
6.1.1	PERSONLIGHET, SELVIRONI OG AUTENTISITET	92
6.1.2	KAIROS OG APTUM	95
6.2	KONKLUSJON	97
7	LITTERATURLISTE.....	99
7.1	LITTERATUR.....	99
7.2	HENTET FRA NETT	102
7.3	INFORMANTER.....	103
7.3.1	Politikere:	103
7.3.2	Forskere:	103
	Vedlegg / Appendiks.....	104

1 INNLEDNING

Når man skal bestemme seg for tema til masteroppgaven sin, blir man ofte tipset om å trekke frem tidligere erfaringer innen jobb, hobbyer og interesser. Jeg har vært så heldig å kunne kombinere alle disse tre tingene innenfor ett tema, nemlig humor. David Silverman (2014, s. 31) nevner at flere vil få panikk når de skal velge et tema, mens noen har en brennende interesse for noe som foregår i verden rundt dem. Disse personene er ofte opptatt av å kunne gjøre denne interessen om til et forskningsprosjekt, og i denne prosessen så gjelder dette meg (Silverman, 2014, s. 31).

Jeg jobber til daglig som manusforfatter og stand-up komiker. I tillegg til dette har jeg jobbet i politikken, både som kommunikasjonsrådgiver på Stortinget, og som fylkessekretær i et ungdomsparti. Kombinasjonen av å jobbe med politikk samtidig som du jobber med humor gir en unik innsikt i hvordan du kan bruke ulike virkemidler i kommunikasjonen. Enten om du skal fortelle en vits, eller du skal få frem et politisk budskap. Og hvis det akkurat er en vits eller et politisk budskap du skal formidle, så har du muligheten til å ta i bruk virkemiddelet, humor.

Som retorikkstudent og komiker er det vanskelig å stå på scenen, eller skrive en oppgave om retorikk uten å prøve å kombinere de to. De aller fleste komikere er ikke utdannet retorikere, likevel avhenger så og si alt det de holder på med av en god retorisk forståelse. Jeg synes det er interessant at mennesker som jobber med å formidle noe til en hel sal full av mennesker, ikke nødvendigvis er klar over den teoretiske bakgrunnen for det de gjør. Dette leder meg inn på et annet yrkesfelt som ligner på komedie og humor, både med tanke på utøvelse og formål, nemlig politikken. Når man ser på uttrykket logos, kan man lese at den greske retorikeren og sofisten Gorgias mente at mennesker er mottakelig for overtalelse, da vi stort sett er ledet av våre meninger og ikke virkelig innsikt (Eide, 2004, s. 91). Dette er for meg en god beskrivelse av formålet til både humoren og politikken. Vi vil overtale andre mennesker til enten å synes det man ytrer er morsomt, eller at det man ytrer høres ut som en fornuftig idé man burde legge frem til votering.

Jeg ønsker derfor i denne oppgaven å gå dypere inn på hvordan humor kan fungere som et retorisk virkemiddel i politisk kommunikasjon og retorikk. Spesielt interessant vil det være å se på hvordan politisk kommunikasjon og retorikk kan ta i bruk, eller identifiseres gjennom

de tre klassiske humorteorier. I mitt intervju med medievider og humorforsker Kai Schwind, forteller han at de tre klassiske humorteoriene forklarer alt fra hvordan humor oppstår gjennom uoverensstemmelser og inkongruens, til ovenfra og ned humor og hvordan humor kan fungere som spenningsforløsende og skape lettelse rundt alvorlige temaer (intervju, 22.01.19). Dette er teorier som kommer til å stå sentralt i min analyse, for å kunne belyse hvordan humor anvendes i politisk kommunikasjon.

1.1 TEMA OG PROBLEMSTILLING

Enli (2015, s. 16) forklarer at norske politikeres imagebygging i sosiale medier, baserer seg på et Norsk ideal om å fremstå som autentisk, og at man ikke skal skjule sine feil og mangler. Det forventes at politikere opptrer folkelig, og en tendens i sosiale medier viser at lengre, planlagte publiseringer har dårligere gjennomslagskraft enn bilder og oppdateringer som signaliserer enn mer spontan og uformell tilværelse (Enli, 2015, s. 16).

Jeg ønsker å undersøke nærmere, om denne autentisiteten, folkeligheten og spontanitet har en rot i det humoristiske. Eventuelt om man kan oppnå disse idealistiske kravene gjennom bruk av humor, og hva dette igjen kan ha å si for en politiker. Problemstillingen lyder da som følger:

Hvordan kan man anvende humor som et retorisk virkemiddel i politisk kommunikasjon og retorikk?

Da problemstillingen først og fremst oppfordrer til en analyse av hvordan humoren forekommer og fungerer, eller ikke fungerer retorisk i politisk kommunikasjon, vil jeg supplere med et forskningsspørsmål som jeg også vil besvare i løpet av oppgaven:

Hvordan kan man bruke humor for å styrke sin personlige etos, og bygge et politisk image?

For å kunne svare besvare både problemstilling og forskningsspørsmål, krever det at jeg setter meg særdeles godt inn i forskning rundt humor som teori, og ikke minst politisk kommunikasjon og retorikk i Norge, samtidig som jeg forankrer det i retorisk teori. En av måtene å kunne få en slik god innsikt på, vil være å komme tett på eventuelle informanter og forskningsobjekt, som er relevante for problemstillingen. Jeg bestemte meg derfor tidlig i

prosessen å ta i bruk intervju som metode, og kontaktet to personer jeg mener faller godt inn under kombinasjonen humor og politikk. De jeg kontaktet var leder av Unge Høyre, Sandra Bruflot samt Norges Næringsminister, Torbjørn Røe Isaksen. Begge takket ja til å stille opp i intervju, samt godtok at analysen tok for seg deler av deres kommunikasjon på sosiale medier. Spesielt nevnte Torbjørn Røe Isaksen at han gjerne ville stille opp, da dette var et tema han mente både var interessant, men ikke minst aktuelt. Blant annet nevnte Torbjørn Røe Isaksen i intervjuet hvordan den gamle klassebaserte måten å stemme på er i ferd med å forsvinne, og hvordan enkeltpolitikerens historie blir viktigere og viktigere. Videre forklarte han at hvem du er og det å fremstå som autentisk er noe vi vil se mer og mer i norsk politikk, og en av faktorene som sier noe om hvem du er, er akkurat humor (intervju, 28.01.2019).

Gjennom retoriske metoder og teorier, et dypdykk ned i forskjellige typer tolkninger og teorier av humor, vil jeg med denne oppgaven prøve å belyse hvordan man kan oppnå høyere grad av autenticitet og troverdighet som politiker, ved bruk av humor. Ved og aktivt bruke mine informanter og forskningsobjekter som caser, vil jeg se på hvordan humor og politisk kommunikasjon via sosiale medier fungerer sammen. For å svare på problemstillingen og forskningsspørsmålet, mener jeg også at det ikke vil holde å kun forholde meg til sosiale medier. Jeg vil derfor også trekke inn den klassiske politiske tale og debatt som analyseobjekt.

1.2 OPPGAVENS DISPOSISJON

Oppgaven er hovedsakelig delt opp i seks kapitler. Det første kapitlet har nå redegjort for hva oppgaven skal handle om, samt tema og problemstilling.

I kapittel to vil jeg tydeliggjøre og forklare begrepene politisk kommunikasjon og politisk retorikk, og vise til hva jeg legger i disse to begrepene. Videre vil jeg si litt om hva slags forskning som tidligere er gjort innen politisk retorikk i Norge, samt se på hva slags forskning som finnes av kombinasjonen humor og politikk, og ikke minst humor, politikk og sosiale medier.

Kapitel tre går nærmere inn på de kvalitative metodene jeg har benyttet meg av underveis i analyseprosessen. Her forklarer jeg hva slags form for intervju jeg har benyttet meg av, og

begrunner hvorfor dette er en hensiktsmessig metode. Jeg redegjør også for den retoriske analysen, samt utvalg og avgrensing.

Kapitel fire tar for seg det teoretiske aspektet ved oppgaven. Her trekker jeg frem hvilke elementer i retorisk teori som vil være gjeldende, og hvilke viktige retningslinjer jeg trenger for å kunne besvare min problemstilling. I tillegg gir jeg et godt overblikk over teorier som finnes innen humor. Blant annet tar jeg for meg de tre klassiske humorteorier, men ser også nærmere på de sosiologiske tilnærmingene inne humor, samt humoristiske personlighetstrekk forankret i psykologien.

I kapittel fem tar jeg fatt på selve analyseprosessen, hvor jeg med utgangspunkt i retorisk teori og humor teori analyserer politisk kommunikasjon og retorikk utøvet både på sosiale medier, hovedsakelig av Unge Høyre leder Sandra Bruflot, samt Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen, men også den klassiske politiske talen, herunder Trontaledebatten fra 2016 på Stortinget.

I kapittel seks belyser jeg funnene mine, og diskuterer dem. Til slutt presenterer jeg en konklusjon, basert på analyseprosessen og diskusjonen.

2 Begrepsavklaring og tidligere forskning

I dette kapittelet ønsker jeg å definere og forklare to sentrale begreper, som jeg kommer til å benytte meg av gjennom oppgaven. Disse to begrepene er *politisk retorikk* og *politisk kommunikasjon*. I tillegg ønsker jeg å nevne litt om hva slags forskning som tidligere har blitt gjort når det kommer til humor innen politikken. Spesielt ønsker jeg å trekke frem sentral forskning som er gjort på dette feltet i Norden, men også rette blikket mot USA, og se på hvilke utfordringer og humoristiske trender som har oppstått der, og om disse utfordringene og trendene er noe som vil gjelde, eller allerede gjelder Norge.

2.1 Politisk retorikk og politisk kommunikasjon

Gjennom denne oppgaven kommer jeg til å benytte meg av to begreper som vil være sentrale i min analyse og i mine undersøkelser. Det handler om *politisk kommunikasjon* og *politisk retorikk*. Grunnen til at jeg ønsker å begrepsavklare akkurat disse to begrepene, er fordi humor i utgangspunktet kan fungere annerledes ut ifra hva slags ytring humoren brukes i, i tillegg til at motivasjonen for bruken kan være forskjellig fra situasjon til situasjon, noe som da er vesentlig å være klar over i en analyseprosess.

Når jeg i denne oppgaven skriver om politisk kommunikasjon, mener jeg den form for kommunikasjon som enten omhandler politikk eller politikere i en eller annen form. Denne kommunikasjonen faller innunder alle de forskjellige måtene vi har å kommunisere på i dag. Det være seg tale, skrift, bilder, massemedier og sosiale medier. Ihle, Skogerbo & Allern (2015) skriver:

Politiske prosesser og avgjørelser forutsetter politisk kommunikasjon. Både holdninger, kunnskap og atferd blir påvirket av denne typen kommunikasjon. Det gjelder enten vi er politikere, organisasjonsrepresentanter, journalister eller samfunnsborgere. Politisk kommunikasjon har betydning for makt og politikk fordi den fremmer visse interesser og verdier fremfor andre. (s. 11).

Politisk kommunikasjon rommer med andre ord flere forskjellige måter å kommunisere politisk på. Vi har i 2019 en helt annen måte å kunne kommunisere og å nå ut på, enn vi hadde for bare noen år siden. Ulike medier fra hele verden er i dag tilgjengelige og det kan bli

vanskeligere for lokale og nasjonale offentligheter å få publikum sin oppmerksomhet. Sånn sett kan man også si at den politiske kommunikasjonen har blitt mer kompleks (Elvestad, Aalberg & Skogerbø, 2015, s. 62). I denne komplekse politiske kommunikasjonen, har blant annet personifisering og politisk kommunikasjon på sosiale medier blitt en prioritet hos politikere og politiske partier de siste årene (Enli, 2015, s. 5). Analysen min vil derfor blant annet se på hvordan humor kan fungere retorisk i politisk kommunikasjon gjennom det sosiale mediet, Instagram.

Politisk retorikk handler da i større grad om å påvirke og overbevise. Der politisk kommunikasjon i denne oppgaven fungerer som en slags paraplybetegnelse for kommunikasjon som inneholder former for politikk, vil altså politisk retorikk handle mer om ytringer og kommunikasjon som vil påvirke, forandre eller overbevise. «Retorikk er ganske enkelt å handle med kommunikasjon for å påvirke mennesker som er frie til å ta egne valg» (Kjeldsen, 2015, s. 77). Som jeg viser til senere i oppgaven, ønsker jeg å se på hvordan humor kan fungere retorisk både i den klassiske politiske talen, men også på sosiale medier. Jeg vil altså undersøke humorens funksjon når det kommer til en retorisk ytring, der man vil påvirke eller forandre noe, men også i ytringer eller publikasjoner der man heller ønsker å belyse eller gjøre publikum oppmerksomme på noe. Berge (2014) skriver:

Erfaringene med Barack Obamas gjennombrudd som politiker og hans store seier i de valgene han har stilt opp i, viser at den beste retorikeren i dagens samfunn er den som behersker tradisjon og modernitet samtidig, både klassisk talekunst og nettbaserte sosiale medier. På samme måte må det vitenskapelige studiet av politisk retorikk samtidig favne en flere tusen år gammel tradisjon og duggfrisk modernitet. (s. 32).

Med dette i tankene, mener jeg at det blir viktig for meg å se på hvordan humor fungerer både i den klassiske politiske tale, og i dagens moderne sosiale medier. På den måten kan jeg altså få innsikt i, og se på hvordan humor kan oppstå, fungere eller eventuelt ikke fungere i de ulike formene vi i dag har for politisk kommunikasjon og retorikk.

Berge (2014) forklarer at politisk retorikk er noe som må forstås komplekst, blant annet som «noe som utøves i alle kulturkontekster i samfunnet som av samfunnets deltakere forstås som politiske: landsmøter, valg, presse, embetsverk, taler, møter rådgivning og så videre» (22). I en studie, og da også i en analyse av retorikk, vil det ifølge Berge (2014, s. 22) være vesentlig

at man er oppmerksom på alle forskjellige måter og former for ytringer, som kan bidra til politiske handlinger i et samfunn. Dette vil med andre ord si at man ikke kun skal se på retoriske praksiser som skjer innenfor typiske politiske arenaer som Stortinget – men også nye former for offentlighet, blant annet internett og dermed sosiale medier (Berge, 2014, s. 22). Berge (2014, s. 22) nevner også at politisk retorikk benytter seg av alle tilgjengelige semiotiske ressurser. Dette vil også være vesentlig for min oppgave, da det i flere av mine eksempler oppstår en kombinasjon av mange forskjellige semiotiske ressurser.

2.1.1 En norsk politisk retorikk

Når jeg skal se på hvordan humor fungerer som et retorisk virkemiddel i politisk kommunikasjon og retorikk, vil det være interessant og også viktig, at jeg etter hvert identifiserer om det finnes en form for Norsk eller Nordisk politisk retorikk som er særegen. Dette kan være med på å tydeliggjøre hvordan humor bør eller kan anvendes, samtidig som det kan understreke hvilke effekter humor kan ha for den aktuelle politiske retorikken. Berge (2014, s. 32) skriver at det finnes lite forskning og systematisk innsikt i hvordan politikere og praktisk politikk utføres i sosiale medier. I 2015 derimot kom Enli (2015) ut med en artikkel der hun hadde intervjuet fem partiledere og tre politiske rådgivere om deres bruk av sosiale medier. I denne artikkelen kommer det frem en relativt særegen norsk måte å fremstå på i sosiale medier. Kjeldsen (2015, s. 77) spør nettopp om det finnes noen særegen norsk politisk retorikk, og svarer med at nordmenn har en forkjærlighet rundt det naturlige og autentiske. Enli (2015) sin forskning kommer inn på akkurat dette – analysen hennes viser nemlig hvordan norske politikere bruker sosiale medier til å bygge et image som baserer seg på autenticitet og det å fremstå som folkelig (Enli, 2015, s. 16). Likevel blir ikke humor drøftet som noen form for retorisk virkemiddel til å kunne oppnå denne autenticiteten eller folkeligheten. Schwind (intervju, 22.01.19) forteller meg at humor i Tysk politikk omtrent er totalt fraværende og at det blir sett på som meget useriøst og lite autoritært. I England derimot brukes det mye. Så hvordan ligger det an med humor i den norske politiske retorikken, og i norsk politisk kommunikasjon generelt? Videre blir det derfor interessant om det er mulig for meg å identifisere hvorvidt humor kan ha noe å si for dette norske idealet om å fremstå som folkelig og autentisk.

2.2 Tidligere forskning

Som jeg akkurat har vært inne på, har det med årene kommet mer forskning på kombinasjonen av politisk kommunikasjon og sosiale medier i Norge. Enli (2015, s. 2) viser til ulike felt forskere hovedsakelig har vært opptatt av, innen studier av politisk kommunikasjon i sosiale medier i Norden gjennom de siste årene. Hovedvekten her blir lagt på partier og politikeres bruk av sosiale medier, politisk engasjement og deltakelse i sosiale medier samt sosiale medier i politisk journalistikk. Likevel er det lite forskning som tar for seg humor og politisk kommunikasjon i Norden, og spesielt ikke kombinasjonen av sosiale medier, politisk kommunikasjon og humor.

I USA er det derimot en del forskning rettet mot humor og politisk kommunikasjon. Bippus (2007) har blant annet sett på hvordan publikum oppfatter politikeres bruk av humor under debatter. Her blir det etter hvert et fokus på hvordan selvironisk humor fungerer i forhold til humor myntet på sin politiske motstander. Baumgartner (2008) har vært inne på hvordan ungdom oppfatter politisk humor på internett, der han blant annet argumenterer for hvordan ungdom og generasjonene som kommer vil få flere av de politiske nyhetene og politiske oppdateringene sine via alternative medier på internett, i stedet for typiske medier som aviser og nyhetsprogrammer på TV (Baumgartner, 2008, s. 158). Sånn sett er det også interessant for meg å se på hvorvidt humoristiske trender i politisk kommunikasjon i USA kan smitte over på Norge, når avstandene tross alt blir mindre i form av at informasjon er så tilgjengelig via sosiale medier.

Den forskningen som derimot er mest fremtredende i feltet politisk kommunikasjon og humor i Norden, er Jørgensen, Kock & Rørbech (2011) sin undersøkelse av humor i «Retorik der flytter stemmer». I denne boken undersøker de blant annet hvordan humor fungerer i debatt på det Danske TV-programmet, Bytinget. Dette programmet fungerer som et forum for allmenn samfunnsdebatt der det hver uke dreier seg om et aktuelt tema som er av interesse for landets innbyggere. I denne undersøkelsen ser de blant annet på effekten av å fremkalle latter i debatt, og hva dette eventuelt har å si for vedkommende som har utført den humoristiske ytringen. I deler av undersøkelsen slår de fast at humor kan være en bidragsgivende effekt når det kommer til å åpne mottageren for større påvirkning. Samtidig kan det også være med på å gi publikum et bedre inntrykk av taleren, da humor kan løse opp stemningen og tilføye noe annet enn den vanlige fremstillingen (Jørgensen et al. **Merk!**

2011, s. 82). Likevel konkluderer de med at humor og latter i utgangspunktet kan være mer negativt en positivt. I deres undersøkelse er det for eksempel ingenting som tyder på at latter og humor er med på å utføre enighet eller at noen vil tilslutte seg debattørens synspunkter fordi han eller hun er humoristisk (Jørgensen **et al. Merk!** 2011, s.82). Det nevnes at selv om taleren kan gjøre et godt inntrykk ved å være morsom, kan humor også bli sett på som noe useriøst og avsporende, og det kan gå utover talerens troverdighet (Jørgensen **et al. Merk!** 2011, s.84). Derfor avslutter de undersøkelsen ved å advare mot å bruke humor i debatt, og at vedkommende som gjør det bør i så fall vite hva han eller hun gjør, og når. Latter skal ringe som en alarmklokke, og latter kan være et faresignal om at debattanten har beveget seg utpå dypt vann (Jørgensen **et al. Merk!** 2011, s.89).

Dette er dog kun en analyse av et dansk TV-program hvor aktuelle temaer debatteres. Denne forskningen tar ikke høyde for andre rammer, situasjoner eller medier. Det vil derfor ikke være et universelt svar på hvordan humor kan fungere innen politisk kommunikasjon og retorikk i Norden, og det åpner også spørsmål for meg om hvordan humor da vil fungere i de nye mediene og alle de nye mulighetene som byr seg frem ved hjelp av sosiale medier. Torbjørn Røe Isaksen (intervju, 28.01.2019) sier til meg at hvem du er som politiker kommer til å ha mye mer å si fremover i norsk politikk, og at humor er med på å forklare veldig mye om *hvem du er*. De sosiale mediene, og da Instagram som det kommer til å handle om i analysedelen min, gjør at politikere i dag kan kommunisere direkte med velgere og følgere, uten at de må gjennom de tradisjonelle medienes vri og filter (Kalsnes & Larsson, 2015, s. 227). De kan med andre ord skape, utøve og ytre sin helt egne humor direkte til folket. Hvordan man kan anvende humor innen disse nye rammene, og effekten av dette, blir derfor en stor del av denne oppgaven.

3 METODE

I dette kapittelet skal jeg gå gjennom og vise til de metoder jeg har brukt i min analyse. Jeg vil redegjøre for valget av forskningsmetode, i tillegg til å belyse og kartlegge hvorfor de metodene jeg har valgt er de beste for meg og min analyse. I tillegg vil jeg si noe om reliabilitet, validitet og generalisering, og drøfte eventuelle baksider og utfordringer med mine metodevalg.

3.1 EN KVALITATIV ANALYSE

Dette er første gang jeg skriver en masteroppgave, og det er første gang jeg skriver en så omfattende oppgave, der jeg faktisk fungerer som forsker og prøver å finne ut av noe. I den prosessen er det som Silverman (2014, s. 31) sier, lett å få panikk og ikke ane hvor man skal starte. Likevel fortsetter Silverman (2014, s. 31), er det noen som ikke vil få panikk, men heller ha en brennende interesse for noe i verden rundt dem, og vedkommende gleder seg til å gjøre om denne interessen til et forskningsprosjekt. Denne beskrivelsen gjelder altså meg.

I og med at jeg jobber med humor til daglig, og tidligere har jobbet i politikken, har jeg derfor en stor interesse for det jeg forsker på, men jeg har også erfaring og kunnskap. Denne erfaringen og kunnskapen kan, i en kvalitativ analyse, påvirke hvordan jeg forsker på prosjektet mitt (Tjora, 2012, s. 20). Dette skal jeg komme enda nærmere inn på under punktet om reliabilitet.

Grunnlaget for at jeg velger å gjøre en kvalitativ analyse er ganske enkel. Jeg ønsker å forske på et emne og et tema, der jeg heller søker forståelse fremfor forklaring. Jeg mener også at det for min del vil gavne forskningsprosjektet å kunne ha en nærhet til informantene mine, i stedet for avstand til dem (som man mest sannsynlig ville hatt i en kvantitativ undersøkelse) – samt en induktiv fremgangsmåte som er eksplorerende og empiridrevet (Tjora, 2012, s. 18).

Valget om å bruke en kvalitativ forskningsmetode er også myntet på problemstillingen min, og det jeg faktisk ønsker å finne ut av. Hadde jeg ønsket å finne ut av hvor mange som stemmer på Høyre fordi de benytter seg av humor på Instagram, eller hvor mange som liker Torbjørn Røe Isaksen fordi han bruker humor i sin politiske kommunikasjon, ville en kvantitativ forskningsmetode gavnet meg. Siden jeg derimot ønsker å se på hvordan humor fungerer i politisk kommunikasjon og retorikk, og hva dette kan gjøre for troverdigheten og imaget til vedkommende som utøver denne humoren, vil altså en kvalitativ forskningsmetode

være veien å gå. Som Tjora (2012) skriver: «De kvalitative studiene søker etter mekanismer eller prosesser, eller etter «where the action is» (s. 22).

3.2 CASESTUDIE

Tjora (2012, s. 34) nevner at når man skal avgrense et prosjekt, finnes det to forskjellige grupper av strategier. Dette er casestudier eller kriterieutvalg. En fordel med caseundersøkelser, er at det allerede innad i caset man velger, finnes en avgrensning for hvem eller hva undersøkelsen ekskluderer eller inkluderer. I casestudier er det også mulig å benytte seg av mange forskjellige kvalitative, og også forsåvidt kvantitative datagenereringsmetoder, herunder intervjuer, observasjoner, dokumentstudier osv. (Tjora, 2012, s. 35).

En annen fordel med casestudie er at man ofte kan velge caser, rett og slett fordi disse casene er tilgjengelige (Silverman, 2014, s. 58). Internett og spesielt sosiale medier har gjort tilgjengeligheten mye større en før, og sosiale medier gir deg blant annet innsikt i bilder og videoer den spesifikke personen du følger, legger ut. Det er også gode muligheter for å få tilgang til caser blant annet fordi forskningstemaet er et relativt åpent tema. Dette kan være med på å sette føringer til problemstilling og forskningsspørsmål, slik at disse retter seg direkte mot det spesifikke caset (Tjora, 2012, s. 36). I mitt tilfelle er det flere caser som ligger ute offentlig, blant annet fra partilederdebatter og intervjuer, der politikere benytter seg av humor. Det er åpenbart fristende å bare velge noen av disse, og skreddersy problemstilling og forskningsspørsmål til disse casene. Det er derimot ikke fremgangsmåten min, da jeg lenge har hatt en problemstilling i hodet, som jeg har ønsket å undersøke. Jeg vil derfor videre i dette kapittelet gjøre rede for utvalget mitt.

3.2.1 UTVALG

Utvalget mitt består av to ulike former for analyse materialet. Den ene delen består i å analysere et utdrag fra en debatt, nærmere bestemt Trontaledebatten i 2016, der tidligere partileder for Kristelig Folkeparti Knut Arild Hareide utspør Statsminister Erna Solberg om eventuell avskaffelse av barnetrygden. Den andre delen av analyse materialet tar for seg et utvalg av bilder fra Instagramprofilene til Unge Høyre leder Sandra Bruflot og Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen.

Bakgrunnen for utvelgelsen av disse analysematerialene og casene, har en strategisk tanke i bunn, der jeg ønsker å kunne svare best mulig på problemstillingen min. Tjora (2012, s. 35) nevner at når man skal gjøre et valg av case og analysemateriale, har man blant annet fire ulike strategier å gå frem på:

- At den valgte casen er ekstrem eller avvikende innenfor valgt tematikk, og som dermed kan synliggjøre det aktuelle fenomenet (for eksempel Goffmans studie av mentalsykehus (1961) for å studere sosiale normer);
- At de valgte casene har maksimal variasjon seg imellom for de dimensjoner man vil studere (se nedenfor);
- At valgte case er kritisk, det vil si at vi forventer å ikke finne det vi leter etter der, og hvis vi finner det, slutter at da finner vi det overalt (se nedenfor);
- At den valgte casen er paradigmatisk, ved at den muliggjør en metaforisk eller prototypisk generalisering som et referansepunkt for videre studier (for eksempel Foucaults analyse av fengsler designet som panoptikon (1977), som en metafor på hele samfunnet). (Tjora, 2012, s. 35-36).

I tillegg velges også et case ofte basert på forskerens kjennskap eller kunnskap rundt caset, samt tilgjengeligheten (Tjora, 2012, s. 36). I mitt tilfelle er det en god blanding av kunnskap og tilgjengelighet, samt det første og fjerde punktet på Tjora (2012) sin liste.

I det første punktet nevnes det altså at casen kan være ekstrem eller avvikende innenfor valgt tematikk. Hvis man gjør et grovt overblikk over tema og case som jeg skal analysere, kan man si at humor og politikk er de to temaene som står i fokus, og de to temaene jeg tar stilling til når jeg skal gjøre et utvalg. Humor og politikk kan gå hånd i hånd, men det kan også være to temaer som er milevis fra hverandre. Jørgensen (et al. **Merk!** 2011, s. 84) nevner i deres analyse av TV-programmet Bytinget, hvordan humor kan åpne for påvirkning, men at det til tider i denne sammenheng også kan gå utover personens troverdighet.

Som regel virker dommernes latter som en sympatitilkendegivelse: Vi kan godt like dig, for du er sjov og underholdende! Men selv om latteren signalerer dette, kan dommeren godt bagefter sidde tilbage med en følelse af at debatten er blevet useriøs og afsporet. (Jørgensen et al. **Merk!** 2011, s. 84).

Humor kan også været et retorisk middel som blir sett på som krevende i politisk kommunikasjon, og sånn sett kan man si at humoren som jeg vil prøve å identifisere og forklare i casene mine, i utgangspunktet er ekstreme eller avvikende tilfeller. Dessuten har jeg sett på punkt nummer fire, der casen altså kan være paradigmatisk, og metaforisk eller prototypisk generalisere et referansepunkt for videre studier. Siden det ikke er så mange analyser av humor brukt av politikere i Norge, spesielt på Instagram, kan akkurat disse casene kanskje være med på å bygge en teori, eller være paradigmatisk for videre forskning.

3.2.2 MÅLRETTET UTVALG

Silverman (2014, s. 60 – 61) nevner prosessen med *purposive sampling*, eller målrettet utvalg som jeg vil kalle det fra nå, der formålet ikke bare er å finne frem til et case, for så å se om det du vil undersøke oppstår – det er heller å lete etter case med mening etter å finne det du faktisk leter etter. Sagt på en enklere måte: du velger et case der det du ønsker å identifisere og forske på, mest sannsynlig oppstår.

Jeg ønsker altså å se på hvordan humor kan fungere som et retorisk virkemiddel i politisk kommunikasjon og retorikk. Derfor må jeg aktivt gå etter analysemateriale der dette faktisk oppstår. Det ville være meningsløst for meg å analysere en politisk tale, der humor var totalt fraværende, for så å likevel skulle prøve å identifisere former for humor i talen. Derfor har jeg aktivt gått inn for å finne frem til analysematerialet, der jeg enten vet at det oppstår latter, eller at politikerens med intensjon har villet gjøre noe humoristisk.

Analysematerialet mitt er derfor basert på situasjoner der enkelte politikere utøver humor med intensjon. Det vil si at de utfører en retorisk ytring, der humor anvendes som virkemiddel for den aktuelle ytringen, eller det generelle budskapet. For å ikke skulle gape over altfor mye, satte jeg et par kriterier for analysematerialet mitt:

- Politikerne jeg velger å analysere skal være norske politikere. (Det vil si utøve politikk i Norge. Analysen skal altså ta for seg Norsk politikk)
- En eller fler politiske taler, der det er publikum til stedet og en umiddelbar reaksjon på eventuell humor vil fremkomme.
- En eller fler norske politikere på Instagram

- Analyse materialet fra Instagramprofilene må ikke overgå min kapasitet til å faktisk kunne gjøre en grundig analyse.

Fremgangsprosessen min var deretter å oppsøke politisk kommunikasjon, der jeg visste at det oppstod eller kunne oppstå humoristiske situasjoner. Jeg hadde allerede god kjennskap til en situasjon som oppstod under Trontaledebatten i 2016. Jeg gikk derfor inn i videoarkivet til Stortinget og hentet frem den aktuelle Trontaledebatten. Der fant jeg den aktuelle situasjonen hvor tidligere leder av Kristelig Folkeparti Knut Arild Hareide og Statsminister Erna Solberg møtes til duell. Videre opprettet jeg mailkontakt med Stortinget for å forsikre meg om rettigheter til å ta skjermdump av videoen, slik at jeg kunne bruke bilder for å tydeliggjøre caset i analyseprosessen. Jeg fikk tilbakemelding om at det ikke var noe problem å bruke denne skjermdumpen i min analyse, men at Stortinget.no skulle krediteres i billedopplysningen. Tjora (2012) skriver:

All forskning hviler på tillit mellom forsker og «den det forskes på». Selv om det finnes lovverk som regulerer etikken i forskningen, samt institusjoner som Datatilsynet, NSD og regionale etiske komitéer, forventes det at den enkelte forsker, som en del av en profesjonell integritet, ivaretar hensynet til informanter og eventuelt andre. (s. 201).

Jeg synes derfor, i og med at dette er min første og mest sannsynlig eneste masteroppgave, at det er ryddig å nevne godkjente rettigheter i metodekapittelet mitt.

Videre handler det om analyse materialet mitt som samles fra Instagram. På Instagram er det mye å ta av, og ikke minst kan det være mange forskjellige Instagramposter fra forskjellige politikere som baserer seg på humor. For å avgrense utvalget mitt måtte jeg derfor prøve å se det i lys av problemstillingen min. Deler av problemstillingen min er altså hvordan humor kan bidra til å eventuelt styrke en politikers etos og image. Det ville derfor ikke vært hensiktsmessig for meg å analysere flere humoristiske publikasjoner, fra flere forskjellige politikere, da jeg mest sannsynlig ikke ville kunne gjøre en grundig nok analyse av hvordan humoren spiller inn på de enkelte politikeres etos eller image. En av styrkene med kvalitative forskningsmetoder, er at man har muligheten til å få direkte tilgang til hva som foregår i samfunnet, altså at man faktisk kan undersøke hva mennesker gjør i forskjellige situasjoner, i stedet for å sende ut et spørreskjema hvor de skal svare på det (Silverman, 2014, s. 169).

Dette ble for meg en setning som motiverte meg til å virkelig ville undersøke hvordan og hvorfor visse politikere ønsket å bruke humor i deres kommunikasjon. Under de pragmatiske hensyn ved valgt av metode, skriver Tjora (2012) følgende:

- Hva slags praktiske muligheter har man for å gjøre for eksempel intervjuer, observasjoner eller bruke postsendt, telefon- eller web-basert survey?
- Hva slags tilgang har man til aktuelle caser eller aktuelle informanter i det aktuelle miljøet? (s. 30).

Videre nevner Tjora (2012, s. 30) at hva slags tilgang man har til eventuelle informanter og hvorvidt disse har tid eller hva sannsynligheten er for at de vil stille opp til intervju, er viktige og avgjørende faktorer for valg av metode. Siden jeg har arbeidserfaring fra både humorbransjen og politikken, visste jeg med sikkerhet at jeg hadde muligheten til å få på plass intervjuer med noen meget aktuelle informanter. Jeg endte etter hvert opp med å velge Unge Høyre leder Sandra Bruflot og Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen sine Instagarmprofiler som analysematerialet, og jeg fikk også muligheten til å intervju begge og bruke dem som informanter. Dette er to personer som med hensikt bruker mye humor på Instagram, og de er også etter hvert kjent for å ha humoristiske Instagramprofiler.

I intervjuene mine med dem snakker vi blant annet om måten de bruker humor på Instagram, og også hvilke publikasjoner og situasjoner på Instagram de har vært med på, som de selv føler at er gode caser. Når jeg derfor skulle avgrense analysematerialet mitt fra Instagramprofilene deres gikk jeg frem på følgende måte:

- Jeg samlet sammen et utvalg på tilsammen 23 bilder fra Instagramkontoene til Sandra Bruflot og Torbjørn Røe Isaksen. 12 bilder fra Torbjørn Røe Isaksen og 11 fra Sandra Bruflot sin.
- Forhørte meg om hvilke publikasjoner og eventuelle situasjoner på Instagram, de selv følte var morsomst.
- Så på antall likes og reaksjoner i kommentarfeltet på de utvalgte bildene.
- Vurderte bildene opp imot humorteorier og retorisk teori.
- Avgrenset det til tre caser fra Sandra Bruflot sin Instagramprofil bestående av 6 bilder. To caser fra Torbjørn Røe Isaksen sin profil bestående av 8 bilder. (Ett case kan bestå av flere bilder, da en Instagrampublikasjon kan bestå av flere enn ett bilde, i tillegg til at jeg har med bilder fra kommentarfelt.)

Analysematerialet mitt stod til slutt klart med kombinasjonen av politisk tale i debatt mellom to norske topp-politikere - med publikum til stedet, og humoristiske publikasjoner på Instagram, utført med intensjon av to sentrale norske politikere.

3.3 RETORISK ANALYSE

Som retorikkstudent, med et formål om å kunne kartlegge hvorvidt humor kan fungere som et retorisk virkemiddel i politisk kommunikasjon og retorikk, og om dette igjen kan være med på å styrke etos hos avsender, vil jeg påstå at det er hensiktsmessig for meg å gå retorisk til verks når jeg analyserer materialet mitt.

Retorisk analyse, eller retorisk kritikk er et meget godt verktøy for å identifisere og undersøke ytringer og for å kartlegge disse ytringenes virkemåter og appeller (Kjeldsen, 2015, s. 84-85). Siden retoriske analyser ofte omhandler enkeltstående ytringer eller retoriske handlinger, er det også viktig å for meg å tenke på at retoriske situasjoner er enestående. Det betyr også at retoriske analyser ikke nødvendigvis gir regler om hvordan overbevisende kommunikasjon fungerer. Retoriske analyser er derimot med på å si noe om det retoriske handlingsrommet og de retoriske mulighetene vi har til rådighet i ulike situasjoner (Kjeldsen, 2015, s. 85). I casene og eksemplene jeg tar for meg i analysen, prøver jeg derfor å belyse hvilke retoriske muligheter som oppstår i tillegg til det retoriske handlingsrommet. Jeg prøver å se på hvordan humor benyttes som en av disse mulighetene, og hvilke effekter dette har i det retoriske handlingsrommet.

Videre er en styrke med retorisk forskning, og derfor retorisk analyse, at den ofte er nær analyseobjektene, tekstuell og fortolkende. Dette betyr at jeg har muligheten til å få en særdeles utfyllende og presis forståelse av funksjonene til politiske retoriske ytringer i ulike situasjoner (Kjeldsen, 2015, s. 87). Den fortolkende delen av retorikk er det noen som mener man ikke hadde trengt, da vi som oftest forstår retoriske tekster umiddelbart – altså hva de handler om og hvilke funksjoner de skal oppfylle (Villadsen, 2014, s. 37). Villadsen (2014) beskriver det videre:

Med utgangspunkt i, hvad man har kaldt gennemsigthedstesen, hævder de, at det særlige ved traditionelle retoriske tekster, fx politiske taler, sammenlignet med andre

tekster, fx litterære tekster, er, at de er opstået i en bestemt kontekst for at reagere på en given situation. Hvor andre tekster kan have et mere "tidløst" eller "æstetisk" præg, der gør behovet for fortolkning aktuelt, skulle retoriske tekster være så konkrete i deres binding til tid, sted og formål, at deres mening er direkte tilgjengelig, når man blot forstår den situation, de indgår i. (s. 37).

Dette argumentet holder likevel ikke, argumenterer Villadsen (2014, s. 37) videre for. Grunnen til dette er fordi man helt fint kan identifisere offentlige uttalelser og andre retoriske ytringer bli inkorporert og tolket gjennom flere ledd. Der spørsmålet ikke nødvendigvis dreier seg om hva som ble sagt, men hvorfor. I et humoristisk perspektiv er dette interessant for min analyse. Man kan argumentere for at humoren i eksemplene ikke trenger fortolkning, da de er tydelig bunnet til tid, sted og situasjon. Dette blir likevel for enkelt. Humor er, som jeg viser til gjennom kapitlet om humorteori, ganske komplekst i måten det kan bli tolket og mottatt, selv om rammene er tydelige. Jeg mener det derfor er viktig at jeg vier fortolkningen oppmerksomhet i min retoriske analyse.

I tillegg blir det viktig å inkludere genreteori og ikke minst vie plass til den retoriske situasjonen. Selv om en situasjon er unik, vil den alltid ligne på andre situasjoner på en eller annen måte (Kjeldsen, 2014, s. 85). Kjeldsen (2014, s. 85) forklarer at den neo-aristoteliske kritikk etter hvert har vunnet frem, og der tidligere historiske, estetiske og litterære analyser har tatt for seg temaer som skjønnhet og varighet, tar denne formen for analyse og kritikk for seg virkning. I min analyse er det akkurat virkningen av humor i politisk kommunikasjon som tidvis står sentralt. Ikke bare vil jeg belyse hvordan det er mulig å anvende humor, men som nevnt, se og forstå virkningene av det. «Formålet er at vurdere, om taleren i den konkrete situation foretager de bedst mulige valg i forsøget på at opnå tilslutning fra tilhørerne» (Kjeldsen, 2014, s. 37). Med dette i tankene vil jeg i min retoriske analyse legge vekt på om humor vil være et middel som tjener taleren på best mulig måte for å få oppslutning. Dette gjelder spesielt i caset om Trontaledebatten fra 2016. Her ønsker jeg å belyse om hvorvidt humor kan anvendes for å gjøre publikum mer mottakelig for overtalelse. Kjeldsen (2014, s. 97) forklarer at når man skal gjennomføre en retorisk genreanalyse, enten om det er en film, tale eller tekst, må man velge en retorisk ytring og formulere et forskningsspørsmål. Dette har jeg etablert allerede ved å presentere problemstilling, forskningsspørsmål og analysematerialet mitt. Genreteoretisk kan jeg videre svare på forskningsspørsmålet ved å analysere materialet i form av tre konstituerende genreforhold: situasjonelle krav,

innholdsmessig og stilistisk karakter og den særegne konfigurasjon (Kjeldsen, 2014, s. 98). Genre er som Kjeldsen (2014, s. 95) skriver ikke bare en retorisk forutsetning for den som kommuniserer eller de som er mottagerne av ytringen, genre er også vesentlig for forskeren. For at analysen ikke skal bli utydelig, er det viktig at jeg som forsker kan identifisere og forstå hvilken sjanger det dreier seg om. I tråd med dette mener jeg, som nevnt tidligere i avsnittet, at det blir vesentlig for meg å vie plass til den retoriske situasjonen. Spesielt innenfor den politiske tale og i debatt-caset mitt vil jeg gå nærmere inn på å identifisere den retoriske situasjonen og den retoriske situasjonens tre konstituerende elementer (Kjeldsen, 2009, s. 80).

3.4 INTERVJU

Hvis du har tenkt på å gjennomføre et forskningsprosjekt, eller i mitt tilfelle, skrive en masteroppgave, er det stor sannsynlighet for at den første metoden man tenker på er intervju (Silverman, 2014, s. 166). Dette gjelder meg.

Jeg ønsket i stor grad å intervju informanter som kunne bidra til å gi meg teori på områder der jeg selv ikke var så sterk. Etter flere år som retorikkstudent følte jeg at behovet for retorisk teori var dekket, men ordentlige teorier rundt humor derimot er noe jeg har manglet i årene som student. Jeg tok derfor kontakt med medieviter og humorforsker Kai Schwind på Westerdals institutt for scenekunst, musikk og studio. I tillegg hadde jeg altså muligheten og åpenbart ønske, til å intervju leder av Unge Høyre, Sandra Bruflot og Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen. Disse tre intervjuobjektene er ganske forskjellige, både med tanke på informasjonen jeg ønsker fra dem, men også rollene de har yrkesmessig. Likevel bestemte jeg meg for å gå for den samme metoden i intervjuet med alle tre, nemlig et dybdeintervju i form av "open-ended"/åpent intervju.

3.4.1 ÅPENT INTERVJU/DYBDEINTERVJU

Et dybdeintervju kan ofte ønske å få til den uformelle og frie samtalen, gjerne uten å bli forstyrret av en eventuell intervjuguide (Tjora, 2012, s. 135). I beskrivelsen av "open-ended interview" eller åpent intervju som jeg vil kalle det fra nå av, forklarer Silverman (2014, s. 166) at hvis man her ønsker å anskaffe seg en rik mengde med data, er nøkkelen aktiv lytting. En slik intervjuform er på mange måter brukt til å lure frem livshistorier eller livserfaringer (Silverman, 2014, s. 166). Det er akkurat denne formen for metode jeg ønsket å bruke, da jeg

gjærne ville få intervjuobjektene sine perspektiver på humor på Instagram, humor generelt i politisk kommunikasjon, og deres opplevelse og erfaring med humor i politisk kommunikasjon, i tillegg til en rekke humorteorier og generell snakk om humor som teori. Likevel forstod jeg tidlig at det her ville gae meg å stille forberedt med en gjennomarbeidet intervjuguide. Jeg trengte ikke nødvendigvis å følge den, men ved å ha den tilgjengelig ville jeg huske på å spørre og snakke om alle de temaene jeg ville igjennom, samtidig som det kan virke mer profesjonelt. Jeg ønsket med andre ord å skape det Tjora (2012, s. 135) kaller for en intervjustyrt, asymmetrisk interaksjon. Dette kan man oppnå ved å ha en tydelig og gjennomarbeidet intervjuguide, som man kan hente og stille direkte spørsmål fra, slik at intervjuobjektet føler at det er en god grad av profesjonalitet. Etter man har stilt de fullstendige formulerte spørsmålene, kan samtalen tre inn i en mer flytende prat, der jeg som intervjuer også kan innta en rolle hvor jeg får lyttet mer til det objektet har å komme med (Tjora, 2012, s. 135).

Med denne formen for intervju, inntar jeg også en naturalistisk tilnærming. Her forklarer Silverman (2014, s. 178) at man skal passe på å ikke manipulere intervjuobjektet, eller lede dem an. Der positivister ser på det å gå utenom intervjuguiden eller manuset sitt som en mulig vei til bias, vil så og si den naturalistiske tilnærmingen oppfordre til akkurat dette (Silverman, 2014, s. 178). Her vil det også være mulig for meg å skape en intervju-kontekst basert på intervjuobjektet. Ved å gå litt utenfor intervju-skjema og lytte til objektet, vil jeg også kunne fortsette intervjuet basert på svarene til intervjuobjektet. Dette kan bidra til å gi meg data som gir autentiske opplevelser fra intervjuobjektet (Silverman, 2014, s. 173).

Helt til slutt vil jeg nevne at hos i hvert fall to av intervjuobjektene mine, vil intervjuene falle under kategorien eliteintervjuer. Både Sandra Bruflot og Torbjørn Røe Isaksen er svært godt trent i intervjusammenheng, og det vil derfor være mulig at de også svarer på en måte som gjør at de vil fremstå på en spesifikk måte (Enli, 2015, s. 3). Likevel vil jeg støtte meg på det Enli (2015, s. 3) forklarer videre om dette, og det er at denne tilgangen, spesielt når det kommer til Næringsministeren, er relativt unik, da det ikke er vanlig i internasjonal sammenheng å gi intervjuer til forskere. Til tross for at de er godt trent i intervjusammenheng, oppgir de likevel en viss kontroll over måten de vil bli fortolket på, ved å slippe meg så nært (Enli, 2015, s.3) Det skal sies at jeg ikke på noen som helst måte opplevde at intervjuobjektene prøvde å ta noen som helst form for kontroll, fremstå på noen

annen måte enn forventet, og de svarte på de spørsmålene jeg stilte og praten fløt godt gjennom hele intervjuet.

3.5 RELIABILITET, VALIDITET OG GENERALISERBARHET

Innenfor samfunnsforskning vil det ofte være en grad av engasjement fra forskeren rundt tema det forskes på. Denne graden av interesse og engasjement kan stå i veien for selve forskningen og objektiviteten, og dermed påvirke forskningsresultatet i en eller annen grad (Tjora, 2012, s. 203). Ifølge Tjora (2012, s. 203) vil det aldri kunne eksistere full nøytralitet i en kvalitativ forskning, og derfor skal man også regne forskerens engasjement og bakgrunnskunnskap som en ressurs, så lenge dette uttrykkes eksplisitt i analysen. Det vil naturligvis i en kvalitativ analyse være vanskeligere å oppnå like høy grad av reliabilitet som det vil være i en kvantitativ analyse. Putter man et termometer ned i kokende vann, og termometeret viser 90 grader hver gang, skaper det reliabilitet i målingen (Silverman, 2014, s. 83). En slik måling er vanskelig å få til i en kvalitativ forskningsmetode, men det finnes altså noen grep man kan gjøre for å styrke reliabiliteten. Moisander og Valtonen referert til i Silverman (2014, s. 83 -84), nevner to viktige hovedpunkter her. Man burde gjøre forskningen gjennomsigtig, i den grad at man beskriver forskningsstrategiene, metodene og teoriene sine i detalj, slik at man får full innsikt i hvordan man har gått frem i forskningen. I tillegg skal man tydeliggjøre det teoretiske standpunktet man har tatt, og hvilke teorier man har støttet seg til gjennom forskningen. På denne måten viser man hvordan man gjennom teori har kommet frem til visse tolkninger av analysematerialet, og hvilke fortolkninger man eventuelt har ekskludert. På bakgrunn av dette blir det derfor viktig for meg å vise til en solid gjennomgang av både metode og teori, slik at det går tydelig frem hvordan jeg har tatt for meg analysematerialet.

Validitet dreier seg om svarene man finner i forskningen sin, faktisk er svar på det man ønsker å finne svar på (Tjora, 2012, s. 206). Man kan teste validiteten sin ved en form for kommunikativ gyldighet, der man tester forskningen sin oppimot forskersamfunnet man er en del av, eller andre forskere som forsker på emner rundt det samme. Slik vil man også være bevisst på teorier, perspektiver og annen forskning gjort rundt de samme temaene. «Vi kan styrke gyldigheten ved å være åpen om hvordan vi praktiserer forskningen, ved å redegjøre for de valg vi tar for eksempel når det gjelder datagenereringsmetoder og teoretiske innspill til analysen» (Tjora, 2012, s. 207).

I tillegg har man et eller annet ønske om generalisering når man bedriver samfunnsforskning. Tjora (2012) skisserer tre former for generalisering i kvalitativ forskning:

- Naturalistisk generalisering: Man kan i rapporteringen av forskningen redegjøre godt nok for detaljene i det som er studert, til at leseren selv kan vurdere hvorvidt funnene vil ha gyldighet for eksempel for leserens egen forskning.
- Moderat generalisering: Generalisering kan tenkes i en mer kvantitativ forstand, hvor det er opp til forskeren å beskrive i hvilke situasjoner (tider, steder, kontekster og andre variasjoner) resultatene vil kunne være gyldige.
- Konseptuell generalisering: Man kan ved kvalitativ forskning utvikle konsepter, typologier eller teorier som vil ha relevans for andre tilfeller (caser) enn det (eller dem) som er studert. (s. 208 – 209).

Min analyse og mitt forskningsprosjekt har som mål å kunne komme frem til en eller annen form for teori, som kan kunne hjelpe eller ha relevans for andre tilfeller. Derfor ønsker jeg å rette meg mot en konseptuell generalisering, der jeg ved empiri går mot teori, og forsøker å utvikle noe som altså kan bidra til relevans i andre sammenhenger.

3.6 OPPSUMMERING AV KAPITTELET

I dette kapitlet har jeg gått gjennom de forskningsmetoder som jeg har valgt å basere mitt forskningsprosjekt på. I tillegg har jeg forklart og diskutert viktigheten av reliabilitet og validitet, samt ytret et mål for forskningen jeg gjør i denne oppgaven.

Kapitlet viser at metodene jeg har valgt til min analyse rommer retoriske analyser, åpne intervjuer og taktiske utvalg av caser. Håpet er at kombinasjonen av dette vil gi meg muligheten til å svare på de forskningsspørsmålene jeg har stilt innledningsvis, og at jeg kan jobbe meg frem mot en konseptuell generalisering av funnene mine.

Ut ifra de kvalitative kravene om reliabilitet og validitet, mener jeg det er viktig med et slikt kapittel, der man redegjør og går inn i detalj på hvilke metoder man har brukt. Jeg vil derfor gjøre det samme med teorien jeg har valgt å bruke og ta for meg i analyseprosessen. Dette gjøres videre i det neste kapitlet.

4 TEORI

I denne oppgaven skal jeg altså se på hvordan humor fungerer som et retorisk virkemiddel. For å kunne gjøre dette, er det viktig at jeg vet hva jeg skal se etter rent retorisk, når jeg analyserer humor. I tillegg blir det viktig for meg å kunne kartlegge hva som finnes av ulike teorier om humor, slik at jeg kan bygge min analyse både på retorikken, men også teorier om humor. Jeg vil derfor i dette kapitlet presentere de teorier innen både retorikk og humor, som vil være relevante for min analyse og problemstilling. Jeg begynner med retorisk teori.

4.1 RETORISK TEORI

«For en politiker hjelper det lite å ha en indre overbevisning dersom den ikke kan formidles til andre, for eksempel i språk, tekst eller bilde» (Krogstad, 2015, s. 244). I denne oppgaven er det akkurat det jeg skal se nærmere på. Hvordan en politiker formidler indre overbevisninger med språk, tekst eller bilde. I min analyse skal jeg ta for meg både den klassiske politiske tale, i tillegg til politisk kommunikasjon og retorikk på Instagram. Det er to forskjellige måter å kommunisere retorisk på, og det inneholder både språk, tekst og bilde. Selv om det er to forskjellige måter å kommunisere på, er flere av målene for kommunikasjonen den samme. Det kan med andre ord bety at når politikere anvender humor i sin kommunikasjon, har de det samme retoriske målet for bruken av humor.

4.1.1 ETOS OG TROVERDIGHET

Når man skal kommunisere et budskap, avhenger veldig mye av troverdighet. Kjeldsen (2009, s. 119) referer til spinndoktoren Michael S. Sitrick som blant annet nevner at hvis du først har blitt sett på som en person man ikke kan stole på, vil det nesten være umulig å overbevise noen om noe som helst. Etos og troverdighet står sentralt i retorikken, men det står ganske sentralt i humoren også. Er du ikke troverdig, vil heller ikke folk synes budskapet er morsomt. Som utøvende komiker kan jeg personlig bekrefte at publikum må overbevises om at enten er du morsom, eller så er budskapet morsomt. Helst begge deler. Derfor blir det i denne oppgaven helt sentralt for meg å se på etos-teori, og se på hvilke retoriske verktøy humor kan være med på å forsterke for å bygge mer troverdighet og forsterke en politikers etos.

I problemstillingen min stiller jeg altså spørsmålet om hvorvidt humor kan bidra til å styrke en politikers etos, og bygge et politisk image. Kjeldsen (2009, s. 117 -118) skriver at man i prinsippet kan si at etos og image er synonyme, men at det finnes noen viktige forskjeller. Kjeldsen (2009) forklarer at:

Ethos representerer oppfatningen av en persons karakter (dyd), kompetanse (forstandighet) og velvilje overfor tilhørerne. I forhold til dette er image et begrep som i høyere grad åpner for en bredere og situasjonsuavhengig karakterbeskrivelse av en persons stil, væremåte og generelle oppførsel. Eksempelvis kvalifiserer bruken av humor og ironi ikke uten videre som en del av den tradisjonelle antikke ethos. (s. 118).

Etos handler i den antikke teoretiske historie om hvordan mottakerne oppfatter avsenderens troverdighet (Kjeldsen, 2009, s. 118). I min analyse blir begge deler viktig. Derfor vil image i denne oppgaven omhandle deler av det Kjeldsen (2009) beskriver, samt hvordan troverdighet og etos i tillegg til humor, kan være med på å bygge dette imaget. I tråd med etos og bygge troverdighet, samt politikeres imagebygging, er blant annet autenticitet et meget viktig trekk. Enli (2015, s. 15 -16) forklarer i hennes artikkel om politikeres bruk av sosiale medier, at topp-politikeres imagebygging i sosiale medier er basert på et ideal om å fremstå som autentisk. Autenticitet og det å fremstå som ekte ilegges stor vekt når politikerne har større og større fokus på personifisering. For meg vil det derfor være vesentlig å se på hvordan humor kan føre til høyere grad av autenticitet, og om dette igjen kan være med på å styrke en politikers etos og image.

4.1.2 AUTENTICITET

Ifølge Anders Johansen referert til i Kjeldsen (2009, s. 122) er autenticitet en av de aller mest moderne troverdighetsverdiene. Autenticitet handler blant annet om hvordan man kan oppnå troverdighet ved å ikke bare fremstille seg selv på en eller annen måte, men det å faktisk være seg selv (Kjeldsen, 2009, s. 123). Kalsnes & Larsson (2015, s. 223) nevner at innen politisk kommunikasjon i sosiale medier, er det spesielt fem funksjoner som er fremtredende: 1) informere 2) kommunisere 3) markedsføre 4) mobilisere og 5) sette agendaen. Det betyr altså at politikere i dag står fritt til å kunne markedsføre seg selv og mobilisere følgere på en helt annen måte enn tidligere. Idag gjør sosiale medier det mulig for en politiker å kommunisere direkte med velgerne, uten filteret og prosessen ved å gå gjennom massemedier (Kalsnes &

Larsson, 2015, s. 227). Dette kan ha mye å si for autenticiteten til en politiker. Torbjørn Røe Isaksen sier til meg i intervjuet:

Hvem du er og hvorvidt du er autentisk, det er mye viktigere enn tidligere, og hva slags historie du har tror jeg kommer til å – vi kommer til å se mer og mer av dette her i norsk politikk. Humor er en utrolig viktig del – det sier jo utrolig mye om hvem du er da. (Intervju, 28.01.2019).

Torbjørn Røe Isaksen mener altså at humor sier mye om hvem du er. Autenticitet handler om å være ekte, og å være seg selv. Med andre ord er det kanskje mulig å argumentere for at humor kan være et slags autentisk trekk. Hvis du lærer deg eller forstår hva slags humor en person har, vil du også føle at du kjenner personen bedre. I tillegg, man kan mislike humoren til for eksempel Torbjørn Røe Isaksen, men han kan fortsatt være autentisk.

Kjeldsen (2009, s. 123) nevner at det er tre forskjellige krav om autenticitet. Det ene kravet gjelder det å fremstå som spontan, ekte og naturlig, ikke iscenesatt eller retorisk forberedt. Drar man humor inn i dette aspektet, kan man enkelt se at disse to går hånd i hånd. Man har alle opplevd mennesker som (eller om man er et slikt menneske selv) kan komme med humoristiske kommentarer der og da, gjerne basert på noe som skjer rundt i en sosial sammenheng. Slike personer blir ofte tildelt tittelen «morsom», i hvert fall hvis man klarer å opprettholde slike spontane humoristiske kommentarer. Med andre ord, en spontan humoristisk kommentar kan indikere at personen faktisk er morsom. Hvis man er morsom når man er seg selv, vil humor kunne fungere som et autentisk trekk for denne personen. Som jeg skal vise senere i analysen, kan spontanitet føre til stor latter, blant annet fordi spontanitet kan være med på å bryte med forventninger og roller. Går man ut av en rolle, går man også ut av noe som kan oppfattes som iscenesatt, noe som altså ikke er med på å generere autenticitet. Det andre kravet til autenticitet som Kjeldsen (2009, s. 123) nevner, er at man må betro seg til publikum å gi av seg selv ved blant annet å være personlig, ekte engasjert og intim. Enli (2015 skriver i sin artikkel:

Samtidig er politikerens privatliv ikke lenger en entydig bak-scene, nettopp fordi den blir eksponert i offentligheten, og dermed heller er en mellom-scene (middle region). I denne mellom-scenen er topp-politikeren ikke forventet å være feilfri, men autentisk og troverdig. Utfordringen for politikeren blir å iscenesette seg selv som

autentisk gjennom å vise frem utvalgte scener fra sitt privatliv uten å miste status og autoritet knyttet til rollen. (s. 6).

For politikere kan det altså være en utfordring å skulle være personlig og intim for å oppnå autentisitet, da de ikke kan miste autoriteten sin som politiker. Et interessant eksempel på dette er når Statsminister Erna Solberg skulle ha en «hjemme hos» - reportasje før valget i 2013. På tidspunktet var hun altså ikke Statsminister, men leder av Høyre. Da Dagbladet kom hjem til Erna Solberg og mannen Sindre Finnes, var huset overhodet ikke ryddet, og det var blant annet bilde i artikkelen av et kjøkken som var meget rotete (Krogstad, 2015, s. 253 - 254). I etterkant ble det tolket på mange forskjellige måter, og det var flere som mente at huset var stilet rotete på denne måten, nettopp for å signalisere folkelighet og likhet med folket. Noen kunne altså tenkte at dette ikke var autentisk oppførsel fra en politiker eller en person fra høyresiden av politikken. Slik fungerte dette bilde som politisk påvirkning, der man fikk et intimt og personlig innblikk i hjemmet og familien til Erna Solberg (Krogstad, 2015, s. 253). I stedet for å miste noen form for autoritet, stod hun heller frem som en del av folket. En høyreleder kan også ha det rotete på kjøkkenet.

Det tredje kravet Kjeldsen (2009, s. 123) setter til autentisitet er å kunne fremstå som konsistent i situasjonen, men også over tid. Som jeg skal vise til i analysen, kan man se at både på Torbjørn Røe Isaksen og Sandra Bruflot over lengre tid har fremstått som morsomme og underholdene på Instagram, noe som har gjort at de har fått stor oppmerksomhet og flere følgere. Torbjørn Røe Isaksen er en av de politikerne som har vært med på flest underholdningsprogrammer på TV, og han sier selv at han omtrent har vært med på det som er av panelprogrammer på norsk underholdnings-TV (intervju, 28.01.2019). En av grunnene til dette kan være fordi han fremstår som konsistent morsom i sosiale medier, og leverer på en underholdene måte hver gang han er med i et underholdningsprogram. Sånn sett blir humoren et autentisk trekk ved Torbjørn Røe Isaksen.

I et annet eksempel i min analyse, tar jeg for meg hvordan tidligere partileder for Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide anvender humor i politisk debatt. Knut Arild Hareide er også kjent for å bruke humor, og blant annet for å bruke humor i debatt. Som Sandra Bruflot sier:

For min del synes jeg det har funka ganske bra. Han har fått - jeg tipper at det gjør at han går opp en terning eller to på de partilederdebuttene noen ganger. I hvert fall den perioden hvor han var god på det. Fordi han har en veldig uskyldig humor, han

har ikke humor på vegne av andre. Det er veldig mye ironisering av KRF og seg sjøl, tror jeg, jeg har inntrykk av det, og sparkene mot andre er såpass uskyldig, men ja, det er liksom noe med typen, jeg tror ikke du forventer at han skal være morsom, så da blir han morsom, tror jeg. (Intervju, 30.01.2019).

Knut Arild Hareide er altså kjent for å bruke humor, og selvironi både når det kommer til seg selv og partiet. Humor har også hos ham blitt et autentisk trekk, da folk etter hvert forventer humoristiske kommentarer fra ham i debatter. Og skal man bruke humor for eksempel i en debatt, så er det viktig å vite når man burde gjøre det, og om det passer seg. Det samme gjelder humor på sosiale medier. Derfor blir begrepene kairos og aptum spesielt viktige når det kommer til humor.

4.1.3 KAIROS OG APTUM

«I retorisk kommunikasjon er det rette øyeblikket helt avgjørende. Det gjelder ikke bare å si det rette, det gjelder å gjøre det på det rette tidspunktet. Det gjelder å si rette ord til rett tid» (Kjeldsen, 2009, s. 69). Å si det rette til rett tid er noe som står vesentlig høyt innenfor bruk av humor. Som Andersen (2007, s. 22) sier: «Når taler er helt forutsigbare, mister de sin retoriske natur og blir rituelle». Å bruke humor der det ikke passer seg, kan ofte skape problemer. Hvis humoren skal tjene taleren eller kommunikatøren mest strategisk, vil god smak og en velutviklet forståelse av situasjonen være helt nødvendig (Møller, 2013, s. 31). Retorisk kommunikasjon er på mange måter mottakerorientert i den forstand at poenget i en ytring ikke må misforstås. Det at mottageren står i fokus, gjør at budskapet får en vesentlig betydning i kommunikasjonen (Andersen, 2007, s. 24). Det er derfor viktig at humoren ikke ødelegger for eller overskygger poenget med en politisk ytring. Hvis man derimot klarer å anvende humor med riktige ord til rett tid, kan det gavne taleren eller kommunikatøren. Cicero referert til i Møller (2013, s. 30) sier at en spøkefull tone vil kunne ha stor innvirkning, fordi humor kan være en god måte å ta brodden av alvorlige problemer. Videre forklares det at det å vekke latter hører til talerens oppgaver, da humor kan skape sympati i omgivelsene, dessuten kan det brukes som et våpen (Møller, 2013, s. 30). Humor ble med andre ord allerede i antikken sett på som et retorisk virkemiddel, både som et våpen som kan avfeie kritikk eller brukes til å gi kritikk, men også som et stemningsforbedrende verktøy i situasjonen. Jørgensen (et al. Merk! 2011, s. 82). nevner at det å få folk til å le kan være et middel som gjør publikum mer mottakelig for påvirkning. Det gjør også at de som klarer å anvende humor vil kunne gjøre et bedre inntrykk enn de som velger å benytte seg av en mer normal fremstilling. Det å fremkalle latter kan altså sies å være en persuasiv etosfaktor (Jørgensen, et al. Merk! 2011, s. 82).

Kairos er altså det rette øyeblikket til å si noe, og det kan også forstås som de retoriske mulighetene som finnes i en situasjon (Kjeldsen, 2009, s. 69). Som man kan se i min analyse, vil flere av eksemplene vise til at taleren eller kommunikatøren har benyttet seg av det rette øyeblikket, men også mulighetene i den gitte situasjonen. Statsminister Erna Solberg benytter seg blant annet i det ene eksempelet til å svare humoristisk på et oppspill hennes motdebattant har kommet med, og både Sandra Bruflot og Torbjørn Røe Isaksen har benyttet seg av flere multimodale muligheter til å skape humor på Instagram. Blant annet benytter Torbjørn Røe Isaksen seg av flere bilder av seg selv ute på jobb i en publisering på Instagram etter å ha blitt kritisert av Arbeiderpartiets leder Jonas Gahr Støre om at han ikke gjør jobben

sin ordentlig. I tråd med å benytte seg av de retoriske mulighetene i en situasjon, og det rette øyeblikket til å si noe, skal det også være passende.

Begrepet aptum omhandler de responser eller ytringer som passer seg, eller det som sømmer seg (Kjeldsen, 2009, s. 71). I politisk kommunikasjon og retorikk vil dette ha en vesentlig faktor. For eksempel viser noe humorforskning innen politisk kommunikasjon og retorikk at humor rettet mot seg selv, altså selvironisk humor, blir ansett som mer høvelig enn humor rettet mot andre. Bippus (2007, s. 116) nevner at tidligere forskning har sett på humor rettet mot andre som intelligent og et tegn på kredibilitet og makt. Bippus (2007, s. 116) sin forskning rundt humor brukt i politiske debatter, viser derimot at selvironisk humor blir sett på som mer høvelig, og at humor rettet mot andre kunne bli oppfattet som direkte fiendtlig. Det er derfor viktig i politikernes kommunikasjon å tenke over hva slags humor som er ansett som høvelig i de forskjellige situasjonene. Møller (2012, s. 48) viser til eksempelet om da komiker Ricky Gervais for første gang skulle lede prisutdelingen, Golden Globe. Her var det et kulturkræsje i hva som var sett på som passende og høvelig humor. Møller (2012, s. 48) skriver at der den britiske humoren og spesielt ironien verdsetter og hyller «underdoggen», verdsetter amerikanerne en vinnerkultur og ambisjon. Når Ricky Gervais dro mange vitser som gikk direkte utover flere av kjendisene som var tilstede, ble han av amerikanerne sett på som nærmest slem og kynisk. Kulturforskjellene kan altså forklare hvorfor Ricky Gervais så på humoren som høvelig, mens amerikanerne ikke gjorde det (Møller, 2012, s. 48).

I et etosperspektiv kan det også komme situasjoner der det er vanskelig å vite akkurat hva som passer seg og hva som er høvelig. Siden etos er et dynamisk fenomen, vil etos hver gang du kommuniserer forandre seg. Det finnes derfor tre forskjellige former for etos, hvorav den ene kalles for innledende etos (Kjeldsen, 2009, s. 125). Denne formen for etos omhandler den oppfattelsen mottakeren har av avsender, før avsender begynner å kommunisere (Kjeldsen, 2009, s. 125). Et interessant eksempel der innledende etos og aptum i kombinasjon ble en utfordring, var når Nytt på nytt skulle ha sitt første program etter terrorangrepet på Utøya i 2011. Jeg jobbet som manusforfatter i Nytt på nytt en periode, og spurte tekstredaktøren om hva de gjorde da denne episoden skulle sendes (jeg jobbet der altså ikke under denne episoden). Tekstredaktøren kunne forklare meg at det var flere som ikke ville nevne det i det hele tatt, men at de følte på et press fra publikum om at de måtte - det var forventet. Nytt på nytt som program har med årene opparbeidet seg en troverdighet og et image om at programmet tar fatt på og ironiserer de største nyhetene i landet. Det ville derfor føltes rart

om de ikke skulle nevne terrorangrepet i det hele tatt, men det var fortsatt ikke høvelig eller passende å skulle lage humor basert på et terrorangrep der flere mennesker ble drept. Det endte til slutt med at de lagde humor som baserte seg på medienes dekning av saken. De kom altså med passende humor, basert på en forventning om at de måtte nevne saken.

Har man med andre ord forstått kombinasjonen av å si noe passende til det riktige tidspunktet, vil jeg argumentere for at humor er et verdifullt virkemiddel innen politisk retorikk og kommunikasjon. I tillegg her det her interessant å se hvordan humor passer inn i retorisk teori, og hvor viktig denne teorien til tider er for at humoren skal fungere. Som Møller (2013) skriver: «Det tæller med andre ord til humorens forsvar, at den blandt antikkens retorikere blev priset for andet end den evne til at disiplinere. Den fungerer anså i stedet for at være situationelt, socialt og kulturelt betinget» (s. 31). Latter kan, som Bippus (2007, s.116) nevner, skape en felles plattform eller et felles grunnlag, spesielt når humoren er myntet på en selv. I tillegg er det som Jørgensen (et al. **Merk!** 2011, s. 82) nevner, et middel for å gjøre publikum mer mottakelig for påvirkning.

Humor i politisk kommunikasjon og politisk retorikk kan med andre ord ha mange forskjellige utfall, utgjøre flere forskjellige funksjoner og brukes som et retorisk verktøy i kommunikasjonen. Videre skal jeg derfor se på forskjellige humorteorier, og spesielt legge grunnlaget for de klassiske humorteoriene, som blir helt vesentlige å gå gjennom for å kunne utføre mine analyser.

4.2 HUMORTEORI

Da jeg først begynte å sette meg inn i de forskjellige formene for humorteori, fant jeg raskt ut at det ikke bare dreide seg om hvordan humor kan oppstå eller hvorfor man ler av forskjellige ting, men også de forskjellige effektene humor kan ha på mennesker. Det sistnevnte er spesielt interessant med tanke på kombinasjonen av humor og retorikk. En definisjon av retoriske ytringer, er at det er ytringer skapt av mennesker, for mennesker (Kjeldsen, 2009, s. 15). Man kan også si at retorikken er kunsten å overbevise og påvirke. Humor kan ses på som opplevelsen av at en ytring, eller et annet fenomen, oppfattes som morsomt (Ruch, 2008, s. 20). Ruch (2008, s. 20) nevner også at graden av morsomhet også er det mest brukte vurderingsverktøyet når det kommer til eksperimentell forskning på humor.

Så for å kombinere humor og retorikk: En retorisk ytring er en ytring skapt av mennesker, for mennesker, ment for å påvirke mennesker som er frie til å ta egne valg. Humor kan være opplevelsen av at en slik ytring er morsom. Med andre ord: en retorisk ytring kan være morsom, humor og retorikk kan utfylle hverandre. En av måtene humor kan oppstå i en ytring på, er at man skaper en inkongruens mellom et objekt, en hendelse eller en forventning (Ruch, 2008, s. 20). Dette leder meg inn på de tre klassiske humorteoriene.

Kai Schwind har skrevet en doktoravhandling om pinlighetshumor og om TV-serien «The Office». Da jeg intervjuet ham om humor og hans perspektiv på forskjellige typer humor, kunne han fortelle meg at vi i hovedsak har tre grunnleggende eller klassiske humorteorier. Disse tre klassiske humorteoriene er: 1) Overlegenhetsteori (Superiority theory) 2) Inkongruensteori (Incongruity theory) 3) Ventilteori (Relief theory) (intervju, 22.01.19).

4.2.1 OVERLEGENHETSTEORI

Overlegenhetsteori går helt tilbake til Platon, som blant annet hevder at humor nesten alltid har å gjøre med et sosialt hierarki (intervju, 22.01.19). Det dreier seg blant annet om å latterliggjøre eller gjøre narr av autoriteter. Enten er det å sparke oppover, altså gjøre narr av de over oss, eller det kan være å sparke nedover og latterliggjøre de under. Overlegenhetsteori kan også være med på å forklare de litt mørkere former for humor der man kan kategorisere humor som mobbehumor, rasistisk humor, kvinnefiendtlig humor etc. Hovedfokuset kan likevel sies å ligge på at overlegenhetsteori først og fremst dreier seg om sosiale maktforhold, og det å le av eller latterliggjøre personer som anses å være mindreverdige (Schwind, 2015, s. 33). Thomas Hobbes referert til i Kuipers (2008) hevder at «Laughter is nothing else but sudden glory arising from some sudden conception of some eminency in ourselves, by comparison with the infirmity of others, or with our own formerly» (s. 363).

4.2.2 INKONGRUENSTEORI

Inkongruensteorien er en mer metodisk forklaring på hvordan humor kan fungere, og forklarer blant annet hvordan en punchline-struktur kan fungere (intervju, 22.01.19). Teorien sier for eksempel at humor vil oppstå der det er en inkongruens eller uoverensstemmelse mellom et sett av forventninger og hva man faktisk oppfatter. Kai Schwind (intervju, 22.01.19) forklarer det blant annet med at man legger premisser eller et sett med forventninger fram for publikum, for så å snu helt på det til slutt – altså en klassisk punchline

struktur. Som jeg skal vise til senere i analysen, kan denne inkongruensen mellom forventninger og det man faktisk får, være en vesentlig del av humoren i politisk kommunikasjon og retorikk. Som Sandra Bruflot (intervju, 30.01.19) forteller meg i intervjuet med henne, kan politikk bli oppfattet som kjedelig, og noen politikere forventes ikke å være morsomme, basert på hvem de er og rollen de har. Det å kunne skape inkongruens eller bryte med rollen for en politiker kan derfor være meget verdifullt når man skal produsere humor. Man kan nesten argumentere for at politikere har en fordel. Hvis påstanden til Sandra Bruflot (intervju, 30.01.19) stemmer, at det finnes en generell oppfatning om at politikk og politikere ikke er morsomme, vil overraskelsesmomentet i kommunikasjonen kunne være enda større. Inkongruensen vil være enda tydeligere.

Jørgensen (**et al. Merk!** 2011, s. 80) nevner at i deres forskning rundt humor i den offentlige debatt, fremkommer det lattervekkende situasjoner når det oppstår brudd rundt forventningene om hva som sies og skal gjøres i ulike debattsituasjoner. Når debattantene bryter med den ellers forventede og faste rollefordelingen, kan det oppstå humoristiske situasjoner. Som jeg viser i analysen min senere, er det åpenbart at slike brudd på forventninger er en tydelig kilde til humor, spesielt i debatt. Når både Knut Arild Hareide og ikke minst Statsminister Erna Solberg åpner sine debattinnlegg med humor, skjer det et brudd på forventninger og rollefordelinger, noen som tydelig er opphavet til en humoristisk situasjon.

4.2.3 VENTILTEORI

Den siste av de tre klassiske teoriene er altså ventilteori. Denne teorien forklarer humor som lettende og spenningsforløsende rundt temaer man ellers kan se på som tabu eller farlige å tøyse med. Kai Schwind forklarer:

Innenfor ventilteori har man hypotesen om at humor er - ja en diskurs som gjør det mulig at vi kan bearbeide de ting som gjør oss redd, altså de tingene som vi er redde for, de eksistensielle ting hvor vi nå har en mulighet til å kunne snakke om dette, på en måte. At vi har - vi kan tulle om noe som egentlig er fælt. Og det andre er at vi får oppleve en slags lettelse, altså en galgenhumor for eksempel. (Intervju, 22.01.19).

Ventilteori kan altså handle om humor basert på temaer som kan anses som forbudte eller fæle. Et eksempel er når komiker Ricky Gervais lager humor basert på døde babyer. Han vil ikke ha barn, fordi babyer så lett bare kan dø. Dette kan tolkes på mange forskjellige måter,

og det er flere som ikke liker det, mens en del andre forstår at det ikke handler om døde babyer i seg selv – det handler om angsten og uroligheten rundt det å være forelder og skulle ta vare på et barn (intervju, 22.01.19).

Møller (2013, s. 31) forklarer hvordan ventilteorien kommer klart til uttrykk under karnevalet i middelalderen og renessansen. I karnevalet feiret man kjødets lyster, man var fri fra det etablerte samfunnet og sannhetene og den orden som var rundt. Karnevalet skapte en form for latter der verden var snudd på hodet og samfunnets normer og regler ble brutt (Møller, 2013, s. 32).

Den næste funktion er centreret om karnevalslatterens inkluderende karakteristika. Karnevalet var en fest for alle, hvilket betød, at den festlige latter også var rettet mod alle. Der var med andre ord ikke forskel på at latterliggøre eller blive latterliggjort, og derfor var alle mennesker, der tog del i dette sociale fænomen lige – lige om at være latterlige, lige om deres fejl og mangler. (Møller, 2013, s. 32).

Som jeg skal vise senere i analysen, er ventilteorien og denne formen for å skape lettelse rundt spente temaer, også en interessant del av humor i den politisk kommunikasjonen. Politikk handler ofte om alvorlige temaer, og det handler om å skape et samfunn der alle trives. I slike rammer kan det ofte være vanskelig å bruke humor, men når det gjøres rett kan det blant annet være med på å skape lettelse og humor rundt noen av disse alvorlige temaene. Dette kan igjen før til at terskelen for å snakke om alvorlige budskap blir senket, ifølge Torbjørn Røe Isaksen (intervju, 28.01.19).

De tre klassiske humorteoriene tar altså for seg flere aspekter ved humor. Hvordan humor kan bli oppfattet, utøvet og opplevd. Som Kai Schwind (intervju, 22.01.19) forklarer meg, vil selvfølgelig disse tre klassiske humorteoriene ofte overlappe med hverandre. Disse overlappingene kan blant annet bli forklart i ulike sosiale tilnærminger til humor. Jeg ønsker derfor å utdype noen av disse.

De sosiale tilnærmingene jeg nå vil gå inn på, er skissert av Giseline Kuipers (2008) i artikkelen «The sociology of humor». Det er altså hennes sosiologiske tilnærminger jeg først vil belyse i dette kapittelet, og som jeg etter hvert vil trekke inn i analysen.

4.2.4 FUNKSJONALISTISK TILNÆRMING

Den funksjonalistiske tilnærmingen (functionalist approach) tar for seg de sosiale funksjoner humor har for et samfunn eller sosiale grupper (Kuipers, 2008, s. 364). Blant annet går denne tilnærmingen inn på hvordan humor kan opprettholde sosial orden. Sann sett faller flere av de klassiske humorteoriene inn under denne tilnærmingen. Sosial orden og hierarkier i grupper, yrker og andre sosiale sammenhenger kan ofte bli opprettholdt av for eksempel overlegenhetsteori. Mennesker som er ansatt i høyere stillinger kan for eksempel utøve humor som baserer seg på de som er under på rangstigen, og politiske eliter i samfunnet kan utøve humor som baserer seg på de som ligger under dem rent hierarkisk. I tillegg kan ventiltorien være med på å skape sosiale bånd ved å lette på spenning og vanskelige situasjoner, og dermed opprettholde sosial orden (Kuipers, 2008, s. 365).

I tillegg tar den funksjonalistiske tilnærmingen for seg et annet aspekt ved humor, nemlig sosial kontroll. En tolkning av humor rundt dette tema er at ved å le av noe, vil det bli definert som utenfor normalen (Kuipers, 2008, s. 365). Man kan altså tolke det som at latter kan være en reaksjon på noe som blir sett på som unormalt eller uvanlig. Dette kan man se i lys av inkongruensteorien, der en uoverensstemmelse mellom forventninger og det du faktisk oppfatter skaper humoren. Det unormale, eller den unormale kombinasjonen skaper den humoristiske situasjonen.

I en studie utført av Coser referert til i Kuipers (2008, s. 365 – 366) så hun blant annet på hvordan humor og vitser var med på å opprettholde det sosiale hierarkiet på et sykehus. Retningen vitsene og humoren var pekt mot, reflekterte det sosiale hierarkiet. Leger fikk mest latter, deretter legestudenter/turnusleger, og så sykepleiere. Alle hadde en tendens til å basere eller rette humoren sin nedover på den sosiale stigen. Legene vitsen med turnuslegene, turnuslegene vitset med sykepleierne, og sykepleierne vitset om seg selv eller om pasientene og familiene deres. I følge Coser referert til i Kuipers (2008, s. 365) bidrar dette til å opprettholde den sosiale orden – det holder mennesker på sin plass.

Dette er riktig nok en studie som ble utført for flere tiår siden, og slik hierarkisk humor har mest sannsynlig endret seg med årene, men det er fortsatt ingen tvil om at dette fortsatt kan gjelde på dagens arbeidsplasser.

Studiet til Coser referert i Kuipers (2008, s. 366) fant også enn annen interessant sosial funksjon med humor. Humor kan skape sosial samhörighet. Humor fra leger og sykepleiere

til pasienter kunne være med på å skape solidaritet, deling av erfaringer og skape en form for identitet. Kuipers (2008) skriver:

In her article on the cohesive functions of laughter, Coser wrote that “to laugh, or to occasion laughter through humor and wit, is to invite those present to come closer□ Laughter and humor are indeed like an invitation, be it an invitation for dinner, or an invitation to start a conversation: it aims at decreasing social distance”. (s. 366).

Her kommer hun inn på noe jeg mener er helt vesentlig innenfor humor, men spesielt når det kommer til humor i politisk kommunikasjon og retorikk. Humor kan anvendes for å minimere eller innskrenke sosiale avstander. Enli (2015, s. 15) sier at hennes analyse av politikere på sosiale medier, viser at deres hovedmotivasjon til å bruke sosiale medier, er å bli mere synlige som politikere, og at de gjennom sosiale medier kan vise personligheten sin utenfor rammene til massemedier. Videre skriver hun:

I lys av den økende personifiseringen av norsk politikk i løpet av de siste tiårene bidrar følgelig sosiale medier til en enda tydeligere effekt av denne tendensen, og gjør at det blir mulig for enkelte politikere å kommunisere direkte med velgerne, mer eller mindre avhengig av det strukturelt overgripende partiapparatet. (Enli, 2015, s. 16).

Kalsnes & Larsson (2015, s. 225) sier at sosiale medier har vært en meget god plattform for politikere til å markedsføre seg selv og bygge image. De viser også til at selv om politikere har hevdet at det er den demokratiske kommunikasjonen med velger som er hovedmotivasjonen for kommunikasjon i sosiale medier, har forskning derimot vist at det er personlig markedsføring som preger bruken mest (Kalsnes & Larsson, 2015, s. 225). Humor kan altså benyttes til å innskrenke sosiale avstander, og sosiale medier kan brukes til å nå mer direkte ut til folket og velgerne. Kombinasjonene av humor og sosiale medier kan i utgangspunktet for politikere, bidra til at samfunnsborgerne kan komme nærmere på dem som personer. Det elitistiske og maktpolitiske bilde kan derfor i større grad innskrenkes eller viskes ut. Dette er et spennende fokus å ha med seg inn i analysen.

Videre argumenterer Kuipers (2008, s. 366) for at en av grunnene til at humor har en samhörig sosial funksjon, er fordi det er få andre sosiale funksjoner som oppfordrer til eller utløser aksept raskere enn humor. Latter eller et smil er med på å vise aksept for ytringen eller

budskapet, og det ganske umiddelbart. Humor er så igjen med på å ta mennesker ut fra det hverdagslige livet, og inn i en mer leken og useriøs atmosfære. Med andre ord, humor er ikke noe som bare kan fungere som forløsende og lekent mellom venner, det kan være med på å skape sosiale bånd der nærhet ikke nødvendigvis er et tema. Humor kan være med på å «bryte isen» mellom fremmede og samle mennesker i ulike hierarkiske posisjoner (Kuipers, 2008, s. 366).

Slev om humor kan virke samlende og inkluderende, kan humor i tillegg virke ekskluderende. Både fordi noen ikke forstår eller tar humoren, men også fordi humor kan rette seg mot personer og gå utover noen helt spesifikt (Kuipers, 2008, s. 366). Dette trekket vil jeg se nærmere på under tilnærmingen som omhandler konflikter.

4.2.5 KONFLIKTTILNÆRMING

Konflikttilnærmingen handler om å se på humor og tolke det som et uttrykk for antagonisme og konflikt. Der humor i den funksjonalistiske tilnærmingen tolkes som noe som kan skape sosiale bånd og innskrenke sosiale avstander, er humor innen konflikttilnærmingen heller sett på som et våpen – et våpen til å kunne forsvare seg, og et våpen til å kunne angripe andre (Kuipers, 2008, s. 368). Kuipers (2008, s. 368) nevner at denne tilnærmingen særlig har blitt brukt i analyser og forskning rundt politisk humor. Her kan humor nemlig ha et tydelig mål og et ønske om å skape eller bygge oppunder konflikt.

Overlegenhetsteorien er naturlig å se på i lys av denne tilnærmingen, da ovenfra og ned holdninger og humor basert på å latterliggjøre mennesker under deg kan bygge oppunder konflikt. Likevel som Kuipers (2008, s. 368) belyser, ser man i forskningen til Coser at det er mulig med slik overlegenhetsteori, uten at det vekker direkte konflikt.

Humor vil likevel under en slik tilnærming ofte baserer seg på aggresjon, og fiendtlighet der deler av målet med humoren er å ta noen eller noe. En slik humor, spesielt innen politisk kommunikasjon i Norge, ser ikke ut til å være veien å gå. Torbjørn Røe Isaksen sier i intervjuet til meg at før i tiden var humoren mer slem og rett mot andre kandidater og partier for å ta dem, mens i dag er fokuset mer på selvironi for det gjør at du myker opp deg selv som menneske (intervju, 28.01.19). Han sier videre at hvis du gjør narr av noen på en morsom måte, så kan det være gøy, men det er usikkert at det vil bære noen frukter. Disse refleksjonene fra Torbjørn Røe Isaksen støtter oppom forskningen til Bippus (2007, s. 118) som viser til at selvironisk humor, fremfor humor rettet inn mot motdebattanten er det mest

suksessfulle. Publikummet oppfattet denne bruken av humor som stemningsforbedrende og et ønske om å etablere en sosial samhörighet, eller sosial plattform (Bippus, 2007, s. 118).

Kuipers (2008, s. 370) forklarer videre at innen politisk humor kan humor med et ovenfra og ned blikk, fra de som har makt ned mot de som ikke har det, bli oppfattet som direkte slemt. Dette gjelder spesielt når maktforholdet er veldig tydelig. For eksempel hvis politikere som er valgt inn på Stortinget skulle ytret seg med humoristiske kommentarer om fattige barn. Det sier kanskje seg selv at dette i utgangspunktet vil bli tolket som direkte slemt i stedet for humor, men slik humor forekommer, og har også blitt forsket på. Kuipers (2008, s. 370) nevner et eksempel om humor brukt av Amerikanske fengselsvakter i Baghdad. Denne formen for humor er altså utøvet fra noen som har triumfert, ned mot de som gjorde motstand.

Under konflikttilnærmingen nevner Kuipers (2008, s. 371) også at i mer åpne og demokratiske samfunn, kan politisk humor blir brukt til å heve moralen og mobilisere. Slik humor kan bli utøvet mer i det åpne, og politiske organisasjoner, partier og politikere selv kan tvinge andre politiske motstandere til å måtte forholde seg til politiske temaer som er kommunisert humoristisk. På den måten kan også politisk humor gå over igjen til en ekte eller seriøs politisk diskusjon (Kuipers, 2008, s. 371).

Som man ser kan altså denne konflikttilnærmingen både bety humor som er ment som angrep, og som er fiendtlig og til tider slem, men det kan også inneholde humor som henvender seg til andre, for eksempel politiske motstandere, uten at det trenger å være en fiendtlig motivasjon bak det. Derfor er denne konflikttilnærmingen interessant å se i lys av humor anvendt i politisk kommunikasjon og retorikk, blant annet fordi det kan generere misforståelser. I et av eksemplene i min analyse, viser jeg til hvordan Sandra Bruflot ville gjøre en publikasjon fra AUF-Norge sin Instagramkonto, om til noe humoristisk for sine følgere, uten intensjonen om å være fiendtlig eller slem. Likevel ble det mottatt og oppfattet fra AUF-Norge som et forsøk på å latterliggjøre dem, og reaksjonen deres igjen viser hvordan slik konflikttilnærmende humor kan ta forskjellige former. Det går fra å være et ønske om å skape humor uten intensjon om å være fiendtlig, til å akkurat blir tolket som det, og en konflikt oppstår.

Funksjonalistisk tilnærming og konflikttilnærming er altså to sosiologiske tilnærminger til humor som jeg mener er viktig å ta med i denne analysen. De beskrive de viktigste sosiale funksjonene og resultatene av humor, samtidig som de kan gi et svar på hvilken effekt humor anvendt i politisk kommunikasjon og retorikk kan ha.

I tillegg mener jeg at det psykologiske aspektet ved humorteori er viktig å ta med. I min analyse skal jeg spesifikt gå inn på enkeltpolitikere, og deres bruk av humor. Derfor vil det også kunne være interessant å se på noen av de psykologiske aspektene som ligger til grunn for personlige trekk ved humor. Jeg vil videre gå inn på hvordan humor kan fungere som ulike personlighetstrekk.

4.2.6 HUMOR SOM PERSONLIGHETSTREKK

McGhee referert til i Ruch (2008, s. 36) tillegger lekenhet en sentral rolle ved det å være morsom som person.

While people might be very good at spotting the incongruities, absurdities, and ironies of life, only the mentally playful will find humor in them while those with a serious attitude or frame of mind will not treat them humorously. Therefore, playfulness is seen as the foundation or the motor of the sense of humor. (Ruch, 2008, s. 36).

Man kan altså oppfatte de bruddene på forventninger, uoverensstemmelsene og ironiske situasjoner eller hendelser som oppstår, uten å tolke dem som humoristiske. Her tror jeg det kan ligge en stor forskjell hos flere politikere. Det er noen politikere som oppfatter situasjoner, temaer og generell politikk som humoristisk - eller en mulighet for humor, og du har de politikerne som ikke gjør det. Her kan man også komme inn på det retoriske aspektet ved autenticitet om å fremstå som konsistent (Kjeldsen, 2009, s. 123). Noen politikere, som har evnen, eller da et personlighetstrekk som oppfatter ulike situasjoner og hendelser som morsomme, vil kanskje oppnå autenticitet gjennom humor, fordi dette trekket ligger i personligheten deres. Det faller naturlig for dem. Naturlighet og ekthet er som nevnt viktige forutsetninger for oppnåelsen av autenticitet, og hvis denne lekenheten og evnen til å tolke ulike hendelser og situasjoner humoristisk ligger i personligheten deres, vil dette kunne være til hjelp når det kommer til å bygge personens autenticitet.

Videre nevner Ruch (2008, s. 38 – 39) at det blant annet har blitt utarbeidet fire dimensjoner ved humoristiske personlighetstrekk. Disse fire er 1) Tilknyttende humor (affiliative humor) 2) Selvforsterkende humor (self-enhancing) 3) Aggressiv humor (aggressive humor) 4) Selvødeleggende humor (self-defeating humor).

Tilknyttende humor er evnen til å kunne si morsomme kommentarer, vitser og spontant hve seg inn i humoristiske situasjoner for å kunne underholde andre. Denne personligheten er med på å berolige andre mennesker rundt seg og redusere sosiale spenninger. For eksempel kan selvironisk humor falle innenfor denne kategorien, og humoren i en slik personlighet er ansett for å være vennlig, ikke fiendtlig, og tolerant (Ruch, 2008, s. 38 – 39).

Selvforsterkende humor tolkes som humor der personligheten til stadighet underholdes av de ulike inkongruensene som oppstår i livet, og personen opprettholder denne humoristiske

tilnærmingen og væremåten, selv under situasjoner som kan være stressende og krevende. Humor kan innenfor denne dimensjonen, brukes som en form for følelsesregulerende mekanisme (Ruch, 2008, s. 39).

Aggressiv humor inneholder humortyper som latterliggjøring, sarkasme og erting. Denne dimensjonen er også myntet på følelsen av å måtte si noe morsomt om noen, selv om man er klar over at dette mest sannsynlig vil såre følelsene til noen. I tillegg er denne dimensjonen inkorporert med ideen om å manipulere andre til å gjøre ting eller ta visse valg, blant annet med trusselen om å latterliggjøre dem (Ruch, 2008, s. 39).

Selvødeleggende humor omhandler måten å bruke humor til å latterliggjøre seg selv, blant annet ved å ville få innpass. Man lar seg selv være den som kan bli tråkket på, og man ler av det. Man kan altså være med på å le av seg selv, når man blir latterliggjort av andre (Ruch, 2008, s. 39).

Selv om ikke alle disse personlighetsdimensjonene av humor nødvendigvis vil passe inn i min analyse, mener jeg likevel at det er viktig å nevne dem. De kan fungere som en god indikator på hva som kjennetegner personligheten bak humoren som blir anvendt i de aktuelle casene. I tillegg kan de være med på å definere bakgrunnen for hvorfor de velger å bruke humor, og hva deres tolkning av denne humoren er.

4.3 OPPSUMMERING AV KAPITTELET

I dette kapitlet har jeg fokusert på å belyse teorien som vil være viktig og gjeldende for min analyse. Jeg har nevnt teori, men også dratt frem tidligere forskning som vil være viktig i min analyseprosess. Det er interessant å se på hvordan retorikk og humor tidvis kan gå så tydelig sammen teoretisk, uten at det til tider er så veldig mye teori rundt det. Retorisk teori kan forklare hvordan humor i gitte situasjoner fungerer, og humor kan tidvis fungere som et retorisk virkemiddel i kommunikasjonen. Det er derfor meget interessant å se på humor og retorikk i skjønn forening.

There are no full-time humor researchers in the world. A few years ago, there was a rumor that there was one in France but it has never been independently confirmed, and the oddity of French academic affiliations and titles, before the EU attempts to homogenize them into some sort of an American-like system, has made it even

harder. It is a definite fact, however, that all the major humor researchers have always been “part-timers,” as are indeed all the Primer contributors. (Raskin, 2008, s. 3).

Med andre ord, det er mye forskning og teori rundt humor, men få på heltid i følge Raskin (2008, s. 3) i 2008. Likevel er den teorien som ligger ute om humor mer en nok for meg i denne oppgaven, og jeg har valgt ut den delen av teorien som jeg mener er viktig i min analyse. Humorteori kan altså forankres i tre klassiske teorier, men har senere blitt utfyllt med teorier innenfor flere fagfelt. Jeg har valgt å belyse noen fra sosiologien og psykologien, da dette kan være fagfelt som er viktige å belyse når man skal snakke om humor og politikk. Berge (2014, s. 22) nevner blant annet at innen politisk retorikk må man være opptatt av ytringer som i et samfunn faktisk bidrar til politisk handling. Disse politiske ytringene vil omhandle handlinger som har med menneskers trivsel og rettigheter i et samfunn å gjøre. Når jeg skal se på hvordan humor kan fungere i, blant annet, slike ytringer, mener jeg det er viktig å se på de sosiologiske og psykologiske faktorene ved det, da det tross alt kan ha noe med forandringen i menneskers levesett å gjøre. Som jeg tidligere har vært inne på i dette kapittelet er humor et tema det sirkler mange forskjellige tolkninger og definisjoner av. For å kunne behandle humoren retorisk, vil jeg derfor påstå at disse sosiologiske og psykologiske tolkningene av humor er viktig å ha med videre inn i analysen.

5 HUMOR SOM ET RETORISK VIRKEMIDDEL I POLITISK KOMMUNIKASJON OG RETORIKK.

«På Instagram gidder jeg hvert fall ikke å legge ut politikk, fordi det er drit kjedelig» (intervju, 30.01.2019) sa Sandra Bruflot, leder av Unge Høyre da jeg intervjuet henne i januar 2019. Hun mener at humor er noe av det som kan bidra til at politikere blir oppfattet som folkelige. Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen forklarte at: «Jeg sitter ikke og planlegger hva jeg skal legge ut på Instagram, jeg legger det ut hvis jeg kommer på noe morsomt» (intervju, 28.01.2019). Han mener at humor kan bidra til å senke terskelen for å nå frem med et mer alvorlig budskap. Dette er to politikere som har god oppslutning på Instagram, og de er kjent i sosiale medier for å bruke humor. De er, etter følgerne deres sin oppfatning, morsomme. Så hvordan kan man bruke humor i politisk kommunikasjon og politisk retorikk? Kan man anvende det for å bygge et image eller styrke sin troverdighet, og i så fall, hvordan gjør man det og hvordan fungerer humoren?

I dette kapitlet tar jeg for meg tre forskjellige hoved-eksempler, hvor humor aktivt blir anvendt i forskjellige former og kontekster. Jeg vil gjennom retorisk teori og humorteori belyse og forklare hvorfor de forskjellige situasjonene og ytringene blir humoristiske. Jeg vil også diskutere hva slags resultater dette kan ha for avsender, og hvorvidt troverdigheten deres og et eventuelt image kan forsterkes ved videre bruk av humor.

5.1 HUMOR I POLITIKKEN.

Det å bli oppfattet som folkelig er noe som ofte blir nevnt i tråd med humor, og spesielt humor i politisk kommunikasjon og retorikk. Gunn Enli (2015, s. 11) skriver i sin artikkel der hun har intervjuet fem partiledere og tre politiske rådgivere som var representert på Stortinget i 2013, at politikeres behov for autenticitet er knyttet opp til et folkelig politikerideal, hvor politikere ikke er en egen elite, men en del av folket. Enli (2015, s. 16) konkluderer i artikkelen sin med at topp-politikeres imagebygging baserer seg på et ideal om å være autentisk i sosiale medier. Norske politikere forventes å være autentiske og folkelige, på den måten at de ikke skal skjule feil og mangler for offentligheten. Dette er godt anslag til hvordan min analyseprosess her vil fremgå. I mine intervjuer med næringsminister Torbjørn Røe Isaksen (intervju, 28.01.19) og Unge Høyre leder Sandra Bruflot (intervju, 30.01.19) nevnes det å bli oppfattet som folkelig, selvironisk og være autentisk som mål for bruken av

humor. Et av formålene med dette kapitlet vil derfor være å se på hvordan humor kan bidra til å oppnå folkelighet og autenticitet.

Innenfor humorteori finnes det altså tre klassiske humorteorier. Overlegenhetsteorien (Superiority Theory), Inkongruensteorien (Incongruity Theory) og Ventilteorien (Relief Theory) (Schwind, 2015, s. 33). Disse tre teoriene er gode forankringspunkter og viktig å ta utgangspunkt i når jeg nå skal identifisere humor som et retorisk virkemiddel. Disse tre klassiske humorteoriene har som nevnt tidligere, utviklet seg med årene ut i flere forskjellige tolkninger og påbygginger, og innenfor sosiologien har Giseline Kuipers (Kuipers, 2008, s. 364) kommet frem til fem forskjellige sosiologiske tilnærminger til humor. To av disse har jeg allerede beskrevet, men jeg vil komme dypere inn på disse i analysen, da de er spesielt gode til å belyse situasjonen og ikke minst formålet med bruken av humor.

Eksempelene jeg har valgt å analysere faller innenfor hovedsakelig to forskjellige formater. Den ene delen av analysen vil basere seg på politisk tale og debatt. Helt spesifikt vil jeg se på trontaledebatten fra 2016, mellom Statsminister Erna Solberg og tidligere leder av Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide. Den andre delen av analysen vil ta for seg sosiale medier, og helt spesifikt Instagram. Jeg vil se på noen utvalgte eksempler på hvordan næringsminister Torbjørn Røe Isaksen og Unge Høyre Leder Sandra Bruflot bruker Instagram.

Jeg synes det er spesielt interessant å se på hvordan humor fungerer ulikt i den klassiske politiske talen, kontra humor gjennom bilder, distribuert ut gjennom et sosialt medium. Sosiale medier er blitt en meget effektiv måte å samle publikum på, og således kan man si at internett og ikke minst sosiale medier i seg selv, har vært med på å skape en vitalisering innen politisk talekunst (Kjeldsen, 2015, s. 184). Dette gjelder selvfølgelig ikke bare for politisk talekunst, men for politisk kommunikasjon og politisk retorikk i seg selv. Kjeldsen (2009, s. 56-57) nevner at når kommunikasjonen teknologiseres, vil retoriske ytringer måtte føye seg etter de forskjellige mediernes egenskaper og særtrekk. På Instagram vil det si at retorikken må utføres innen rammene denne applikasjonen tilbyr, og man vil derfor produsere multimodale retoriske ytringer, da applikasjonen forutsetter bruk av flere modaliteter for å kunne legge ut noe offentlig. Dette vil naturligvis ha noe å si for hvordan man kan bruke humor, og hvordan humoren blir oppfattet. Dette vil jeg komme tilbake til i delen om Instagram, aller først vil jeg ta for meg to klassiske eksempler på politisk talekunst, hvor humoren står sentralt og blir gjeldene.

5.2 TRONTALEDEBATTEN 2016. KNUT ARILD HAREIDE VS. ERNA SOLBERG

Den 5. oktober 2016 under trontaledebatten på Stortinget, møtes daværende leder for Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide og statsminister Erna Solberg til duell. Knut Arild Hareide innleder duellen med en kommentar som henviser til Erna Solbergs opptreden i bokseringen under en boksekamp til proffbokser Cecilia Brekkhus (Norsk rikskringkasting [NRK], 2016). Knut Arild Hareide forklarer at det i denne duellen føles som om han står i bokseringen med statsministeren, men at ingen som møter ham i ringen vil frykte en blodig knockout. Statsminister Erna Solberg svarer med at representanten ville aldri møtt henne i ringen, da de er i ulike vektclasser (Stortinget, 2016).

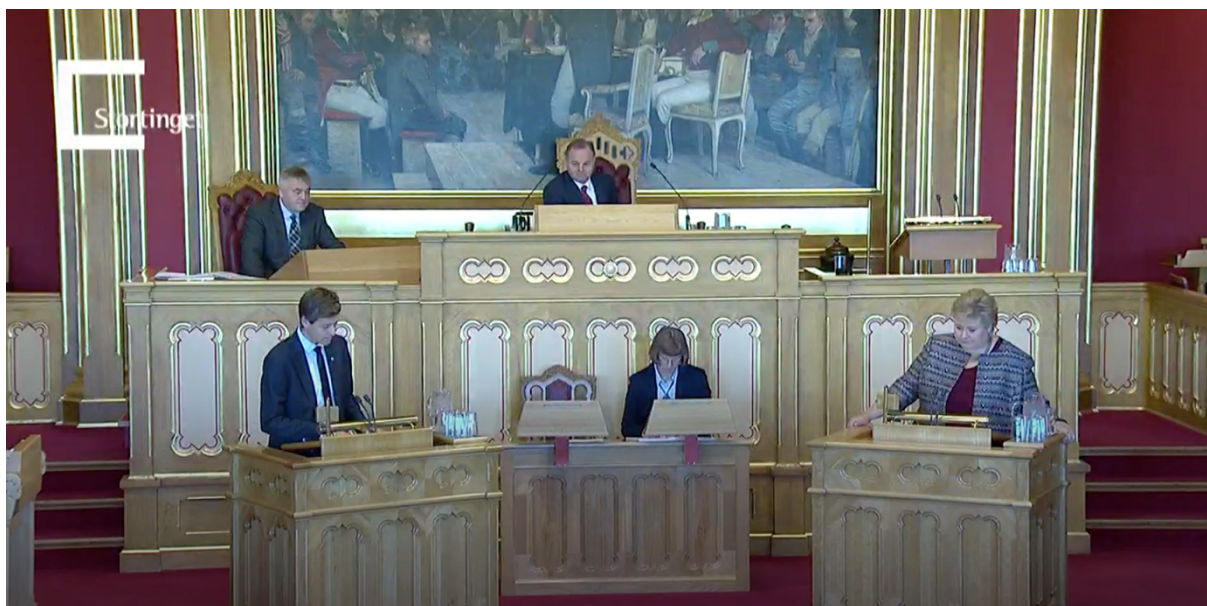
I trontaledebatten debatteres innholdet i kongens trontale, og dermed også regjeringens politikk. Regjeringens prioriteringer og hovedfokus blir tema, og denne debatten blir ofte kalt for «opposisjonens debatt», da opposisjonen kan kommentere og si fra om de prioriteringer de er uenig i (NRK, 2016). I eksempelet jeg nå skal analysere, vil jeg se på hvordan to av Norges fremste politikere møtes til duell, der en partileder utfordrer Statsministeren til å svare på regjeringens fremtidige politikk. Partileder Knut Arild Hareide åpner sitt innlegg med en humoristisk kommentar, før han fortsetter innlegget sitt som avsluttes med et spørsmål, rettet mot Statsministeren. Statsminister Erna Solberg velger å gi et humoristisk motsvar på Knut Arild Hareides humoristiske kommentar, før hun deretter svarer på spørsmålet partilederen har stilt. Således åpner begge to med en humoristisk kommentar. I både innlegg og svar benytter debattantene seg av humor.

Siden mine analyser av casene baserer seg på retorisk teori, sammenflettet med deler av humorteori, blir det for meg viktig å dra inn ulike teoretiske elementer fra retorikken for å kunne identifisere humorens funksjoner i de forskjellige eksemplene. I det første eksempelet vil jeg derfor stadfeste den retoriske situasjonen, da akkurat situasjonen i dette eksempelet spiller en nøkkelrolle i humorens funksjon.

5.2.1 DEN RETORISKE SITUASJONEN

I moderne retorisk teori har begrepet den retoriske situasjon blitt lansert. Begrepet oppstod for første gang i artikkelen «The Rhetorical Situation» av Lloyd F. Bitzer der han argumenterer for at noen situasjoner har mangler, problemer og utfordringer, og at disse situasjonene derfor oppfordrer til forandring eller kommunikativ behandling (Kjeldsen, 2009, s. 79 -80). Andersen (2007) skriver at «I moderne retorisk teori har en lansert begrepet «retorisk situasjon» for situasjoner der det skapes og brukes og – fremfor alt – der det trengs retorikk» (s.22). Denne beskrivelsen treffer godt til det aktuelle eksempelet, da jeg vil påstå at trontaledebatten er en situasjon der det i høyeste grad trengs retorikk. Her skal regjeringens politikk, og ikke minst regjeringens fremtidige politikk debatteres, og opposisjonen har mulighet til å sette spørsmålstegn og kreve svar fra ulike saker og forslag. Opposisjonen vil ha som mål å peke på hull i regjeringens politikk, og regjeringen vil forsvare og argumentere for at denne politikken er den beste. Med andre ord, det trengs ikke bare retorikk, det trengs politisk retorikk. Kjeldsen (2015) sier at «Funksjonen til politisk retorikk er at den skal føre til at samfunnet beslutter seg for de best mulige synspunktene og handlingene for felleskapet» (s. 76). Samtidig er politisk retorikk ikke bare en form for kommunikasjon som skal overbevise, men politisk retorikk fungerer også som en felles tenkning for samfunnet, rundt de muligheter politikken byr på (Kjeldsen, 2015, s. 76). Så la oss se på hva som foregår i det følgende eksempelet.

For å kunne vise helt tydelig hva det er som skal analyseres, og hva som foregår i denne situasjonen, kan vi ta en kikk på hvordan debattantene møtes rent fysisk, i tillegg til å se på hva som blir sagt i denne sekvensen jeg har valgt å analysere.

Figur 1. (Stortinget, 2016. Skjermdump av Referat fra møte Storting onsdag 5. oktober 2016 kl. 10.00. <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Videoarkiv/Arkiv-TV-sendinger/?mbid=/2016/H264-full/Storting/10/05/Stortinget-20161005-095542.mp4&m>)

I denne skjermdumpen fra trontaledebatten (Stortinget, 2016) kan vi se daværende partileder for Kristelig Folkeparti Knut Arild Hareide på talerstolen til venstre, daværende Stortingspresident Ole M. Thommessen øverst i midten, og Statsminister Erna Solberg på talerstolen til høyre. Under følger hva som blir sagt i den aktuelle sekvensen jeg har valgt til min analyse:

Knut Arild Hareide: Dette kjennes neste som å stå i bokseringen mot Statsminister Erna Solberg. Men de som møter meg i ringen frykter nok ikke en blodig knockout. Og det tror jeg ikke heller om en hadde møtt tidligere Statsminister Kåre Willoch. Men tidligere Statsminister Kåre Willoch er kanskje nå den fremste forsvaren av barnetrygda. Han har sett hvor viktig den er for barnefamiliene, han vil øke den, han advarer sterkt mot å behovsprøve den eller gjøre den til en sosialhjelpsordning. Og jeg registrerer at flertallet i Høyres programkomite nå vil fjerne barnetrygden. Og det bekymrer meg president, fordi vi ser jo at fødselstallene går ned, og om vi nå ser angrep mot velferdsordninger som barnetrygden og kontantstøtten så er det grunn til bekymring for barnefamiliene. Og kan statsministeren garantere at det vil være en barnetrygd som er universell og for alle barnefamilier og etter 2017?

Stortingspresident: Statsminister Erna Solberg!

Statsminister Erna Solberg: President, nok et spørsmål, først må jeg bare si at i bokseringen ville representanten hatt den fordel at han aldri hadde møtt meg for vi er i ulike vektklasser, mens politikken er litt mer egalitær. Så til spørsmålet om barnetrygd. Jeg har ikke tenkt til å legge skjul på at jeg er skeptisk til forslag, og det er jo et mindretall og et flertall, at jeg er skeptisk til forslag som fjerner alle kontantytelser ovenfor barnefamilier og den friheten som er. Jeg mener at forslaget har mange gode sider fra den delen av vår programkomite som ønsker å gi tjenester på en bedre måte – MEN, jeg synes også det er riktig å diskutere liksom hvordan når man best også de svakeste gruppene, noen ganger vet vi at tjenester er gode måte å nå de på og, men kontantoverførsel er et annet. Også har jeg tidligere sagt hva jeg mener om kontantstøtte, jeg sloss for det i mitt eget parti, jeg mener fortsatt at det er en god idé. (Stortinget, 2016).

I følge Bitzer vil en retorisk situasjon inneholde tre konstituerende elementer, nemlig det påtrengende problemet, publikum og de retoriske vilkår (Kjeldsen, 2009, s. 80). I tillegg til dette nevner Gabrielsen og Juul Christiansen (2010, s. 50) at man gjennom retorikkens 2500 år lange historie, har vært innom flere faktorer som utgjør en retorisk situasjon. Gabrielsen og Juul Christiansen (2010, s.50) har derfor valgt å se på fem sentrale situasjonselementer for å kunne forstå situasjonen. Disse fem elementene har de valgt å kalle det retoriske problem, formålet, publikum, taleren og omstendighetene (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 50). Her har de i tillegg altså tatt med formål og taleren, slik at man kan gå nærmere inn på formålet med talen i den retoriske situasjonen og hvem det er som holder talen. I min analyse vil jeg først og fremst fokusere på de tre konstituerende elementer fra Bitzer, men under de tre vil jeg også ha et fokus på taleren og formålet.

5.2.2 DET PÅTRENGENDE PROBLEMET.

Siden det finnes påtrengende problemer og komplikasjoner, vil det også være nødvendig med tilpasning og endring, gjennom kommunikasjon. Hadde det ikke fantes slike problemer, ville det heller ikke vært nødvendig med debatt, politisk retorikk, politisk kommunikasjon og argumentasjon (Kjeldsen, 2009, s. 81). Et problem kan for eksempel være at en komite i partiet Høyre ønsker å fjerne barnetrygden og heller erstatte den med tjenester, som gratis SFO. I Knut Arild Hareides tilfelle, er det i dette eksempelet et problem han ønsker å gjøre noe med, og han kan også gjøre noe med det retorisk, som også er forutsetningen for et retorisk påtrengende problem. Ting som skjer med nødvendighet, som at et menneske dør, er påtrengende problemer, men man kan ikke forhindre selve døden retorisk og derfor er det heller ikke et retorisk problem (Kjeldsen, 2009, s.81). Det å få Stortinget, ikke minst regjeringen til å gjøre om, stryke eller gjennomføre forslag skjer ofte gjennom retorisk overbevisning i stortingssalen. Dessuten forutsetter et retorisk påtrengende problem en grad av interesse. Noen må ha et engasjement til de eller det faktiske forholdet, som man da ønsker å endre (Kjeldsen, 2009, s. 82). I dette tilfellet ønsker Kristelig Folkeparti med partileder Knut Arild Hareide i spissen at barnetrygden ikke blir avviklet, og nå er det også grunn til at partilederen tar ordet for å spørre ut Statsministeren. Et retorisk påtrengende problem kan sies å være hele årsaken til at man taler (Gabrielsen & Juul Christiansen, 2010, s. 50).

Knut Arild Hareide.

Likevel, før Knut Arild Hareide i det hele tatt nevner tema barnetrygd, uttaler han: «Dette kjennes neste som å stå i bokseringen mot Statsminister Erna Solberg. Men de som møter meg i ringen frykter nok ikke en blodig knockout» (Stortinget, 2016). Knut Arild Hareide høster noe latter hos publikum for denne kommentaren, før han så fortsetter med: «Og det tror jeg ikke heller om en hadde møtt tidligere Statsminister Kåre Willoch. Men tidligere Statsminister Kåre Willoch er kanskje nå den fremste forsvareren av barnetrygda» (Stortinget, 2016). I stedet for å gå rett på sak, og til problemet, velger han altså å innlede med en humoristisk kommentar, som han så lenker opp til en stor Høyre-politiker som har samme syn på saken som ham. Taktikken her kan sies å være at Knut Arild Hareide vil tiltrekke seg oppmerksomhet i form av å få latter, for så å bemerke for Statsministeren og resten av salen, at en tidligere politiker fra hennes eget parti med stor innflytelse, har samme oppfatning av barnetrygd som ham. Knut Arild Hareide ønsker altså å tilkalle

oppmerksomhet ved å høste latter, for deretter å kunne belyse problemet. Jørgensen (**et al. Merk!** 2011, s. 82) skriver under effekten av å fremkalle latter i en debatt, at det å få folk til å le kan være et middel for å gjøre publikum mottagelige for påvirkning. Ut ifra et tradisjonelt retorisk syn kan det sies at den som forstår seg på humor, og som klarer å bruke det, kan gjøre et bedre inntrykk enn de som kun forholder seg til den tørrere fremstillingen (Jørgensen **et al. Merk!** 2011, s. 82).

Kai Schwind (intervju, 22.01.2019) forklarer til meg at innen humorteorien ventilteori vil situasjonene og rammeverket ha mye å si for hvordan en humoristisk kommentar blir tatt imot. Innenfor denne teorien kan man si at det å bemerke eller tulle om noe som egentlig er sett på som tabu eller fælt, en form for galgenhumor, kan skape en slags lettelse rundt disse temaene. Man lager en diskurs der man kan bearbeide slike temaer. Det er altså mulig å skape et øyeblikk av lettelse, eller en avvæpning av en sannhet som er felles for publikummet i situasjonen. Knut Arild Hareide tar fatt på det retoriske problemet og åpner sin tale med en selvironisk kommentar om sin egen fysikk, en fysikk som har vært gjort til latter i det offentlige tidligere. Flere norske komikere har latterliggjort og tullet med at Knut Arild Hareide fremstår som en liten og til tider svak person. Dette er allmenn viten hos publikummet under Trontaledebatten, og Knut Arild Hareide bruker det for å generere humor rundt fysikken sin. Inkongruensteorien kan forklare hvordan en vits er bygget opp, blant annet ved at man presenterer og bygger opp en forventning for deretter å vri det om i punchlinen (Kai Schwind, intervju, 22.01.2019). Når Knut Arild Hareide sier «dette kjennes nesten som å stå i bokseringen mot Statsminister Erna Solberg» (Stortinget, 2016), skaper han en forventning og et bilde hos publikum. Dette bilde og denne forventningen blir så dreid om i en selvironisk punchline gjennom kommentaren «Men de som møter meg i ringen frykter nok ingen blodig knockout» (Stortinget, 2016). Publikum vet ikke hvor Knut Arild Hareide skal med den første kommentaren, og den skaper et slags bilde av Erna Solberg og Knut Arild Hareide mot hverandre i en boksering. Det er her ventilteorien begynner å fungere. Publikum forestiller seg bilde, har fordommer som allerede er lagt til grunn, og Knut Arild Hareide stikker hull på dette bilde ved og selv kommentere det humoristiske ved å se for seg Knut Arild Hareide i en boksering. Han kommenterer humoren i det, som går utover ham selv, og da blir det for publikum greit at de også har tenkt det. Han skaper en lettelse rundt tema, og dette gir latter. Kuipers (2008, s. 362) skriver at ventilteoretikeren Herbert Spencer forklarte latter som en utladning av forbudte følelser inn i det muskulære system. Det kan altså forstås som en fysisk reaksjon på noe som egentlig ikke er greit å

reagere fysisk på. Her reagerer publikum med latter på noe som egentlig er sett på som slemt, nemlig fysikken til Knut Arild Hareide. Men siden han selv kommenterer det, føler publikum en lettelse rundt tema fordi han med selvironi ufarliggjør det.

Det kan derfor i dette eksempelet virke som at Knut Arild Hareide velger å bruke humor og åpne med en humoristisk kommentar, fordi det kan åpne for større fokus og mulighet for større påvirkning. I tillegg er det med på å gjøre situasjonen og omstendighetene til noe mer positivt.

Bippus (2007, s. 116) nevner at hennes studie av humor i politikk, og humor i debatter, viser at selvironiserende humor har en god effekt på å forbedre stemningen blant publikum og etablere en felles plattform rundt det som debatteres. Videre nevner hun at selv om dette kan høres selvforklarende ut, har en stor del av tidligere humor-forskning pekt på at humor rettet mot motkandidater har blitt betraktet som smartere, mer troverdig og et tegn på mer makt (Bippus, 2007, s. 116). Derfor kunne man tenke seg at humor rettet mot motdebattanten ville være en bedre strategi, men for Knut Arild Hareides tilfelle, vil altså Bippus (2007) sin forskning støtte valget hans om en selvironisk kommentar. Forskningen hennes peker nettopp på at humor mot kandidaten man møter i en politisk debatt blir sett på som mer fiendtlig og usympatisk, mens selvironiserende humor blir altså sett på som et forsøk på å bedre stemningen i debatten, samt lage et felles grunnlag (Bippus, 2007, s. 116). Slik kan altså Knut Arild Hareides innledende humoristiske kommentar bidra til et bedre debattklima, og føre til større fokus på innlegget hans. Et bedre debattklima kan igjen føre til større fokus på taleren. Videre fortsetter Knut Arild Hareide på det som er selve problemet, nemlig at barnetrygden står i fare for å bli byttet ut med andre tjenester. Han avslutter dermed innlegget sitt med et presist spørsmål som lyder: «Og kan statsministeren garantere at det vil være en barnetrygd som er universell og for alle barnefamilier og etter 2017?» (Stortinget, 2016).

Statsminister Erna Solberg

Statsminister Erna Solberg blir i denne situasjonen kritisert for en mulig avskaffelse av barnetrygden. Derfor må hun, komme med et passende svar på situasjonens påtrengende problem. Hun må forsvare forslaget til sin egen komité, samtidig som hun må forsvare sine egne meninger rundt tema, og en passende respons på hva hun faktisk kan garantere eller ikke. Å svare på dette er med andre ord ikke å kun gjøre det som forventes, det er også det som kreves av den retoriske situasjonen (Kjeldsen, 2009, s. 88). Før hun derimot svarer på

selve problemet, har allerede Knut Arild Hareide invitert til muligheten for en annen passende respons. Han har åpnet med en humoristisk kommentar, som i hovedsak er selvironiserende, men han trekker inn sin motdebattant ved å nevne at det er som å møte henne i bokseringen. Noe som karakteriserer retoriske situasjoner, og dermed også retoriske påtrengende problemer, er at de inviterer til bestemte passende responser (Kjeldsen, 2009, s. 88). Statsminister Erna Solberg velger derfor å benytte seg av situasjonens mulighet til å svare på den humoristiske kommentaren Knut Arild Hareide allerede har trukket henne inn i. Hun svarer: «President, nok et spørsmål, først må jeg bare si at i bokseringen ville representanten hatt den fordel at han aldri hadde møtt meg for vi er i ulike vektclasser, mens politikken er litt mer egalitær.» (Stortinget, 2016). Statsminister Erna Solberg høster meget stor latter, og man kan i videoklippet se stortingsrepresentantene bak henne respondere med stor latter og mye fysikk. Statsministeren har utvilsomt oppfylt Bippus (2007) teori om selv-ironiserende humor som et retorisk stemningsforbedrende virkemiddel.

Kommentaren til Statsminister Erna Solberg får vesentlig mye mer latter enn det Knut Arild Hareide sin kommentar får. En av grunnene til dette er spontaniteten i Statsministeren sin kommentar. Kommentaren hennes virker ikke forberedt og ferdigskrevet, og blir mer imponerende hos publikum, i tillegg til at kommentaren gjør inntrykk og fester seg, noe som er retorisk avgjørende for en god muntlig tale (Kjeldsen, 2015, s. 187). I tillegg faller kommentaren raskt inn under ventilteorien, der publikum med stor latter igjen blir invitert til å le av en av debattantenes fysikk. Også Statsminister Erna Solberg har en fysikk som har blitt mye kommentert, latterliggjort og gitt negativt fokus, av og til på grensen til mobbing. Dermed er Statsminister Erna Solberg sin fysikk sjeldent gjenstand for humor, uten at det er sett på som slemt eller uthenging. Det oppfyller ventilteoriens krav som noe fælt eller innen en form for galgenhumor, som går utover noen eller noe. Ventilteorien har likevel en funksjon der slike temaer altså kan tulles med, og i rette rammer, gi lettelse og latter. Kai Schwind (intervju, 22.01.19) forklarer at rammeverket påvirker humoren. Hvis en stand-up-komiker tuller om døde babyer, kan det være vanskelig, da komikeren ikke nødvendigvis vet hvem han prater til. I denne situasjonen derimot er Erna Solberg helt klar over hvem det er hun prater til, og hvem som trengs og overbevises. Når man diskuterer ventilteorien, spesielt innenfor politisk satire, kommer man ofte innom spørsmålet «er dette lov å tulle med eller ikke?» (Kai Schwind, intervju, 22.01.2019). Fysikken til Statsminister Erna Solberg er et tema ingen på Stortinget vil se på som «lov å tulle med». Derimot, Statsministeren selv kan tulle med det, da det er hun selv som er ansvarlig for at vitsen eventuelt går utover henne. Det

blir sosialt akseptert å reagere med latter og lette på spenningen i situasjonen, når det er hun som bruker tema i en humoristisk kontekst (Schwind, 2015, s. 34). Hun svarer ikke bare på den humoristiske kommentaren til Knut Arild Hareide, hun drar den lenger og bryter med forventningene. Brudd på forventninger om hvordan man skal svare i ulike situasjoner, er ofte gjenstand for latter da man i tillegg bryter med rollene man har (Jørgensen, **et al.** **Merk!** 2011, s. 80). Publikum er ikke forberedt på en selvironisk vits som svar på Knut Arild Hareides spørsmål om barnetrygd. Ikke bare bryter Statsministeren med publikums forventninger, hun trekker inn et tema mange ser på som forbudt i en humoristisk sammenheng, og skaper en lettelse samt ufarliggjør det tema. Kombinasjonen er et klassisk eksempel på hvordan ventilteorien kan fungere innen politisk retorikk og politisk kommunikasjon.

Hun kan videre derfra, med en sikkerhet rundt at hun har gjort et skifte i debattklima, svare et seriøst svar på sakens hovedtema. Hun har gitt en passende respons til situasjonens påtrengende problem.

5.2.3 DET RETORISKE PUBLIKUM.

Retorikken ønsker å overtale eller overbevise et publikum, eller få publikummet til å godta et visst budskap (Andersen, 2007, s. 24). Retorikkens kommunikasjon er adressert og ønsker derfor et svar eller en respons hos dem kommunikasjonen retter seg til (Kjeldsen, 2009, s. 83). Retorisk kommunikasjon vil sådan kunne skape forandring ved å påvirke handlinger, tanker og beslutninger hos de som har muligheten til å utføre disse forandringene. Derfor består et retorisk publikum av mottakere som kan påvirkes av den aktuelle retorikken, og som dermed kan gjøre noe med den, altså forandre (Kjeldsen, 2009, s. 83).

I det aktuelle eksempelet er ikke jeg et retorisk publikum. Jeg ser situasjonen gjennom en skjerm, og er med andre ord ikke en stortingsrepresentant, medlem av en komité eller har en ministerpost som kan bidra til direkte forandring. Derfor er det retoriske publikummet i dette eksempelet stortingsrepresentantene som er tilstedeværende i situasjonen. Man kunne argumentert for at jeg var en del av et retorisk publikum, da jeg kan bli overbevis av Knut Arild Hareide om å stemme på ham og KRF, og dermed bidra til at det blir større oppslutning i partiet slik at de kan gjennomføre mer av sin politikk, og dermed bidra til en forandring – men jeg er ikke i stand til å løse det retoriske problemet direkte, og er derfor ikke en del av det retoriske publikummet.

Kjeldsen (2009) skriver at «Det påtrengende problemet kan være i det retoriske publikum – for eksempel bestemte holdninger og synspunkter som må forandres» (s. 84). Både for Knut Arild Hareide og Statsminister Erna Solberg befinner det påtrengende problemet seg hos det retoriske publikum. Knut Arild Hareide vil overbevise publikum om at det er dumt å avskaffe barnetrygden, Erna Solberg ønsker å overbevise publikum om at det ikke er sikkert, men at det finnes andre gode alternativer i tillegg. Selv om dette er deres retoriske mål til publikum, åpner begge opp med humor. Andersen (2007) skriver «At mottagerne står i fokus, gjør nødvendigvis at utformingen av selve budskapet også får den aller største betydning, og det gjør fremfor alt avsenderen og hans hensikter til en hovedsak» (s. 24). Knut Arild Hareides utforming av budskapet har altså vektlagt latter i åpningen. Latter vekkes altså ofte til live når det kommer et brudd på forventningene om hva som bør sies i ulike debattsituasjoner (Jørgensen, **et al. Merk!** 2011, s. 80). Det er få som regner med at Knut Arild Hareide vil åpne debatten om barnetrygd med en selv-ironisk kommentar om at han ikke ville klart å slå ut noen med en blodig knockout. Sånn sett oppfyller han også teorien om at man kan gjøre et bedre inntrykk på publikum, enn hvis man hadde valgt den vanlige debattformen (Jørgensen, **et al. Merk!** 2011, s. 82).

Erna Solberg benytter seg av situasjonen til også å bryte med den vanlige debattantrollen, og svarer uventet med nok en selv-ironisk kommentar. Kommentaren til Statsminister Erna Solberg vekker enda mer latter og stemning fra publikum enn det Knut Arild Hareide sin kommentar gjorde. En av grunnene til at Erna Solberg sin kommentar vekker større respons hos det retoriske publikum, er fordi den er spontan. Det er et spontant svar på Knut Arild Hareide sin, tilsynelatende, ferdigskrevne kommentar. Erna Solberg sin kommentar blir mer troverdig som humor, og imponerende da det retoriske publikum oppfatter det som noe hun finner på der og da. Politiske taler er normalt og oftere, skrevet ned på forhånd. En taleskriver, og dermed også taleren, risikerer å falle inn i skiftelige normer som forskjellige hierarkiske strukturer og logiske språklige sammenhenger. Dette kan være med på å ta over for den naturlige muntligheten (Kjeldsen, 2015, s. 187). Kjeldsen (2015) skriver «Det muntlige ordets flyktighet gjør det retorisk avgjørende at en tale er overskuelig organisert og har en minneverdig formulering som gjør inntrykk og fester seg i hukommelsen. Talen inviterer til kommunikasjon som er anskuelig og levende» (s. 187). En spontant humoristisk kommentar som Erna Solberg sin kan sånn sett ansees for en minneverdig formulering som gjør inntrykk og fester seg i hukommelsen til det retoriske publikum. Slik kan det sies at Erna

Solberg bryter med forventningene til det retoriske publikum, og endrer debattklima hos det aktuelle publikummet.

5.2.4 DE RETORISKE VILKÅR

De retoriske vilkårene beskriver de ulike begrensninger og muligheter som den aktuelle taler må forholde seg til. En retorisk situasjon forutsetter ikke bare former for respons, den setter også rammer for responsen (Kjeldsen, 2009, s. 86). Kjeldsen (2009, s. 86-87) deler opp de retoriske vilkårene i to forskjellige hovedtyper: De retoriske og ikke-retoriske. De ikke-retoriske vilkårene er altså de omstendighetene som taleren ikke kan styre. I analyseeksempelet mitt kan man for eksempel peke på omstendigheter som talerstolen, parlamentariske regler og prinsipper, og interessene og følelsene til stortingsrepresentantene. De retoriske vilkårene styres av taleren og inntreffer i situasjonen sammen med taleren og han eller hun sine retoriske metoder. For eksempel følelsesappeller, personlig karakter og bevismidler (Kjeldsen, 2009, s. 87).

I analyseeksempelet kan man si at det er ganske kjente omstendigheter, i hvert fall rent fysisk, for både Statsminister Erna Solberg og Knut Arild Hareide. De har holdt en god del politiske taler på denne talerstolen før, og kjenner godt til de parlamentariske regler som følger med. Samtidig er også dette et godt grunnlag for å benytte seg av akkurat dette. Jeg har tidligere diskutert viktigheten av å bryte med forventningene, og hvordan dette kan generere latter. Når omstendighetene er så kjente som de er, vil også muligheten til å bryte med dem være store, da de vet hva de må gjøre for å bryte med dem. Gabrielsen & Juul Christiansen (2010, s. 62) sier at man ikke må undervurdere betydningen av omstendighetene sine, og at dette er en viktig del av situasjonsanalysen når du skal tale. Det blir derfor viktig for Knut Arild Hareide å ta disse omstendighetene med i betraktningen sin, når han velger å åpne med en humoristisk kommentar. Statsminister Erna Solberg må så vurdere om hennes kommentar er passende i forhold til situasjonene og omstendighetene. Fysiske retoriske vilkår og omstendigheter er en ting, men psykiske og kulturelle er kanskje enda viktigere, spesielt i mitt eksempel. Kjeldsen (2009) skriver «Når de har karakter av begrensninger eller motstand, er de oftest vanskeligere å overvinne. Det gjelder for eksempel holdninger hos mottageren som står i motsetning til talerens budskap» (s. 87). Dette er noe både Knut Arild Hareide og Erna Solberg må beregne. Begge må tale til et retorisk publikum, hvor deler av dem har holdninger og meninger som går imot deres egne.

Humor kan, tross uenigheter rundt holdninger og meninger, skape en felles plattform som igjen er med på å skape et bedre debattklima. Bippus (2007) sin forskning viste at amerikanske politikere ikke rangerte humor brukt av egne partifeller i debatt, høyere enn en politiker fra et annet parti (Bippus, 2007, s. 116 -117). Hvis man kan tenke seg at dette gjelder for deler av norsk politikk i tillegg, og – ut ifra latteren begge mottar - at det settes god pris på at debattklima nå og da skiftes ved frembringelse av latter, vil begge partilederne kunne tjene på å bruke omstendighetene til å skape humor.

5.2.5 ETOS OG TROVERDIGHET.

«Ethos er viktig for å få folk til å lytte, og helt avgjørende for å overbevise dem. Vi vurderer nemlig ikke bare det som sies, men også hvem som sier det» (Kjeldsen, 2009, s. 118). I min problemstilling stiller jeg altså spørsmålet om hvordan man kan anvende humor i politisk kommunikasjon og retorikk, og om man kan bruke humor til å styrke sin troverdighet og etos. I eksempelet med Statsminister Erna Solberg og Knut Arild Hareide bruker begge humor aktivt i sin politiske tale, og da helt spesifikt, selvironi. Når jeg i mine intervjuer med Unge Høyre leder Sandra Bruflot og Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen snakker om humor, er selvironi noe som går igjen og som anses som spesielt viktig for å oppnå visse mål med humoren. Disse målene er blant annet å fremstå som mer folkelig og til tider kunne vise en mer personlig side av seg selv. Som Gunn Enli (2015, s. 16) sin analyse viste, ønsker politikere å oppnå et ideal om autentisitet, spesielt på sosiale medier. Dette eksempelet har ikke noe å gjøre med sosiale medier, men begge debattantene er klar over at debatten blir filmet, og at det kan distribueres og deles i ulike kanaler og på internett i ettertid. Som nevnt tidligere er internett altså blitt et meget effektivt middel til å samle publikum og spre politiske budskap gjennom blant annet video (Kjeldsen, 2015, s. 184). Dette er både Statsminister Erna Solberg og Knut Arild Hareide veldig klar over når de står på talerstolen. Derfor vil jeg argumentere for at bevisstheten rundt bruk av humor i dagens politiske taler som blir filmet, er samme bevissthet som brukes rundt humor i sosiale medier. Selvironien, autentisiteten og det å fremstå som folkelig er mål som kommer frem både i den politiske tale og på sosiale medier.

I dette eksempelet bruker begge debattantene selvironi for å skape humor. Siden begge bruker selvironi, er det interessant å se på hvordan selvironisk humor fungerer for hver av dem i et etosperspektiv. Jeg vil derfor under denne etos og troverdighetsdelen, dele analysen opp i to, og ta for meg Statsminister Erna Solberg og Knut Arild Hareide hver for seg. Innenfor

retorikken defineres etos normalt som «den oppfatningen en mottager har av en avsender på et bestemt tidspunkt» (Kjeldsen, 2009, s. 119). Siden det er snakk om to forskjellige personer, og derfor to forskjellige oppfatninger - men samme type form for humor, vil det være tydeligere å se på hvordan humoren fungerer individuelt. Vi begynner med Statsministeren.

Statsminister Erna Solberg.

Tarez Samra Graban (2008, s. 410) skriver at selvironi har blitt en akseptert form i kvinnelige politikeres humor, da det speiler stereotypiske antagelser rundt kvinners underlegenhet i forhold til menn, noe som fortsatt er utbredt i den politiske sfære, men at kvinner nå bruker dette mer og mer til sin fordel. Som mange kvinner generelt må gjennom, er det til tider et stort fokus på kropp og utseende. Det er ikke noe unntak når du er statsminister, tvert imot. Det å kunne kommentere fysikken sin på en selvironisk måte, kan for Statsministeren sende et signal om at hun er trygg på seg selv, akkurat slik hun er. Det å vise at man er trygg på seg selv er en viktig verdi som statsminister, men som kvinnelig statsminister som blir kommentert og utfordret på fysikken sin, er det en spesielt stor verdi. Når Statsminister Erna Solberg sier at Knut Arild Hareide aldri ville møtt henne i bokseringen fordi de er i ulike vektklasser viser ikke Erna Solberg bare at hun har ironi og er trygg på seg selv, hun gir et signal til de som kritiserer henne om at hun ikke bryr seg, og at vekt eller utseende ikke har noe å si for kompetansen som statsminister. Hun bruker altså stereotypiske antagelser, og typiske kritiske syn på kvinners kropp og utseende som en betydning for jobben de gjør, til å skape humor. Hun blir mer autentisk.

Kjeldsen (2009, s. 122) skriver at en autentisk taler skaper troverdighet gjennom og blant annet vise en mangel på bearbeidelse og et ønske om å påvirke eller overtale. Som vi ser av transkripsjonen er Statsministeren i ferd med å gi et direkte svar på spørsmålet til Knut Arild Hareide, før hun ombestemmer seg og heller tar seg tid til å gi en humoristisk kommentar tilbake:

«President, nok et spørsmål, først må jeg bare si at i bokseringen ville representanten hatt den fordel at han aldri hadde møtt meg for vi er i ulike vektklasser, mens politikken er litt mer egalitær.» (Stortinget, 2016).

Videre skriver Kjeldsen (2009, s. 123) at budskapet ikke må fremstå som retorisk forberedt, iscenesatt eller trent, men ekte, spontant og naturlig. Statsministerens vits blir et naturlig og spontant svar på Knut Arild Hareide sin innledende kommentar, og fremstår derfor som

autentisk. Statsministeren bruker ikke humoren til å skape et ideelt inntrykk av hvem eller hvordan hun ønsker å fremstå – hun er seg selv. Publikum opplever at Statsministeren kan være selvironisk på et tilsynelatende farlig tema (ref. Ventilteorien), helt spontant, noe som igjen fører til at publikum får en oppfattelse av hvem hun egentlig er og at man lærer henne å kjenne.

Willibald Ruch sin (2008, s. 38 -39) forskning på humor som et personlighetstrekk, viser som nevnt tidligere, til fire forskjellige dimensjoner av humor. Disse dimensjonene er tilknyttende humor, selvforsterkende humor, aggressiv humor og selvnedslegende humor. Under dimensjonen tilknyttende humor (affiliative humor på engelsk) beskrives en personlighet som har en tendens til å si morsomme ting og engasjere seg i spontane vittigheter for å underholde andre og lete på spente temaer og situasjoner. Denne dimensjonen kan altså inkludere selvironiserende humor der man altså sier noe morsomt på sin egen bekostning, men beholder og utstråler en form for selvsikkerhet (Ruch, 2008, s. 38 – 39).

Hvis man sier at Statsminister Erna Solberg innehar denne humordimensjonen som et personlighetstrekk, og vi samtidig ser på situasjonen med et ventilteoretisk syn, ser vi at Statsministeren velger å vise denne delen av personligheten sin med å kommentere et tema som for publikum fremstår som farlig og forbudt. Vitsen skaper latter og lettelse, og det er personligheten til Statsministeren som har skapt det. Videre kan man derfor si at den tilknyttende humordimensjonen i personligheten til Statsminister Erna Solberg er med på å gjøre henne autentisk. Autentisiteten er igjen med på å gjøre henne troverdig. Anders Johansen referert i Kjeldsen (2009, s. 121) skriver at «å snakke sant er ingenting mot å være sann», og med denne vitsen fremstår Statsminister Erna Solberg sann i den forstand at vitsen kommer som en spontan og naturlig reaksjon på Knut Arild Hareides innledende kommentar. Anders Johansen referert i Kjeldsen (2009, s. 122) nevner at autentisitet er en av de mest moderne troverdighetsverdier. Man kan med andre ord oppnå troverdighet ved å være autentisk. I tillegg, det å få publikum til å le kan altså gjøre dem mer mottakelig for påvirkning (Jørgensen, **et al. Merk!** 2011, s. 82). Det vil si at i dette eksempelet har Statsminister Erna Solberg oppnådd å fremstå som autentisk og hun har fått dem til å le, som kan føre til høyere grad av påvirkning og fokus. Humoren har med andre ord fungert som et retorisk virkemiddel, som både har gjort henne mer autentisk, men også skapt muligheter for større fokus og påvirkning.

At selvironi, selvsikkerhet og spontanitet kan føre til autentisitet og troverdighet er én ting, men det gjør ikke nødvendigvis en kommentar morsom i seg selv. For at vitsen skal fungere og generere latter, må den oppfylle noen krav. For å identifisere dette i vitsen til Statsministeren må vi trekke inn inkongruensteorien. Teorien sier altså at humor oppstår fra oppfatningen av en uoverensstemmelse, mellom et sett av forventninger og det som faktisk oppfattes (Attardo, 2008, s. 103). I første del, der Statsministere sier «...først må jeg bare si at i bokseringen ville representanten hatt den fordel at han aldri hadde møtt meg...» (Stortinget, 2016) skaper Statsministeren et premiss som er en uoverensstemmelse for hva publikum forventer av de to politikerne. De er jo tross alt ikke proffboksere. I tillegg skaper hun et premiss om at hvis de hadde vært profesjonelle boksere, så ville de ikke ha møtt hverandre. Dette første utsagnet er ikke forventet hos publikum, men det kan høres ut som Statsministeren med dette mener at de aldri ville møttes, fordi de er forskjellig kjønn, som i utgangspunktet vil være den logiske slutningen i et slikt premiss. Samtidig er det forventet at en mann veier mer enn en kvinne. I kommentaren til Statsministeren peker hun på to forskjellige ting: 1) Selvironisk: Fysikken hennes tilsier at hun kan veie mer en Knut Arild Hareide. 2) Selvironisk fra ham: Knut Arild Hareide har allerede lagt premisset om at ingen frykter en blodig knockout fra ham, blant annet fordi han ikke ser spesielt stor eller farlig ut. Det oppstår altså inkongruens på flere punkter, der Statsministeren bryter med publikums forventninger. Der publikum har logiske forventninger til kommentaren, vrir Statsministeren totalt om på disse i punchlinen «...for vi er i ulike vektklasser,» (Stortinget, 2016). Publikum forventet noe annet, oppfatter den nye vrien fra Statsministeren, uoverensstemmelsen mellom forventningene og det de faktisk oppfatter oppstår, og slik oppstår også den store latteren. I tillegg er det her, som Jørgensen (et al. **Merk!** 2011, s. 77) er inne på under latterens betydning, nemlig et størrelsesforhold som man i utgangspunktet ser på som uforenelig. At Statsministeren og Knut Arild Hareide skal møtes i en boksekamp er fra før en uforenlig tanke. Men når Statsministeren presenterer den som en mulighet, for så å kommentere at grunnen til at dette ikke vil kunne skje, er deltakelse i ulike vektklasser, oppstår det humor.

Knut Arild Hareide.

Knut Arild Hareide har de siste årene vært kjent for å komme med humoristiske kommentarer, både i debatter og i intervjuer. Spesielt har han til tider hatt et selvironisk blikk både på seg selv, men også på sitt eget parti KRF. Når avisene har gitt terningkast i debatter, har Knut Arild Hareide til tider kommet godt ut av det, hvor omtalen ofte har basert seg på at Knut Aril Hareide har vært vittig eller kommet med forfriskende kommentarer under

debatten. Et google-søk av Knut Arild Hareide + humor, og man får mange saker som omtaler Knut Arild Hareides humorperler. Grunnen til at jeg nevner dette er fordi det her har mye å si i forhold til etosen Knut Arild Hareide allerede har bygget opp når han går opp til talerstolen. Etos er nemlig ikke statisk, men dynamisk. Etos kan altså forandre seg, noe som betyr at hver gang du kommuniserer med noen, setter du din ethos på spill (Kjeldsen, 2009, s. 125). I motsetning til Statsminister Erna Solberg sin kommentar, som var et spontant svar på kommentaren til Knut Arild Hareide, åpner altså Knut Arild Hareide med en kommentar som virker skrevet og planlagt. Siden Knut Arild Hareide har planlagt en humoristisk kommentar, mener jeg det er viktig å se på hans innledende etos.

En persons innledende etos er den etos en taler allerede har fått tildelt av publikum, før vedkommende begynner å tale (Kjeldsen, 2009, s. 125). For meg personlig er det vanskelig å vite nøyaktig hvilken etos de andre stortingsrepresentantene som er til stedet under Trontaledebatten, tillegger Knut Arild Hareide. Likevel kan jeg ta utgangspunkt i den etos jeg selv tillegger ham, og en allmenn oppfatning rundt Knut Arild Hareide som politiker. Han fremstår i tale og debatt som en snill, rettferdig og sympatisk politiker. Det ville overraske de aller fleste om Knut Arild Hareide dro en vits som gikk utover Statsministeren som person, eller som stilte henne i et forlegent lys. Vi kan med andre ord anta at Knut Aril Hareides retoriske budskap ikke vil falle inn under en overlegenhetsteoretisk humorsjanger. Vi får servert det vi forventer, selvironi.

Og det er kanskje akkurat derfor, fordi vi forventer det at vitsen til Knut Arild Hareide ikke høster like mye latter som Statsminister Erna Solberg sin. Vitsen til Knut Arild Hareide bryter ikke like mye med forventningene, heller ikke rollen Knut Arild Hareide har som politiker og debattant. Likevel får han latter, og innlegget hans åpnes altså humoristisk med en dose selvironi. Og det er vel ikke nødvendigvis målet til Knut Arild Hareide heller i denne debatten, og åpne med å få hele Stortinget til å gapskratte. Knut Arild Hareide er en rutinert politiker, som har vært i mange debatter over lengre tid, og han vet hvordan han kan bruke humor i sin tale. Aristoteles referert i Møller (2013, s. 30) råder en taler til å trå varsomt hvis taleren skal bruke humor. Han mener at en retor bør kjenne sine grenser når det kommer til hva som skal spøkes med, og at man aldri skal slå helt over til gjøgling, men heller finne en gylden middelvei mellom det som faktisk er morsomt og det som ikke er det (Møller, 2013, s. 30). Møller (2013, s.30) skriver at å bruke humor som retorisk strategi kan vise tegn til at taleren har god smak, overskudd og er dannet, og at det kan være en god måte å slå

motstanderens sin ut av kurs. I tråd med dette nevner hun videre at «Det kræver dog, at der tages, de ''nødvendige saglige og personlige hensyn'', således at spøgen ikke går ud over ''talens hele kraft og virkning''» (Møller, 2013, s. 30). Videre forklarer hun at en taler ikke bør opptre smakløst eller benytte seg av humor som ikke sømmer seg. Med utgangspunkt i Knut Arild Hareides innledende etos treffer han troverdighetsmessig der han skal treffe. Vitsen går ikke utover noen andre enn ham selv, den går ikke utover talen som helhet, og han fortsetter ikke inn i resten av talen med mer humor, slik at fokuset bare ligger på det humoristiske. Vitsen er sømmelig. Quintilian referert i Møller (2013, s. 30 -31) identifiserer tre måter man kan bruke humor på i praksis, hvor den ene er: uttrykk for sjarme, vittighet og klokskap, når taleren fremkaller latter på egen bekostning. Knut Arild Hareides åpningsreplikk «Dette kjennes neste som å stå i bokseringen mot Statsminister Erna Solberg. Men de som møter meg i ringen frykter nok ikke en blodig knockout.» (Stortinget 2016) fremkaller altså latter på hans egen bekostning, noe som igjen styrker sømmeligheten og troverdigheten rundt det at Knut Arild Hareide forstår seg på strategisk bruk av humor. Knut Arild Hareide styrker sin troverdighet som taler, ved at han viser forståelse for sømmelighet i humoren, men ikke minst for situasjonen. God smak og en velutviklet sans for selve situasjonen er vesentlig for at humor og vittigheter skal kunne tjene taleren strategisk (Møller, 2013, s. 31). Dessuten, innenfor ventiltorien kan man altså si at humor kan fungere forløsende og at latter kan fungere som en utladning av nervøs energi (Møller, 2013, s. 31). Fysikken til Knut Arild Hareide, som jeg tidligere har vært inne på har altså vært gjenstand for underholdning tidligere. Derfor er det naturlig å tenke seg at det for kollegaene hans er et tema man sjeldent tuller med, men når han gjør det selv, virker det forløsende og gøy. Han tørr å si «Men de som møter meg i ringen frykter nok ikke en blodig knockout.» (Stortinget, 2016) og dermed via humor, forklarer han at han forstår humoren i at han fremstår som lite macho. Knut Arild Hareide forstår seg på situasjonen, leverer humor som er sømmelig, i tillegg til at den er selvironisk og bare går utover ham selv. Han har med andre ord oppfylt flere av kravene til Aristoteles og Quintilian for retorisk, strategisk bruk av humor.

For å kunne forklare akkurat hvordan vitsen fungerer og generer latter som ren vits, må vi igjen innom inkongruensteorien. Knut Arild Hareide presenterer et premiss og et bilde om at han og Statsministeren møtes i bokseringen. I debattsammenheng kunne man tenke seg at han ville skape et bilde om at denne debatten ville bli voldsom, eller at han var klar for å virkelig ta et oppgjør med Statsministeren når det gjaldt barnetrygd. I stedet gjør han noe uforventet. Han drar premisset og oppbyggingen i humoristisk retning, og vår logiske tekning blir nå

byttet ut med et bilde av at Knut Arild Hareide ikke leverer en «blodig knockout» i bokseringen. Denne kommentaren er altså en kommentar som vanligvis ikke passer inn i stortingsrepresentantenes ordinære mentale mønster (Schwind, 2015, s. 34). Når dette skjer må altså følelsene og tankene våres tilpasse seg, og resultatet blir latter. Som i et av eksemplene i Jørgensen (et al. **Merk!** 2011, s. 78) sin analyse av Bytinget, ser man assosiasjonen fra noe stort til smått. I eksempelet til Jørgensen (et al. **Merk!** 2011, s. 78) handler det om en kommentar som omtaler russiske politikere som skal ta beslutninger om atomvåpen, mens de spiser pølser og blir fettete på fingrene til frokost. Noe tilsynelatende mektig, stort og farlig blir dratt ned til et hverdagslig nivå med frokost og pølsemat, noe som generer lettelse og latter. I vitsen til Knut Arild Hareide presenterer han seg selv og Norges statsminister i en boksering, for så å dra det ned til at han selv aldri ville kunne levert noen blodig knockout, og selv ikke vår kvinnelige Statsminister ville vært spesielt redd for det. På denne måten tar vitsen en uventet vending, samtidig som den drar noe stort og mektig ned til et menneskelig nivå.

5.3 OPPSUMMERING.

I dette eksempelet har jeg altså sett på hvordan humor kan fungere i den klassiske politiske tale. Med min hovedproblemstilling, hvor jeg ønsker å se på hvordan humor kan fungere som et retorisk virkemiddel i politisk kommunikasjon og retorikk, gir denne seansen en tydelig mulighet til å analysere humor i politisk tale. Det interessante med dette eksempelet, er så se på hvordan begge politikere er meget klar over den retoriske situasjonen og konteksten, og hvordan begge anvender samme type humor for å generere latter. Ingen av dem prøver heller å skape mer latter når de først har oppnådd en humoristisk virkning i starten av innlegget deres. Min analyse peker på at dette kan være fordi begge to er rutinerne politikere, som vet hva som sømmer seg i de forskjellige situasjonene. I tillegg fokuserer begge to først og fremst på selvironisk humor, der de benytter en av Quintilians teorier for å bruke humor i praksis, nemlig å skape latter på bekostning av seg selv (Møller, 2013, s. 31). De er med andre ord fokusert på aptum og hva som sømmer seg (Kjeldsen, 2009, s. 71). Retorisk aptum handler blant annet om at for å oppnå en effektiv og formålstjenlig kommunikasjon, må kommunikasjonen være passende. I tillegg skal taleren ha en respekt og aksept rundt de normer og idealer som er i samfunnet (Kjeldsen, 2009, s. 78). Dette er åpenbart spesielt viktig hos politikere, og ikke minst hos landets Statsminister og en profilert partileder. Likevel ser vi i dette eksempelet, at med inkongruensteori er det mulig å fremstå som passende og

sømmelig, samtidig som man skaper humor gjennom uoverensstemmelser og brytning med forventningene til publikum. I Statsministeren sin kommentar, genererte det så mye latter at det ble en stor mediesak som florerte i sosiale medier i lang tid. Med andre ord ligger det muligens noe i det Jørgensen (**et al. Merk!** 2011, s. 82) sier, om at ut ifra et tradisjonelt retorisk syn, vil en som forstår seg på humor og som klarer å bruke det, gjøre et bedre inntrykk enn de som kun forholder seg til en tørrere fremstilling.

Der sømmelig humor og en passende kommunikasjon kan bidra til økt grad av troverdighet og en styrket etos i klassisk politisk tale, er det ikke nødvendigvis sømmelig humor som vil gi samme effekt på andre arenaer. Jeg skal videre i analysen nå begi meg ut på humor i sosiale medier, og da helt spesifikt Instagram. Jeg har altså intervjuet både Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen og Unge Høyre leder Sandra Bruflot, blant annet for å høre med dem hvordan de bruker humor på Instagram. Begge to er ansett som morsomme, personlige og flinke med sosiale medier, og jeg vil derfor sette av en egen analyse til hver av dem for å se på hvordan humor fungerer som et retorisk virkemiddel i deres kommunikasjon på Instagram. Jeg starter med Unge Høyre leder, Sandra Bruflot.

5.4 SANDRA BRUFLOT PÅ INSTAGRAM.

Jeg tror humor er med på å gjøre deg mer folkelig. Det gjør at flere kan relatere seg til deg og at du ikke blir så seriøs. Alternativet er nesten å være arrogant og ovenpå føler jeg. Jeg tror det er mange som prøver å bruke humor, men at de prøver å bruke det på en naturlig måte, og jeg tror den tryggeste måten for mange politikere er å ha litt selvironi på vegne av seg sjøl. (intervju, 30.01.2019).

Sandra Bruflot er leder for Unge Høyre, eller som hun selv skriver på sin Instagramprofil: «Leiar i Unge Høgre». Sandra Bruflot er fra Lier kommune i Buskerud, og bruker med andre ord ikke nynorsk som skriftspråk eller en dialekt som assosieres med nynorsk. Allerede i beskrivelsen av hvem hun er får vi servert litt humor. Sandra Bruflot nevner i mitt intervju med henne at humor er noe som kan gjøre deg mer folkelig og at du ikke blir oppfattet som så seriøs. Som tidligere nevnt legger hun ikke ut politikk på Instagram, da hun synes dette er kjedelig. I forlengelsen av at Sandra Bruflot synes at det er kjedelig å legge ut politikk på Instagram, vil man også kunne si at det ikke *er* Sandra Bruflot å legge ut politikk. Det ville ikke vært henne, det ville ikke vært autentisk. «Imagebygging i sosiale medier handler om å

fremstå som "seg selv" i betydningen genuin og autentisk» skriver Enli (2015, s. 9). Dette kan for eksempel oppnås ved at man legger ut bilder, der man setter seg selv i situasjoner eller iscenesetter andre situasjoner som fremstår som personlige, spontane og uformelle (Enli, 2015, s. 9). Som jeg tidligere har vært inne på i denne analysen, er spontanitet en viktig faktor for at humoren skal virke imponerende. Der man i politisk tale oppnår grad av autenticitet ved at budskapet ikke virker retorisk bearbeidet, eller et tydelig ønske om å påvirke (Kjeldsen, 2009, s. 122), vil jeg argumentere for at det samme gjelder mediert autenticitet gjennom sosiale medier. Spontanitet kan bygge oppunder det som oppfattes som personlig og ekte.

I den følgende analysen av Sandra Bruflot sin bruk av humor på Instagram, vil jeg derfor prøve å belyse noen av effektene ved bruk av humor. Sandra Bruflot sier selv at folkelighet er et mål ved å fremstå som morsom, i tillegg til at hun ikke vil fremstå som så seriøs. Sandra Bruflot legger med andre ord vekt på at man skal bli mer kjent med hennes væremåte og hennes personlig meninger. På Instagramprofilen til Sandra Bruflot møter du ikke nødvendigvis bare en politiker eller Unge Høyres leder, du møter Sandra Bruflot.

Jeg vil først og fremst se på hvordan hun bruker humor på Instagram, for deretter å belyse hvordan humoren kan fungere som et retorisk redskap til å oppnå akkurat folkelighet og autenticitet. I fortsettelsen av dette, vil jeg se på hvordan dette igjen kan være med på å styrke hennes etos og politiske image. Jeg skal gjøre dette ved å analysere et utvalg Instagramposter fra profilen til Sandra Bruflot, der humor står sentralt i kommunikasjonen.

5.4.1 HUMOR PÅ INSTAGRAMPROFILEREN TIL SANDRA BRUFLOT.

For å kunne si noe om hvordan humoren fungerer, må vi først identifisere humoren og definere den. Det er selvfølgelig en subjektiv tolkning om noe er morsomt eller ikke, men man kan via reaksjoner, allmenn forståelse og teorier stadfeste om det i det aktuelle eksempelet er et forsøk på humor. Jeg tar utgangspunkt i noen publikasjoner på Instagram der Sandra Bruflot har fortalt meg i intervju sammenheng, at hun her har forsøkt å publisere noe humoristisk. Jeg vil derfor her presentere et utvalg av Instagram-publikasjoner der Sandra Bruflot med intensjon har anvendt humor som et kommunikativt virkemiddel.

Det første eksempelet jeg vil se på er følgende:

Figur 2(Skjermdump av en publisasjon fra Sandra Bruflot sin Instagramprofil 26.06.2018)

Figur 3(Skjermdump av en publisasjon fra Sandra Bruflot sin Instagramprofil 26.06.2018)

I denne publikasjonen baserer altså humoren seg på at Unge Høyre har stemt ja til legalisering av cannabis, og effekten av dette har påvirket leder Sandra Bruflot med umiddelbar virkning, belyst med et nytt bilde av henne, der det kan se ut som hun er påvirket av et narkotisk stoff. I tillegg har hun på seg en del klesplagg som også i situasjonen kan se litt spesielt ut. Slik kan man si at publikasjonen til Sandra Bruflot retorisk utøver en ikonisk funksjon. Denne funksjonen fungerer slik at tilskueren eller betrakteren kan forestille seg noe basert på de visuelle tegnene som appellerer og kommer frem i den aktuelle fremstillingen (Kjeldsen, 2009, s. 266). Alle forstår at Sandra Bruflot ikke er påvirket av hasj på bilde nummer to, men ansiktsuttrykket og klærne kan minne om klassiske assosiasjoner man har rundt narkotiske effekter. Fremstilling av mennesker i situasjoner man kan identifisere seg med eller kjenne seg igjen i, kan fremkalle forskjellige former for emosjonell identifikasjon, og altså etos og pathos appeller (Kjeldsen, 2009, s. 267). I dette tilfellet er det med på å vekke humoristiske reaksjoner.

I tillegg til at bildene inneholder ikoniske funksjoner som er med på å skape humor ved assosiasjon, er også Sandra Bruflots selvironi og evne til å vitse med seg selv og eget parti en stor faktor til humoren. Forskning gjort av Amy Bippus (2007, s. 116) som jeg tidligere har vist til, sier nemlig at selv-ironiserende humor blir sett på som god humor når det kommer til å skape et felles grunnlag rundt noe, og forbedre humør og stemning. Forskningen til Bippus (2007) tar først og fremst for seg humor i politiske debatter, men jeg mener man likevel kan trekke denne tolkningen av selv-ironiserende humor inn på sosiale medier. Ironi kan delvis forklares slik: «Innebærer at taleren er så trygg på sin sak at han kan tillate seg å benytte motstanderens språk uten å risikere å bli misforstått» (Eide, 2004, s. 82). Hvis man prøver å tolke dette i et selvironisk lys og dra denne tolkningen inn mot kommunikasjon på Instagram og sosiale medier, kan man for eksempel si at man på sosiale medier kan publisere bilder, der man setter seg selv i situasjoner som reflekterer motstanderens språk eller appellerer til det motsatte, uten å risikere å bli misforstått. Sandra Bruflot sitt andre bilde stiller henne i en situasjon som er del i kritikken partiet får for å ville legalisere et narkotisk stoff. Det er likevel ingen som tror på at hun mener at det er slik det vil bli hvis cannabis blir legalisert. Selvironien fungerer derfor humoristisk både fordi den ironiserer kritikken rundt legalisering av cannabis, men også fordi det er uventet å se Unge Høyre lederen sette seg selv i en situasjon der hun er påvirket av narkotika.

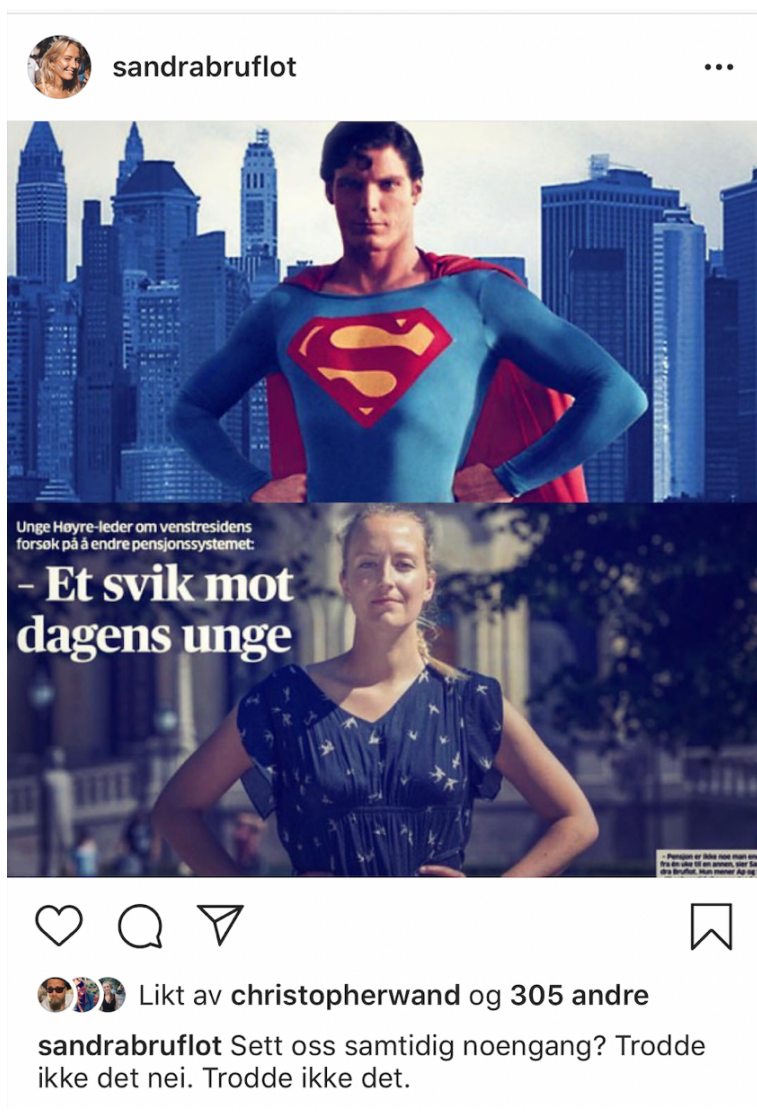
Denne delen av humoren kan igjen forklares med inkongruensteorien. Du bygger opp en forventning eller et premiss, for så å vri det om til noe annet på slutten (Kai Schwind, intervju, 22.01.2019). Det er akkurat det som skjer i denne publikasjon. Sandra Bruflot viser til en reell avisoverskrift der det er bilde av henne ved siden av en hånd som tilsynelatende holder cannabis og med teksten «Unge Høyre sier ja til cannabis». Sandra Bruflot har selv skrevet under bildet «fikk umiddelbart utslag» og et emoji-tegn som viser at du skal sveipe til høyre. Når du sveiper til høyre får du bilde nummer to, som fungerer som punchline i dette tilfellet. Det er uoverensstemmelsen mellom forventningen av hva utslaget på Unge Høyres politikk om legalisering av cannabis er, og det vi faktisk oppfatter i bildet nummer to, altså Sandra Bruflot som påvirket av cannabis, som skaper den humoristiske effekten.

Kai Schwind (intervju, 22.01.2019) nevner at de tre klassiske humorteoriene av og til kan gå inni i hverandre og overlappe. I dette eksempelet er det interessant å se på hvordan det er en inkongruens som skaper humor, samtidig som det dreier seg om et tema flere kan se på som vanskelig å spøke om (ventilteori) og at det er Sandra Bruflot, leder av en politisk ungdomsorganisasjon som velger å vitse med det. Kai Schwind (intervju, 22.01.2019) forteller meg at overlegenhetsteorien går helt tilbake til Platon som mente at humor nesten alltid har noe med et sosialt hierarki å gjøre. Humor kan være en slags latterliggjøring av autoriteter. I dette eksempelet får følgerne til Sandra Bruflot se henne latterliggjøre seg selv, hun som også er en autoritet. Der overlegenhetsteorien ofte handler om å gjøre narr av andre autoriteter, enten ned ifra og opp eller omvendt, dreier det seg her om at hun gjør narr av seg selv. Sandra Bruflots følgere får altså se henne gjøre narr av hennes egen autoritet. Dette kan være med på å gjøre noe av det viktigste humor kan bidra til innen sosiologiske perspektiver, nemlig å begrense sosiale avstander.

Kuipers (2008, s. 364) forklarer at med tiden har forskjellige disipliner og tilnærminger om humor innen sosiologien dukket opp, og hun nevner spesielt fem av disse: the functionalist approach, the conflict approach, the symbolic interactionist approach, the phenomenological approach, the comparative-historical approach. Under functionalist approach, eller den funksjonalistiske tilnærmingen, ser man på hvordan humor fungerer innen samfunn og sosiale grupper. Innen den funksjonalistiske tilnærmingen referer Kuipers (2008, s. 365-366) til Coser som har forsket på humor brukt på sykehus, blant annet for å se på hvordan humor fungerer i sosiale hierarkier i jobbsammenheng. I undersøkelsen kom det frem at humor som ble brukt av leger og sykepleiere sammen med pasientene skapte «social cohesion», eller

sosial samhörighet (Kuipers, 2008, s. 366). Selv om denne forskningen dreier seg om humor blant mennesker i jobbsituasjoner og mellom pasient og lege, mener jeg at denne funksjonalistiske tilnærmingen kan gjelde for sosiale medier også. Sandra Bruflot inviterer følgere og andre som er interessert i henne til å le av og med henne. Dette kan være med på at man føler en annen type tilknytning til henne som politiker, og begrense eller innskrenke sosiale avstander mellom henne som leder og velgere eller medlemmer. Å skape engasjement om egen politikk var siden de aller første nettsidene, sett på som det store potensialet til sosiale medier – spesielt har sosiale medier blitt sett på som en unik sjanse til å komme i kontakt med unge velgere, da sosiale medier og internett er noe unge velgere i dag vokser opp med (Kalsnes & Larsson, 2015, s. 224). Når Sandra Bruflot aktiv bruker Instagram til å legge ut morsomme publikasjoner og bilder, som også spiller på selvironi ovenfor seg selv men også partiet, kan dette være med på å innskrenke de sosiale avstandene som ligger naturlig mellom velger, medlem og leder, og man kan føle seg nærmere enn man ellers ville gjort.

På et annet bilde Sandra Bruflot har lagt ut, har hun en humoristisk sammenligning med at ingen har sett henne samtidig som man har sett Supermann:

Figur 4(Skjermdump av en publisasjon fra Sandra Bruflot sin Instagramprofil 05.06.2018)

Humoren her antyder at Sandra Bruflot egentlig er Supermann. Selv om det i utgangspunktet ikke er en publisasjon som vekker veldig mye latter, er den humoristisk i den forstand at den bryter med forventningene til hva en politisk leder normalt ville legge ut, i tillegg til at det ligger en inkongruens mellom Supermann og den kvinnelige lederen av Unge Høyre. Hvis man så ser på kommentarfeltet, får man et tydelig bilde av hvordan slike publisasjoner engasjerer.

Figur 5(Skjermdump av kommentarfeltet til publikasjonen fra Sandra Bruflot sin Instagramprofil 05.06.2018).

Kommentarfeltet viser tydelig at slike publikasjoner skaper et engasjement hos følgerne til Sandra Bruflot. De opplever henne og får et annet bilde av henne enn de kan få i andre tradisjonelle medier. Personifisering har i politikken utviklet seg i flere tiår, og sosiale medier er et utmerket sted å bygge image eller drive med personlig markedsføring (Kalsnes & Larsson, 2015, s. 225). Kalsnes & Larsson (2015) sier blant annet at «Politikere kan med andre ord bygge sin egen agenda og omgå mediene som portvoktere» (s. 225). Sandra Bruflot kan med andre ord bruke Instagram akkurat slik hun vil, legge inn masse humor, og dermed drive en egen personifiseringskampanje der hun bygger et image rundt seg selv som morsom, selvironisk, folkelig og autentisk.

Analysen til Enli (2015, s. 15) viser at å bruke sosiale medier til å bli mer synlig som politiker, er topp- politikernes hovedmotivasjon. Dette er som nevnt tidligere, igjen myntet på autenticitet. Enli (2015, s. 16) nevner også at publikasjoner av bilder og statuser som viser til spontanitet har mer gjennomslagskraft enn formelle og planlagte oppdateringer. Spontanitet og timing er som vi har sett i min analyse, viktige faktorer for god humor, og det er det jeg skal se på i det neste eksempelet med Sandra Bruflot.

5.4.2 SPONTANITET OG KONFLIKT-TILNÆRMING.

Når man bygger et image, bygger man og viser en personlighet i tillegg. En politikers image kan blant annet beskrives som det som formidles gjennom en politikers egenskaper som person, i tillegg til politiske argumenter (Krogstad, 1999, s. 18). Willibald Ruch (2008, s. 38 – 39) har som tidligere nevnt sett på tilknyttende humor som et personlighetstrekk, der han blant annet vektlegger det å være spontan. En måte å vise spontanitet på Instagram, er å oppdatere historie-delen av profilen sin. Dette er en funksjon som lar deg legge ut flere bilder og filmer etter hverandre, og som blir liggende ute for dine følgere og offentligheten i 24 timer. Det er altså ikke noe som blir liggende på Instagramprofilen din, og denne historiefunksjonen blir derfor ofte brukt i spontane sammenhenger, der man plutselig kommer over noe man synes er gøy å legge ut der og da.

Sandra Bruflot benyttet seg av denne sjansen da hun den 25. januar 2019 tok en skjermdump av AUF-Norge sin Instagram-historie, for så å lage en humoristisk vits på AUF-Norge sin publikasjon, på sin egen Instagram-historie:

Figur 6(Skjermdump av Instagramhistorien til Sandra Bruflot 25.01.19).

I den opprinnelige publikasjonen til AUF-Norge, har de publisert et bilde av moderpartiets leder Jonas Gahr Støre, samt teksten «Du velger ikke hvem du er, men du velger hvem du stemmer på». Sandra Bruflot har altså lagt ut dette bilde på sin profil, for deretter å legge det ut en gang til med flere hasjtagger og ordet «dypt» over store deler av bildet. Humoren er relativt tydelig. Sandra Bruflot tolker teksten til AUF-Norge som keitete og teit, og ironiserer den ved å legge til passende hasjtags og det ironiserende «dypt».

Her vil jeg trekke inn en annen tilnærming som Kuipers (2008, s. 368) kommer inn på, nemlig konflikt-tilnærming (conflict approach). Konflikt-teoretikere ser på humor som et uttrykk for konflikt og antagonisme. Der den funksjonalistiske tilnærmingen kan forklare sosial samhørighet og fellesskap, forklarer konflikt-tilnærmingen humor som et våpen, et angrep eller et forsvarsmiddel – humor som en sammenheng i sosial konflikt. Innen overlegenhetsteorien nevnes det ofte en høyere posisjon eller et sosialt hierarki, der ønske om å være slem eller gjøre noen vondt ikke nødvendigvis er motivasjonen for humoren (Kuipers, 2008, s. 368). Ønske om å gjøre noen vondt er likevel ofte en av de viktigste faktorene når det kommer til aggresjon og fiendtlighet, som slik humor ofte kan bli tolket som. Sandra Bruflot har likevel ikke en etos på Instagram, eller som politiker, der ønske om å gjøre noen

vondt eller «mobbe» virker som en troverdig strategi for henne. Det kan heller virke som et ønske om å samle sine egne, rundt humor basert på sin motstander. Her trekker Kuipers (2008, s 368 -369) inn en interessant forskningsrapport. Obrdlik referert i Kuipers (2008, s. 368) publiserte en forskningsartikkel rundt galgenhumor av anti-nazi vitser i Tsjekkoslovakia, under nazi-regimet 1942. Humoren ble i forskningsrapporten tolket på to måter: 1) Som motstand og økning av moralen til Tsjekkoslovakene og 2) som en oppløsende og splittende innflytelse på de tyske okkupantene. Obrdlik referert i Kuipers (2008, s. 368 - 369) pekte derfor på at slik konfliktskapende humor kunne vise seg å være en index på motstanderens styrke: Klarte de å ignorere og ikke bry seg om vitsene, ville de bli oppfattet som sterke. Reagerte de dårlig og med sinne ville det bety at de var usikre på seg selv, uansett hvor mye selvsikkerhet de ellers viste på overflaten. På denne måten viste han at humor kan ha positive funksjoner når det kommer til å styrke sin egen gruppe, mens i relasjonen med den motstridende gruppen ble humor sett på som et våpen, et uttrykk for aggresjon og motstand (Kuipers, 2008, s – 368 -369).

AUF-Norge kommer nemlig med et svar på Instagram-historien til Sandra Bruflot:

Figur 7(Skjermdump av en publisasjon fra Aufnorge sin Instagramprofil 25.01.19).

Reaksjonen til AUF-Norge viser at de ikke syntes noe om humoren til Sandra Bruflot, og de går såpass langt med å vise deres misnøye, at de tar en skjermdump av Sandra Bruflot sin Instagram-historie, for så å publisere den på deres egen Instagram-konto med teksten:

Hei @sandrabruflot! Vi skjønner at i 2019 er det viktig å være artig på sosiale medier. Vi prøver av og til vi også. Men dette var ikke så gøy. Nå har vi en familieminister som ikke vil gå i pride og som ikke vil at folk skal få gifte seg med hvem de vil. Da er det ikke lenger gøy. Det er rett og slett trist. (Aufnorge sin Instagramprofil, 25.01.19).

AUF-Norge tolker åpenbart vitsen som et angrep og en latterliggjørelse av deres opprinnelige publikasjon. I stedet for å la det gå, og vise at de ikke hadde brydd seg om humor basert på deres publikasjon, tar de altså tiltak og publiserer et nytt bilde som indikerer at de ikke synes dette er i orden. Det kan i tråd med forskningen til Obrdlik referert i Kuipers (2008, s.368-369) virke som de er usikre, da de ikke kan la dette passere. Når jeg analyserte de første publikasjonene fra Sandra Bruflot sin Instagram-profil, nevnte jeg altså den funksjonalistiske tilnærmingen, der det å skape sosialt felleskap og bånd kan være et av resultatene for humor. Videre i denne tilnærmingen tilskrives bruk av humor å ta mennesker inn i en mer «ikke-seriøs» atmosfære. Dette vil igjen si at humor ikke bare fungerer som et tegn på godt vennskap mellom mennesker, det er også en effektiv måte å skape sosiale bånd på i situasjoner som ikke er relatert til nærhet. Det kan bryte isen mellom fremmede, samle mennesker innenfor ulike sosiale hierarkier og skape en følelse av felles tilhørighet rundt humor basert på eliter og mennesker som står høyere i det sosiale hierarkiet (Kuipers, 2008, s. 366), akkurat som i eksempelet Jonas Gahr Støre og AUF eller Arbeiderpartiet. Målet til Sandra Bruflot kan tolkes med at hun vil skape en felles humor for sine følgere, som baserer seg på å vitse med eliten på den andre siden – hun ønsker ikke å være ond. Og det er akkurat dette som er baksiden av slik inkluderende humor, man kan også skape ekskluderende humor, der de som ikke forstår seg på vitsen, eller de som er målet for vitsen føler skam, eller føler seg latterliggjort (Kuipers, 2008, s. 366). Humor spesielt på ytre egenskaper som utseende, alder, kjønn og sosial status kan oppfattes som fiendtlig og fornærmende (Jørgensen **et al. Merk!** 2011, s. 124). Hadde humoren gått etter en person på denne måten, hadde det ikke vært rart at AUF-Norge kom med en reaksjon, men det er ikke tilfellet i dette eksempelet. Humoren er rettet mot en større elite. Skape felles latter rundt noe som er større enn dem selv. Sandra Bruflot er rent politisk lenger ned på den hierarkiske stigen enn det Jonas Gahr Støre er, i tillegg er hun én enkelt person, og ikke en hel organisasjon, som tross alt er det hun vitser med. AUF-Norge derimot reagerer med å tiltale Sandra Bruflot personlig, for deretter og også trekke inn et regjeringsmedlem og begrunne dette enkelte medlemmet med hvorfor humoren til Sandra Bruflot ikke treffer. Kuipers (2008, s. 369 – 370) forklarer videre hvordan humor som et slags «våpen for de svakere» kan være viktig med tanke på å uttrykke fiendtlighet mot de som sitter på makten, og skape muligheter for at mennesker får motet til å igangsette konkrete hendelser. Sandra Bruflot sin humor her er, om ikke direkte fiendtlig mot Jonas Gahr Støre og AUF, et tegn på at det må være greit å vitse med de som sitter med mer makt og større organisasjoner. Når Sandra Bruflot viser dette til sine følgere, kan medlemmer av Unge Høyre og andre politisk interesserte føle at avstanden til toppen og makten ikke er

like stor, og at det er lov og greit å kritisere dem, noe som er viktig i et demokrati. Innen politisk humor står maktforholdet mellom den som utøver humoren og den det går utover veldig sterkt. Ovenfra og ned – humor, fra de som sitter øverst vil ofte bli sett på som aggressivt og direkte slemt (Kuipers, 2008, s. 370). Det er ikke tilfellet i dette eksempelet, likevel reagerer AUF-Norge som om det skulle vært tilfellet. Sandra Bruflot nevner selv til denne saken følgende:

Jeg gidder ikke å svare de en gang, men det er jo helt mega patetisk, så jeg satt jo der og lo da og fikk masse nye følgere og tenkte sånn, for jeg tror ikke de klarer å stemple meg som en drittkjerring på grunn av det der på en måte. Så jeg tenkte, ja én -null til meg, og de fremstår jo som verdens sureste mennesker. (Intervju, 30.01.2019).

Sandra Bruflot endte altså opp med å få flere følgere etter denne hendelsen, noe som igjen kan underbygge teoriene og analysen jeg har gjort om at hennes forsøk på å vitse med eliten og noe større, ble sett på som et forsøk på å skape en samhørighet rundt det å skape humor rundt en høyere makt. AUF-Norge vil fremstå som et offer for humor og gjør det motsatte av Sandra Bruflot – de angriper henne personlig. Det går fra stor organisasjon til én person.

Sånn sett kan det også sies at det styrker Sandra Bruflot sin etos og autenticitet. Hun fremstår som autentisk ved å publisere noe som kommer til henne spontant. Når Enli (2015, s.9) nevner at politikere vil fremstå som seg selv, ved blant annet å skape en mediert autenticitet ved å publisere noe som virker uformelt, personlig eller spontant, kan vi tydelig se dette i publikasjonen til Sandra Bruflot. Det er en reaksjon på AUF – Norge sin publikasjon, og Sandra Bruflot sin post vil derfor virke som spontan og noe som er funnet på der og da. Samtidig bruker hun humor som et verktøy til å kritisere en motpart og en større makt. Sandra Bruflot fremstår derfor som en troverdig og autentisk leder på Instagram, som tørr å kritisere samtidig som hun bruker humor. I motsetning til AUF-Norge, fremstår hun i dette tilfellet som sterk og sikker på seg selv og sin sak.

5.5 TORBJØRN RØE ISAKSEN PÅ INSTAGRAM.

Jeg sitter ikke og planlegger hva jeg skal legge ut på Instagram og sånt. Jeg legger ut ting når jeg kommer på det, eller husker ting jeg synes er morsomt eller noe sånt. Og de dårligste tingene er de når jeg tenker sånn, nå er det lenge siden jeg har lagt ut noe så nå må jeg bare finne på noe, liksom. Jeg er veldig opptatt av at det ikke skal virke som et forsøk på å være kul. Hele poenget må være at det skinner igjennom at det er en 40 år gammel mann som jobber som statsråd, som skjønner at dette er et forsøk på å være kul. Og det er hele poenget hvis det skal være morsomt da. (Intervju, 28.01.19).

Torbjørn Røe Isaksen er med andre ord bevisst på hva han legger ut, selv om han nødvendigvis ikke sitter og planlegger det. Der Enli (2015, s.16) skriver mediert autentisitet kommer tydelig frem på sosiale medier via publiseringer som virker uformelle og spontane, treffer Torbjørn Røe Isaksen innenfor dette kravet ved og heller legge ut ting han kommer på der og da, som han synes er morsomt. Og det er dette jeg vil se på videre i analysen av Torbjørn Røe Isaksen sin bruk av humor på Instagram. Den er ifølge ham spontan, ikke planlagt. Som han selv sier, er det dårligste publikasjonene hans de han legger ut når han selv føler at det er lenge siden han har lagt ut noe, og må finne på noe. Det er når det kommer til ham der og da, spontant, at det blir morsomt.

I skrivende stund har Torbjørn Røe Isaksen 29 300 følgere på Instagram. Sandra Bruflot har til forandring 2731. Det er viktig å ta dette i betraktning i analysen, grunnet at maktposisjonen her er ulik. Sandra Bruflot er et godt stykke opp på den politiske rangstigen som leder av Unge Høyre, men Torbjørn Røe Isaksen er Norges Næringsminister. Han regnes altså som topp-politiker, og han er direkte involvert i avgjørelsene som tas i landet vårt. Sånn sett vil humor kunne bli tolket forskjellige, ikke bare fordi det er to forskjellige personer, men også på grunn av maktposisjonen.

I mitt intervju med Torbjørn Røe Isaksen går han inn på hvor viktig det etter hvert har blitt med selvironi, og at det er denne formen for humor som nå gjelder i politisk kommunikasjon og retorikk. Dette stemmer godt med Enli (2015, s. 16) sin konklusjon om at politikere i Norge forventes å opptre folkelig, og ikke skjule sine feil og mangler. Torbjørn Røe Isaksen sier det også selv:

Den gamle klassebaserte stemmingen den er i fall ikke sant. Så velgerne flyter mer, man stemmer ikke så klassebasert som tidligere. Og det åpner for at politikernes historie, altså hvem politikerne er, blir sannsynligvis viktigere. Hvem du er og hvorvidt du er autentisk, dette er lenge før Trump ikke sant, det er mye viktigere enn tidligere hva slags historie du har. Vi kommer til å se mer og mer av dette her i norsk politikk. Humor er en utrolig viktig del, og det signaliserer utrolig mye hvem du er da. Og om du ikke har humor, så hvis du klarer å være selvironisk på de rette stedene, så kan det også ta litt av luften ut av mye kritikk. (Intervju, 28.01.19).

Det er akkurat dette med selvironi, og spesielt selvironi innad i humor for å ta luften ut av kritikk som er spennende å se på i bruken av humor på Torbjørn Røe Isaksen sin Instagramkonto. Den posten på Instagramprofilen hans som har fått aller mest likerklipp er en publisering der han nettopp viser selvironi, men også viser til offentligheten at man ikke alltid blir likt. Morreall (2008, s. 462) nevner hvordan humor-konsulent Malcolm Kushner nevner at selvironisk humor har stor verdi, både når det kommer til flau og vanskelige situasjoner, men også når det kommer til vanskelige mennesker. I det følgende eksempelet skal vi se hvordan dette faller inn under humorbruken til Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen.

5.5.1 HUMOR PÅ INSTAGRAMPROFILER TIL TORBJØRN RØE ISAKSEN.

Det først eksempelet jeg har valgt å belyse, er altså den publikasjonen Torbjørn Røe Isaksen har fått flest likerklipp på av alle publikasjonene sine på Instagram. Det at det er akkurat denne publikasjonen som har fått flest likerklipp, mener jeg sier noe om akkurat dette med å fremstå som autentisk, selvironisk og ikke skjule sine feil eller mangler. I denne posten treffer Torbjørn Røe Isaksen flere av disse faktorene som avgjør om man blir oppfattet som autentisk eller ikke.

torbjornroeisaksen

i går kl. 22:06

ingen liker deg

i dag kl. 00:55

Det er faktisk objektivt sett helt feil. Mange liker meg. Du gjør det ikke, men det lever jeg godt med. God lørdag!

Likt av jennyclemet og 5 177 andre

torbjornroeisaksen Nuttin' but luv 4 ya.

Vis alle 98 kommentarene

28. OKTOBER 2018 · SE OVERSETTELSE

Figur 8(Skjermdump av en publisasjon fra Torbjørn Røe Isaksen sin instagramprofil 28.10.18)

I denne posten kan vi se at Torbjørn Røe Isaksen tilsynelatende har mottatt en melding fra en person som mener at ingen liker ham. Torbjørn Røe Isaksen har svart på denne kommentaren, for så å ta en skjermdump av samtalen og legge den ut. Det er vanskelig å stadfeste akkurat hva som er motivasjonen for å legge det ut, men idealet om å fremstå som autentisk, ved blant annet å skulle fremstå som folkelig, og ikke skjule sine feil og mangler, kan passe godt inn (Enli, 2015, s. 16). Her er det åpenbart en person som mener at Torbjørn Røe Isaksen har flere feil og mangler, noe som har resultert i at vedkommende ikke liker ham. Ved å legge ut dette offentlig, viser Torbjørn Røe Isaksen hvordan en hverdag er for en politiker, noe som i utgangspunktet kan genere sympati, men i tillegg viser han at han ikke bryr seg, og at han kan tulle med det. Innenfor konflikt-tilnærmingen og forskningen til Obrdlik referert i Kuipers (2008, s. 368-369) kan en slik reaksjon på fiendtlig humor vitne om styrke og sikkerhet.

Kalsnes & Larsson (2015, s. 226) nevner at da Høyre hadde en kampanje på Twitter, der de ville at folk skulle fortelle hva de var fornøyde med regjeringen på, under hashtagget #gladfor, ble hele kampanjen kuppet, og det endte med at flere motstandere heller publiserte feilene og manglene. De konkluderer med at å be om ros eller skryt på sosiale medier heller kan føre til at man mobiliserer motstanderne i stedet for sine tilhengere. I dette eksempelet er det på mange måter motsatt. Torbjørn Røe Isaksen viser til offentligheten at han får hat, ikke ros, og at for ham går det helt greit. Man vil heller rose Torbjørn Røe Isaksen for å ta imot hat på en god måte.

I dette eksempelet er det også interessant å se det i lys av overlegenhetsteorien. I utgangspunktet er det humor basert på at en som står høyt i det politiske hierarkiet, og som er en kjent og offentlig person, baserer humoren sin mot en enkelt person som mest sannsynlig ikke er like tydelig i offentligheten og har like mye makt. Hadde Torbjørn Røe Isaksen publisert dette med navnet til vedkommende som hadde skrevet meldingen, er det ikke sikkert folk hadde reagert på samme måte. Da kan det heller hende at Torbjørn Røe Isaksen sine følgere, og alle andre som så posten, ville tenkt at det var en ovenfra og ned – holdning, der Næringsministeren burde holdt seg for god til å gå ut i offentligheten med navnet på personen, når han tross alt har så mange følgere og med tanke på jobben han har. Når han velger å anonymisere personen (det er forøvrigt ikke sikkert han vet det nøyaktige navnet, da mange kan skrive anonyme meldinger på Instagram med falske kontoer, men jeg tar utgangspunkt i at han ikke ville ha publisert det ekte navnet uansett) viser Torbjørn Røe Isaksen at formålet ikke er å ta igjen. Det er heller en kombinasjon av å vise offentligheten at man som politiker må tåle kritikk, og at han takler denne kritikken godt ved å benytte sjansen til å lage en humoristisk publisasjon. Amy Carrell (2008, s. 313) samler alle typer for negativ humor inn under paraplybetegnelsen disparagement theories eller nedsettende humorteorier. Under denne paraplybetegnelsen legger hun aggresjon, ondskap, fiendtlighet, men også overlegenhet. Her nevner hun også at ikke alle som støtter seg til overlegenhetsteorien mener at latter skapt av slik humor nødvendigvis må være foraktelig eller hånlig. Det kan også være kombinasjoner av sympati og empati (Carrell, 2008, s. 313). I dette eksempelet kan man altså identifisere en form for overlegenhets humor, da Torbjørn Røe Isaksen for det første er den han er, men også fordi svaret skal sette vedkommende på plass, noe Torbjørn Røe Isaksen ser på som det humoristiske poenget. Både Torbjørn Røe Isaksen og alle andre vet at påstanden «ingen liker deg» objektivt sett faktisk er helt feil, men det å svare tilbake på en måte som vitner om at han tar påstanden seriøst, og derfor belærer den andre om at han tar feil, kan

vitne om en overlegen form for humor. Dette blir enda mer forsterket når han legger det ut offentlig. Poenget er derimot at det ikke var Torbjørn Røe Isaksen som oppfordret til konflikt eller aggressiv kommunikasjon. Han bruker heller humor som en form for forsvar mot konflikten den andre har bygget opp til. Dermed er vi inne i Kuipers (2008, s. 368) konflikt-tilnærming, der humor akkurat kan bli oppfattet som et middel til forsvar.

Vi kan samtidig se det med en funksjonalistisk tilnærming, der denne humoren kan fungere som en brobygger og bidra til sosial tilhørighet. Torbjørn Røe Isaksen skriver også en kommentar til selve bildet i posten der det står «Nuttin' but luv 4 ya». Kommentaren hintet til at han har ikke noe annet å komme med en gode ord til sine hatere, og at han ikke responderer med hat, negative kommentarer eller søker konflikt tilbake. Alt dette, som jeg tidligere har vært inne på med funksjonalistisk tilnærming, er en invitasjon til å le av noe, og i dette tilfellet: til å le av noe som i utgangspunktet kan bli sett på som slemt eller negativt. Torbjørn Røe Isaksen kan skape latter gjennom humor, som er myntet på noe negativt og dermed bidra til å minske den sosiale avstanden til sine følgere og kanskje også de som skal stemme (Kuipers, 2008, s. 366). Tar man en titt på kommentarfeltet kan man tydelig se at følgerne og de som har sett posten, setter pris på ærligheten og det gode svaret:

Figur 9 (Skjermdump av kommentarfeltet til Torbjørn Røe Isaksen, 28.10.18)

Figur 10 (Skjermdump av kommentarfeltet til Torbjørn Røe Isaksen, 28.10.18)

I figur 10 er det til og med en som kommenterer at vedkommende ikke nødvendigvis er enig i politikken, men at han synes Torbjørn Røe Isaksen er en fin fyr. For å oppnå autentisitet er et av flere kriterier å fremstå som ekte, intim og personlig slik at man betror seg til publikummet og gir av seg selv. På denne måten kan publikum få se vedkommendes følelsesmessige engasjement og oppleve vedkommende som de egentlig er (Kjeldsen, 2009, s. 123). Her deler Torbjørn Røe Isaksen en personlig melding. Han deler noe forholdsmessig intimt med følgerne sine. Følgerne får ta del i Torbjørn Røe Isaksens følelsesmessige engasjement rundt denne meldingen, og man får et bilde av og opplever altså hvordan Torbjørn Røe Isaksen tar denne formen for hat og kritikk. Han uttrykker sitt personlige engasjement, noe som fører til at han blir oppfattet som ærlig (Kjeldsen, 2009, s. 123). Dette er med på å bygge Torbjørn Røe Isaksen som en autentisk person.

5.5.2 HUMOR UTEN MASSEMEDIEENES FILTER.

Et nytt element i inntoget av sosiale medier, og utslag av medialisering er altså personifisering av politikken og at politikeres privatliv og personlighet blir fremstilt fremfor politiske saker og kunnskaper (Enli, 2015, s. 5). I tillegg, sosiale medier gjør det mulig for politikerne å nå ut til velgerne og folket, uten at det blir redigert av massemedier. I medievitenskapen nevnes ofte agenda-setting teorien, som blant annet går utpå at media kontrollerer den offentlige agendaen ved å bestemme hva som skal belyses i media, og dermed hva som er viktige temaer for folket (McLeod, Kosicki & McLeod, 2009, s. 229). På sosiale medier derimot kan politikerne selv skape en følger-base, hvor politikerne kan velge hva som skal være viktig eller ikke. I tillegg kan man komme massemediene i forkjøpet. Kalsnes & Larsson (2015, s. 227) nevner blant annet at når Dagbladet sa fra til Fabian Stang om at de ville publisere en sak om at han hadde betalt for svart arbeid, publiserte Fabian Stang en beklagelse på Facebook i forkant av avisoppslaget. Han kom massemediene i forkjøpet, og troverdigheten kan muligens reddes i en sånn situasjon i større grad, av å komme massemedier i forkjøpet. Noe av det viktigste er dog at man kan redigere og publisere hva man selv vil ut til en egen følger-gruppe. Baumgartner (2008, s. 158) nevner at Amerikansk ungdom tilegner seg store deler av politiske nyheter gjennom utradisjonelle medier, som underholdningsprogrammer og internett. Ungdom vil i følge Baumgartner (2008, s. 158) i mindre grad tilegne seg nyheter gjennom de tradisjonelle mediene og «hard news» regelmessig.

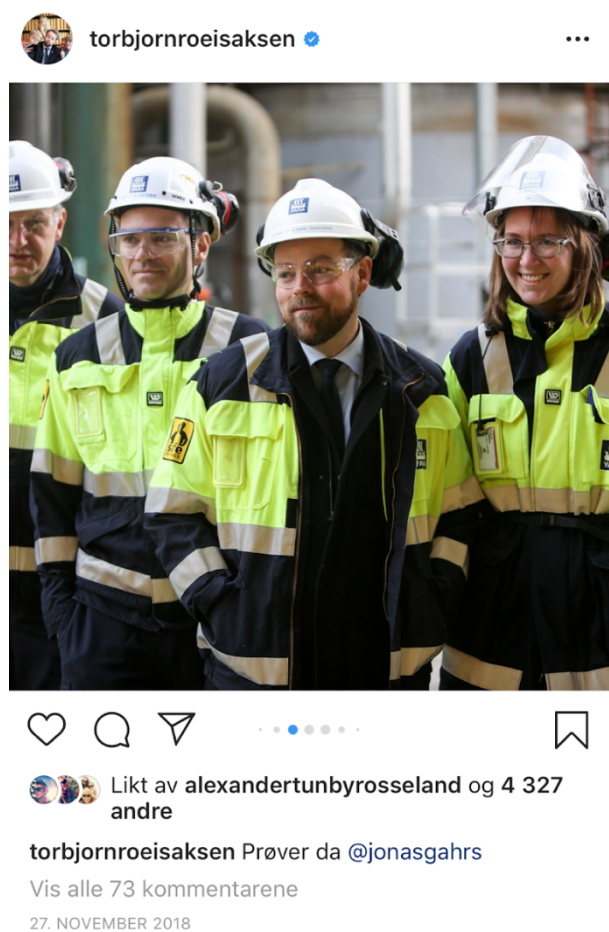
Torbjørn Røe Isaksen nevner i mitt intervju selv, at han tror at deler av følger-basen hans er unge mennesker som blant annet begynte å følge ham etter at han fikk innført

fraværsgrensen: «Men jeg når ut, og i hvert fall til en bestemt type, jeg tror det er mye elevrådssegmentet da, av de yngre. Fraværsgrensa var noe av det som gjorde at Instagramkontoen begynte å vokse» (intervju, 28.01.19). Torbjørn Røe Isaksen har med andre ord en viss kontroll på sine følgere, og vet at en del av dem er unge. I tillegg er de potensielle velgere. Selv om Baumgartner (2008) hovedsakelig snakker om Amerikansk ungdom, kan dette raskt gjelde Norsk ungdom i tillegg, og det er mulig at en god del av de politiske nyhetene noen Norske ungdom får, nettopp er gjennom Instagramkontoene til Norske politikere. Når man begynner å få en kontroll på hvilke følgere og hva slags type mennesker som følger med på deg i sosiale medier, i tillegg til at du selv kan kontrollere hva man skal legge ut, uten massemedienes preg, kan man fremstille seg på akkurat den måten man vil, til flere viktige målgrupper. I det neste eksempelet skal vi se på hvordan Torbjørn Røe Isaksen tar en sak fra et tradisjonelt medium, inn i sin Instagramkonto og skaper humor og kritikk der - i stedet for i det tradisjonelle mediet.

Figur 11(Skjermdump av en publikasjon fra Torbjørn Røe Isaksen sin Instagramprofil, 27.11.18).

I det første bildet kan vi se en skjermdump av forsiden til en kronikk skrevet av Arbeiderpartiets leder Jonas Gahr Støre i Ytring på NRK.no den 27. november 2018 (Støre, 2018). Overskriften til kronikken er en direkte oppfordring fra Jonas Gahr Støre om at Torbjørn Røe Isaksen må gjøre jobben sin. I tillegg til skjermdumpen som Torbjørn Røe Isaksen har publisert som første bilde, har han også kommentert «Prøver da @jonasgahrs». Han tagger altså Jonas Gahr Støre, slik at Jonas Gahr Støre vil få en notifikasjon på sin Instagramkonto om at Torbjørn Røe Isaksen har nevnt ham i en publikasjon. Videre legger Torbjørn Røe Isaksen opp en billedlig punchline-struktur ved å vise til flere bilder, der han er i jobb.

Figur 12(Skjermdump av en publikasjon fra Torbjørn Røe Isaksen sin Instagramprofil, 27.11.18).

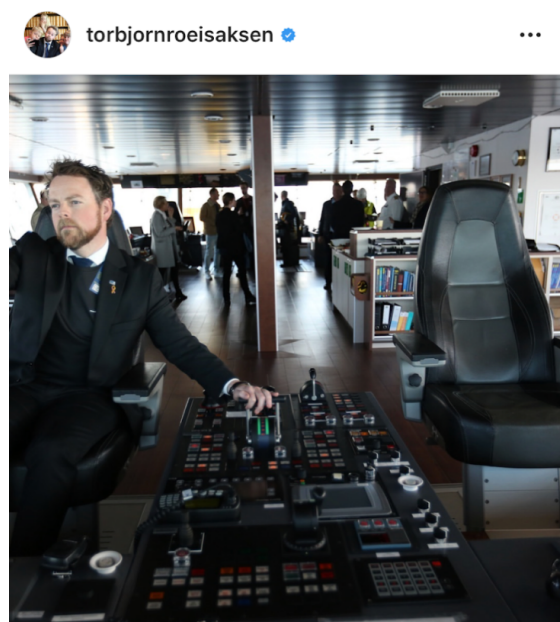
Likt av alexandertunbyrosseland og 4 327 andre

torbjornroeisaksen Prøver da @jonasgahrs

Vis alle 73 kommentarene

27. NOVEMBER 2018

Figur 13(Skjermdump av en publikasjon fra Torbjørn Røe Isaksen sin Instagramprofil, 27.11.18).

Likt av alexandertunbyrosseland og 4 327 andre

torbjornroeisaksen Prøver da @jonasgahrs

Vis alle 73 kommentarene

27. NOVEMBER 2018

Figur 14(Skjermdump av en publikasjon fra Torbjørn Røe Isaksen sin Instagramprofil, 27.11.18).

Torbjørn Røe Isaksen ikke bare får, men benytter seg av muligheten til å kommentere saken på en humoristisk måte utenfor det tradisjonelle mediet. Normalt kan man skrive et motsvar tilbake hos NRK, men i denne situasjonen velger Torbjørn Røe Isaksen å ta det på Instagram. Humoren er tydelig strukturert av at det bygger opp en forventning, før det så kommer en vri som skaper det humoristiske aspektet. Det interessante er likevel at Torbjørn Røe Isaksen henvender seg direkte til Jonas Gahr Støre ved å tagge ham i kommentaren. Her kommer vi inn på problematikken mellom seriøse saker og nyheter, kontra underholdning og humor. Baym (2008, s. 48) hevder at underholdningsprogrammer som prater om politikk på en morsom og underholdende måte, samt arrangement som White House Correspondents Dinner, der komikere kommer og vitser om presidenten og hans politikk, er med på å blande det morsomme og det seriøse. Vi kan få en form for seriøs komedie, noe som vil være med på å definere den moderne politiske diskurs (Baym, 2008, s. 48). For i kronikken til Jonas Gahr Støre (2018) kritiserer han Torbjørn Røe Isaksen for å drive med politisk spill når det kommer til livsviktige avtaler for nasjonen, som EØS-avtalen, og han mener Torbjørn Røe Isaksen må gjøre noe, ikke bare snakke. Han avslutter kronikken med følgende:

Røe Isaksen og hans kolleger burde bruke tiden sin på å få orden i norsk arbeidsliv, en langt mer aktiv næringspolitikk som kunne få investeringene opp, handelsunderskuddet fra Fastlands-Norge snudd og eksporten økt. Men det skjer neppe, før vi får muligheten til å skaffe landet en ny regjering, senest i 2021. (Støre, 2018).

Jonas Gahr Støre kommer altså med en seriøs kritikk til Torbjørn Røe Isaksen, der Jonas Gahr Støre mener at Næringsministeren burde gjøre mer. Når Torbjørn Røe Isaksen svarer på denne måten, kunne man kanskje tenke seg at noen ville irritere seg over det, eller mene at han ikke tok det seriøst nok, men denne publikasjonen er også en av de aller mest likte og kommenterte postene han har, og kommentarene er i høyeste grad positive. Torbjørn Røe Isaksen sier til meg i intervjuet:

Alt dette her går jo tilbake til om det føles sånn ekte på en eller annen måte da. Nå er det tydelig at det er en eller annen kode som veldig mange har knukket på sosiale medier, særlig på Instagram da. Ikke sant, og den koden er sånn litt selvironisk, veldig sånn uformelt "jajaja" men samtidig med en kontekst der du skjønner litt selv

at dette er "jajaja", fordi at det er noe alvorlig der ikke sant, det er alvorlige politikere og det er et parti eller et eller annet sånn. (intervju, 28.01.19).

Torbjørn Røe Isaksen er med andre ord klar over at i en situasjon som dette ligger det noe alvorlig og seriøst man skal være bevisst på, samtidig som man kan kombinere dette med å være selvironisk, uformell og ekte. Humoren i denne instagrampublikasjonen trigger ikke nødvendigvis en voldsom latter, der dette er noe av det morsomste man har sett, men det er en ny måte å svare på kritikk på. Som jeg var inne på i den politiske tale, bryter Torbjørn Røe Isaksen med forventningene til rollen han har som politiker, og dette er med på å skape en humoristisk reaksjon (Jørgensen, **et al. Merk!** 2011, s. 80). Det å svare på kritikk fra lederen av Arbeiderpartiet på Instagram, er ikke en vanlig og forventet ting å gjøre. Det i seg selv er en inkongruens som gjør det humoristisk. Dessuten er det en form for humor som våpen. Torbjørn Røe Isaksen nevner:

Hvis man er selvironisk så kan man i hvert fall effektivt avvise noe hvis man er sånn, ja men vi er jo på jobb for å gjøre de rike rikere, eller og gjøre landet dårligere for folk – sånn selvironi på det. Det at man er selvironisk, det er liksom det som gjelder nå, for du skal liksom bygge opp, og selvironi er litt det samme som, hvis du innrømmer noen svakheter ved ditt eget argument så fr du, da er det en eller annen tanke om at du får større troverdighet, som kommunikator da. Humor og selvironi er litt på samme måte ikke sant, at du myker opp deg selv og menneskliggjr deg selv, og dermed fr du større troverdighet når du sier noe annet. (intervju, 28.01.19).

Kuipers (2008, s. 373) nevner at i debatter om forholdet mellom humor og konflikter, ligger argumentet, som er selve naturen i humor, nemlig at humor er ikke-seriøst, og at all humoristisk uttale derfor er tvetydig. Når Torbjørn Røe Isaksen nevner at selvironi effektivt kan avvise noe, for eksempel kritikk, kan vi i dette eksempelet tydelig se hvordan han endrer debatten til å handle om at han jo faktisk er ute og gjør jobben sin, og han beviser det her for Jonas Gahr Støre ved å direkte tiltale ham med bildebeviser. Humoren er tvetydig i den forstand at vi kan tolke publikasjonen til Torbjørn Røe Isaksen på flere forskjellige måter, men han har likevel oppnådd å avvise kritikk og genere stor interesse for sitt eget svar, ved bruk har humor. Han bruker altså humor som et forsvar mot kritikken. Kuipers (2008, s. 371) skriver også under konflikt-tilnærmingen at humor kan spille en veldig direkte rolle i politikk, da spesielt i politiske konflikter og debatter, og for eksempel når man vil henge ut

eller kritisere politiske motstandere. Her kan det derfor argumenteres for at i tillegg til at Torbjørn Røe Isaksen bruker humor som et defensivt middel til å forsvare seg og avvise kritikk, bruker han også humor som et aggressivt våpen for å ta Jonas Gahr Støre. Hadde han ikke tagget Jonas Gahr Støre i posten sin, ville det først og fremst sett ut som han brukte humor til å forsvare seg mot kritikken. Når publikasjonen derimot henvender seg direkte til Jonas Gahr Støre, blir det i tillegg et slags angrep hvor han på en ironisk og humoristisk måte viser Jonas Gahr Støre at han faktisk gjør jobben sin, og at det ikke er noen grunn til å hevde noe annet.

Ingen kommenterer derimot på at dette er humor rettet mot Jonas Gahr Støre for å henge ham ut eller sette ham i et dårlig lys. En av grunnene til dette er som nevnt i det forrige eksempelet: Det var ikke Torbjørn Røe Isaksen som begynte. Og så barnslig kan det kanskje analyseres. Amy Carrell (2008, s. 313) nevner altså at i overlegenhetsteoretisk humor, trenger ikke nødvendigvis latteren eller humoren å være hånlig og foraktelig, det kan være former for sympati og empati i tillegg. Torbjørn Røe Isaksen er allerede kritisert for å ikke gjøre jobben sin, deretter blir vi vist humoristiske og fine bilder av at han er på jobb. Dette skaper en form for sympati og empati til Torbjørn Røe Isaksen, selv om humoren hans retter seg mot Jonas Gahr Støre. Vi blir på en måte enige med Torbjørn Røe Isaksen om at han faktisk «prøver da...», som han skriver, og det blir ikke tolket som noen form for fiendtlig humor.

Som man kan se fra kommentarene til publikasjonen, er det også politiske motstandere som synes dette er et godt svar på kritikken:

Figur 15(Skjermdump av kommentarfeltet fra en publikasjon på Instagramkontoen til Torbjørn Røe Isaksen, 27.11.18).

5.6 OPPSUMMERING AV KAPITTELET.

I dette kapittelet har jeg forsøkt å vise hvordan humor kan fungere som et retorisk virkemiddel i ulike former for politisk kommunikasjon og retorikk. Jeg mener det er viktig å se på både den klassiske politiske talen og debatten, samt den nye plattformen sosiale medier, for å kunne identifisere likheter og forskjeller. I det nye mediesamfunnet, og med teknologiseringen av kommunikasjonen vår, må altså politikeres retoriske ytringer føye seg etter det spesifikk mediets særtrekk (Kjeldsen, 2009, s. 56). Det som imidlertid er interessant med dette kontra den klassiske politiske talen og debatten, er at mye av humoren som brukes er den samme.

Gjennom analysen har jeg vist til at humoren som ofte går igjen, er av den selvironiske formen. Dette gjelder både i den politiske talen, men også på sosiale medier. Dette er en utvikling som har kommet frem med det norske politikeridealet om å fremstå som autentisk og folkelig, og at man ikke skal skjule sine feil eller mangler (Enli, 2015, s. 16). Meyrowitz

referert i Enli (2015, s. 5-6) mener at det tidligere idealet om å fremstå som «den store politiske lederen» er i ferd med å forsvinne, blant annet fordi politikere har mistet kontrollen på hvordan de blir fremstilt. Det er umulig for dem å fremstå som feilfrie i massemediene, og det blir derfor en forventning om at politikerne skal fremstå som troverdige og autentiske (Enli, 2015, s. 6). Humor er, som vist i disse eksemplene, en god bidragsyter til dette. Man kan være humoristisk på Instagram ved at man spiller selvironisk på medieoppslag, og tar ironien og debatten videre der på sine personlige Instagramprofiler. Her kan man publisere hva man vil og fremstille seg slik man ønsker, uten å måtte gå gjennom massemedienes redigering (Kalsnes & Larsson, 2015, s. 227). I tillegg kan man benytte seg av humor i den politiske tale i debatt. Både for å skape oppmerksomhet rundt sin egen tale, men også for å bedre debattklima. Et interessant fellestrekk mellom humor brukt i den politiske tale og debatt, og humor brukt på Instagram, er bruddet på det man forventer av en politikerrolle. Inkongruensteorien diskuterer altså hvordan humor oppstår ved inkongruens. Eller som Kai Schwind sier det (2015) «something which does not fit our ordinary mental patterns.» (s. 32). Dette passer godt med tanke på hvordan noen av bildene Sandra Bruflot og Torbjørn Røe Isaksen kan bli oppfattet. Vi ser på dem som politikere, maktpersoner og mennesker som jobber med seriøse vedtak, lover og politikk. Det å få et innblikk i deres liv og tanker ved at de publiserer selvironiske bilder, svarer humoristisk på seriøs kritikk og viser offentligheten hvordan man som politiker opplever hat ved og gjøre det om til noe gøy, er noe som i utgangspunktet ikke passer med våre mentale bilder av hvordan en politiker fremstår. Dette skaper humor.

Der Torbjørn Røe Isaksen og Sandra Bruflot i denne analysen bryter med forventede roller og mentale mønstre på Instagram, gjør Knut Arild Hareide og Statsminister Erna Solberg det samme i den politiske talen, og debatten. Som vist og nevnt har Knut Arild Hareide allerede en innledende etos om at han er morsom og kan benytte seg av humor i talen, og derfor kan det sies at han ikke bryter like mye med rollen som publikum tildeler ham. Likevel går humoren hans i dette eksempelet direkte på egen fysikk, et tema som faller passende under ventilteorien, og vitsen i seg selv er overraskende på det retoriske publikum, samtidig som det skaper lettelse og løser på spenning. Statsminister Erna Solberg sitt svar, skaper enda mer latter. Kommentaren hennes er for det første spontan, som er en stor bidragsyter til autenticitet, men den bryter også med enda mer med rollefordelingen. Jørgensen (et al. **Merk!** 2011, s. 82) nevner altså at latter i debatt ofte vekkes når det kommer et brudd på forventningene om hva man sier eller gjør. Dette er veldig i tråd med inkongruensteorien, og

man kan trygt hevde at ingen var forberedt på en vektklasse-vits fra Statsministeren under debatten om barnetrygd. Statsministeren bryter med andre ord rollefordelingen, der hun som Statsminister skal svare på seriøs kritikk, og benytter seg av en selvironisk kommentar, men som også retter seg mot motdebattanten som et svar. Det er et passende svar på den retoriske situasjonen, samtidig som det er et brudd på forventningene. Det oppstår altså inkongruens mellom forventningene publikummet har, og det de faktisk oppfatter (Attardo, 2008, s. 103). Både Sandra Bruflot og Torbjørn Røe Isaksen forteller om hvordan selvironi, og det å være folkelig, er tydelige mål for bruk av humoren. Som analysen er inne på og diskuterer, ser det ut til at det å være autentisk er et av hovedmålene for dagens politiske image. Enli (2015) skriver: «Imagebygging i sosiale medier handler om å fremstå som 'seg selv' i betydningen genuin og autentisk» (s. 9). I analysen ønsket jeg å belyse hvordan humor i så fall kunne være med på å skape denne autentisitet, og om humor er bidragsytende når det kommer til høyere troverdighet og etos. Torbjørn Røe Isaksen forteller meg at humor blant annet kan bidra til at terskelen for å nå frem med mere alvorlig budskap, senkes (intervju, 28.01.2019). I det ene eksempelet i denne analysen, viser Torbjørn Røe Isaksen at han mottar hat på sosiale medier, men at han takler dette på en god måte. Han bruker humor rundt et alvorlig tema, og han genererer autentisitet ved å vise noe som er ekte. Humoren senker terskelen, og er spenningsforløsende rundt et tema og en kommentar som i utgangspunktet ikke er noe morsomt i det hele tatt. Ved å nå ut til følgerne sine på denne måten, kan Torbjørn Røe Isaksen bidra til å innskrenke den sosiale avstanden mellom han og følgerne sine. Ved humor inviterer han følgerne og potensielle velgere til å le av noe han har opplevd, og invitasjon til humor og latter kan ses på som å invitere til en samtale - målet er å forminske den sosiale avstanden (Kuipers, 2008, s. 366).

Dette kapitlet og denne analysen har altså sett på hvordan humor kan fungere i politisk kommunikasjon og retorikk, samt hvordan dette kan ha en effekt på politikeres imagebygging og etos. Videre i oppgaven vil jeg derfor diskutere funnene mine, og konkludere med hvorvidt humor faktisk har en effekt i den politiske kommunikasjonen og retorikken, og hvordan det kan anvendes som et imagebyggende og troverdighetsstyrkende middel.

6 DISKUSJON OG KONKLUSJON

I dette kapitelet vil jeg tydeliggjøre funnene i analysen, samt diskutere funnene mine og konkludere. Jeg vil her diskutere funnene opp imot forskningsspørsmål og problemstilling, og se om analysen har svart på det jeg ønsket å finne svar på. Til slutt vil jeg presentere en konklusjon, basert på diskusjonen av funnene i analysen og metodene jeg har brukt.

6.1 DISKUSJON

I mine intervjuer med Unge Høyre leder Sandra Bruflot og Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen er det helt tydelig at de begge fokuserer på og er enige om én ting: Selvironisk humor kan gjøre deg mer folkelig, og folket liker selvironisk humor. I hvert fall selvironisk humor fra dem. Jeg har i dette forskningsprosjektet ikke intervjuet eller gått i dybden på noen andres Instagramprofiler, noe som betyr at jeg i utgangspunktet ikke kan si om selvironisk humor vil fungere for alle politikere. Likevel, som sagt, fungerer det for dem, noe som er grunnen til at de fortsetter med et slikt fokus i publikasjonen deres på sosiale medier.

Den samme formen for selvironisk humor finner vi i eksempelet med Knut Arild Hareide og Statsminister Erna Solberg. Der de i den politiske tale har selvironi på egen fysikk, har Sandra Bruflot og Torbjørn Røe Isaksen det rundt det å ikke bli likt som politiker, eller få kritikk. Alle bruker selvironi både som et slags forsvar, men også som en form for angrep og en måte å mobilisere. En av grunnene til at dette fungerer, baserer seg hovedsakelig på to ting: 1) Retorisk teori kan forklare det i lys av kairos og aptum, altså effekten av å si det rette til det rette øyeblikket, noe som er helt vesentlig for humor. 2) Det Norske politiker-idealet om å fremstå som autentisk, folkelig og fokuset rundt det og ikke skulle skjule sine feil eller mangler (Enli, 2015, s. 16). En god strategi, nærmest en form for kamuflasje av feil eller mangler er jo akkurat selvironi. Humor som et forsvar – gjøre sine feil eller mangler til noe morsomt som kan mobilisere latter rundt seg selv og det man påpeker. Således kan man argumentere for at alle fire politikere som utover humor i casene jeg har valgt å analysere, innehar et personlighetstrekk innenfor dimensjonen tilknyttende humor.

6.1.1 PERSONLIGHET, SELVIRONI OG AUTENTISITET

Innenfor tilknyttende humor vil en person altså kunne oppfordre til å tre inn i humoristiske situasjoner, utøve spontane humoristiske kommentarer og fortelle vitser med et ønske om å underholde andre (Ruch, 2008, s. 38 -39). Det som også kjennetegner denne formen for personlighetsdimensjon, er at humoren sjeldent er myntet på fiendtlighet. Det er heller personer som uttrykker former for vennlig humor og som ellers er tolerante.

I eksempelet med Knut Arild Hareide og Statsminister Erna Solberg ser vi hvordan begge anvender humor i begynnelsen av deres innlegg. Oppbyggingen til Knut Arild Hareide sin vits henviser til at det føles som å stå i bokseringen mot Statsministeren. Man kan i dette øyeblikket få et inntrykk at han skal komme med et stikk mot Statsministeren, med i stedet snur han og vitsen ender i et poeng som går utover hans egen fysikk. Ikke bare skaper han her, som identifisert i analysen, en inkongruens mellom publikums forventinger og det de faktisk oppfatter, men humoren går fra forventningen om et stikk til motdebattanten, til full selvironisering. Rent humoristisk er kommentaren ikke fiendtlig, men vennlig ovenfor motdebattanten. Statsminister Erna Solberg ser sitt snitt til å komme med et humoristisk svar, og kommenterer at de ikke ville møttes da de er i ulike vektklasser. Man kunne sikkert argumentert for at det ligger en viss fiendtlighet, da deler av humoren også retter seg mot fysikken til Knut Arild Hareide. Likevel er det tydelig at vitsen har som mål å gå utover Statsministeren selv som ytrer den, noe publikum med sin reaksjon bekrefter. Heller ikke her er det altså spor av fiendtlighet mot sin motdebattant – humoren baserer seg på selvironi og ellers en vennlig tone i forhold til hverandre.

I eksemplene med Torbjørn Røe Isaksen og Sandra Bruflot, kan vi i to av tilfellene se hvordan de begge havner i en form for konflikt, men hvor også her selvironi, toleranse og generell avstand fra fiendtlighet kommer til uttrykk. Torbjørn Røe Isaksen får en privat melding fra en person som hevder at ingen liker ham. I utgangspunktet kan man tenke seg, at det for Norges Næringsminister er verre ting man må finne seg i, men grepet han gjør er likevel interessant i forhold til meldingen. Ved å vise til offentligheten at han har fått denne meldingen, mobiliserer han følgerne sine på én måte til å gi ham sympati. Han inviterer følgere til å le av situasjonen han er i, om at en person påstår at ingen liker ham, samtidig som han viser til følgerne at han faktisk har fått denne formen for hatmelding. Cicero referert til i Møller (2013, s. 30) forklarer hvordan munterhet i situasjoner kan skape sympati rundt formidleren, samtidig som at alle kan beundre bruk av humor som svar på tiltale. Torbjørn

Røe Isaksen skaper altså ikke bare en sympatisk tone med følgerne sine ved å publisere en humoristisk post, han bruker humoren som et svar på kritikken, noe som igjen fører til at vi som mottakere kan gi ham sympati. Dessuten blir det personen som sender meldingen til Torbjørn Røe Isaksen som fremstår som fiendtlig og som grunnlag for konflikten. Torbjørn Røe Isaksen velger også å ikke publisere navnet til personen, noe som igjen kan representere vennlighet og toleranse rundt konflikten den andre parten la grunnlaget for.

Sandra Bruflot utøver spontan humor i det ene eksempelet, der hun velger å latterliggjøre en tidligere publisering fra AUF-Norge. Humoren kan i utgangspunktet kategoriseres som uskyldig, da grepet hun tar er å skrive en rekke ironiske kommentarer over den tidligere publiseringen til AUF-Norge, og så legge den ut på sin egen Instagram-story. Humoren er ikke ute etter å ta noen spesifikke personer eller henge ut en politiker. Humoren retter seg direkte mot kommunikasjonen til en annen ungdomsorganisasjon, altså AUF. Her kan man altså argumentere for at Sandra Bruflot i utgangspunktet bruker humor for å inngå i en konflikt med en annen ungdomsorganisasjon, likevel er ikke humoren direkte fiendtlig mot en spesifikk person. Man kan på lik linje med å påstå at humoren er fiendtlig mot ungdomsorganisasjonen, si at humoren fungerer som en ventil for andre på sosiale medier som også er av den oppfatning at kommunikasjonen til AUF på Instagram tidvis kan være dårlig. Humoren kan altså fungere som spenningsforløsende for Sandra Bruflot sine følgere, selv om det kan oppfattes som om det er en konflikt der (Kuipers, 2008, s. 365). Reaksjonen fra AUF-Norge er på den andre siden, å tolke det som et angrep og som et fiendtlig stikk mot dem og deres ideologi. De velger altså å ta en skjermdump av Sandra Bruflot sin Instagram-historie og publisere den som et eget, og dermed fast bilde, på deres Instagramkonto. Sandra Bruflot nevner selv at hun ikke tok seg bryet med å gjøre noe mer med det, ei heller kommentere hendelsen. Personlighetsmessig kan dette støtte oppom et ønske om å fremstå som tolerant og vennlig i bruken av humor. Sandra Bruflot sa selv i intervjuet:

Fra et kommunikasjonsperspektiv så er det jo helt, unnskyld at jeg sier det men at de legger ut det der, de vinner ingenting på det. De treffer kanskje kjernen av kjernen som uansett ikke liker meg, men for alle andre liksom normale folk så blir det jo helt sånn – hva er det dere driver med? Tror jeg da. (Intervju, 30.01.19).

I det første eksempelet jeg så på med Sandra Bruflot, viste jeg hvordan hun brukte humor som baserte seg på Unge Høyres standpunkt om å legalisere cannabis, og et bilde av henne

selv, der humoren gikk utpå at det ser ut som hun ar påvirket av nevnte stoff. Basert på hva analysen av de forskjellige casene av Sandra Bruflot viser, vil det kunne argumenteres for at det ligger et ønske om å skape humor basert på spontanitet og selvironi. Hvis spontaniteten resulterer i en mulig konflikt, velger hun altså ikke å ta del videre i konflikten. Det er ikke nødvendigvis slik at dette vil gjelde for hver eneste gang Sandra Bruflot kommer i en slik situasjon. Som Kjeldsen (2015, s. 85) skriver, vil ikke en retorisk analyse av én tale av en amerikansk president fortelle hvordan alle andre amerikanske presidenter handler eller overtaler retorisk. På samme måte vil ikke én retorisk analyse av denne humoristiske ytringen nødvendigvis si hvordan Sandra Bruflot vil handle i alle andre slike situasjoner, men analysen kan gi en indikasjon på personlighetsdimensjonen tilknyttende humor.

Analysen min har altså vist hvordan fire forskjellige politikere anvender humor i ulike situasjoner. Felles for dem er at humoren i eksemplene jeg nå trekker frem, kan peke på de kvaliteter som personlighetsdimensjonen tilknyttende humor forutsetter. Grunnen til at jeg ser på dette som interessant, er at man i så fall kan bruke retoriske analyser og humorteori til å belyse deler av politikeres personlighet når det kommer til deres politiske kommunikasjon. Dette kan hjelpe med å identifisere hvorvidt humor kan bidra til å styrke en politikers etos eller image.

Sandra Bruflot forteller i intervjuet til meg at hun fikk flere følgere på sin Instagramprofil etter den humoristiske posten på AUF-Norge. Torbjørn Røe Isaksen får så og si utelukkende positive kommentarer i kommentarfeltet på eksemplene jeg har analysert fra han sin profil, i tillegg til at noen av kommentarene kommer fra mennesker som er politisk uenig med ham, men som vil ytre hvor mye de likevel respekterer ham som politiker og som person. Det er til og med en som hevder at vedkommende gjerne skulle kastet regjeringen, men beholdt Torbjørn. Samtidig høster både Knut Arild Hareide, og i hvert fall Statsminister Erna Solberg stor latter fra publikum under Trontaledebatten, noe som senere gjorde at filmen gikk viralt i sosiale medier.

Humoren fungerer med andre ord som den skal for alle fire. Den skaper latter og mobiliserer mennesker til å trykke «følg» eller kommentere. Jørgensen (et al Merk! 2011, s. 84) nevner ikke bare at latter og humor kan åpne mottakerne for påvirkning, men latteren kan også være en tilbakemelding på at talerens etos forhøyes. Hvis spontanitet og naturlighet er kriterier for å fremstå som autentisk, vil man kunne argumentere for at humor i disse tilfellene er med på

å skape en slik autentisitet (Kjeldsen, 2009, s. 123). Dessuten inviterer de til latter. Som Coser referert til i Kuipers (2008, s. 366) viser, invitasjon til latter utgjør samme nytten en samtale eller andre sosiale interaksjoner gjør – det kan være med på å innskrenke sosiale avstander. Herunder sosiale avstander blant annet mellom følgerne til Sandra Bruflot og Torbjørn Røe Isaksen, men også mellom de som ser Trontaledebatt-klippet av Knut Arild Hareide og Statsminister Erna Solberg på et senere tidspunkt.

6.1.2 KAIROS OG APTUM

Jeg har i analysen gått retorisk til verks for å kunne identifisere hvordan humoren brukes i de ulike formene for kommunikasjon og ytring, og sett dette igjen i lys av humorteori. Samtidig har jeg anvendt retorisk teori for å kunne si noe om effektene av bruken av humor. Et element jeg mener er meget interessant som kommer frem i analysen, er verdien av å si det rette til rett tidspunkt. Humor fungerer som vi ser i analysen som den skal, når den utøves passende og i riktig kontekst. Jeg har vært inne på hvordan brudd med roller og forventninger kan skape uoverensstemmelser, og at humor oppstår i skjæringspunktet mellom publikums forventninger og det som faktisk blir oppfattet. Jeg synes det er interessant hvordan en klassisk humorteori (inkongruensteorien) kan forklare hvordan humor oppstår, men retorisk teori kan være med på å forklare hvorfor.

I eksempelet med Knut Arild Hareide og Statsminister Erna Solberg får vi se effekten av det å si rette ord til rett tid. Begge to utfører retoriske ytringer, i den grad at begge vil overtale Stortingsrepresentantene om at deres argumenter rundt barnetrygd er de beste. Bippus (2007, s.116) hevder at hennes forskning peker på at humor kan bidra til å skape en felles plattform, samhörighet og et bedre debattklima i politisk debatt. Jørgensen (**et al Merk!** 2011, s. 82) hevder altså i deres forskning at humor kan være et middel for å gjøre publikum mer mottakelig for påvirkning. Med andre ord kan man argumentere for at når Knut Arild Hareide først skal åpne innlegget sitt, bruker han humoren strategisk for å skape et bedre debattklima, skape en sosial samhörighet mellom ham, publikum og det humoristiske - samt åpne opp publikum for større påvirkning. Tidspunktet, altså åpningen av talen blir for ham det rette tidspunktet å bruke humor på i forhold til å skulle kunne øke grad av påvirkning. Hans retoriske poenger kommer nemlig etter den humoristiske kommentaren. Erna Solberg får som jeg viser i analysen, muligheten til å åpne sitt innlegg med å svare på vitsen til Knut Arild Hareide, da Knut Arild Hareide allerede har invitert Erna Solberg inn i sin vits ved og blant annet nevne navnet hennes. Statsminister Erna Solberg sin vits blir så et skoleeksempel på å

si det rette til rett tid. Ikke uventet skaper dette en meget stor bølge av latter hos Stortingsrepresentantene, og det bør være relativt tydelig at teorien rundt humor som oppløftende for debattklima blir tilfredsstilt i dette eksempelet.

I eksemplene hos Sandra Bruflot og Torbjørn Røe Isaksen, kan man også se effektene av kairos og aptum. Torbjørn Røe Isaksen blir i det ene eksempelet kritisert av Jonas Gahr Støre for å ikke gjøre jobben sin. Denne kritikken kommer i form av en kronikk i avisen. Samme dag publiserer Torbjørn Røe Isaksen forsiden av denne saken på Instagramprofilen sin, og legger det altså ut med en rekke bilder som illustrer ham på jobb med teksten «prøver da @jonasgahrs». Det at han publiserer bilde samme dag som kronikken fra Jonas Gahr Støre kommer, mener jeg er en indikasjon på en slags digital utførelse av kairos. Der kairos primært i den klassiske retorikken dreier seg om å si det rette til rett tid, publiserer og digitalt ytrer Torbjørn Røe Isaksen seg til rett tid i dette eksempelet. Det resulterer blant annet i at det blir en av de mest likte postene hans på Instagram. Han skaper også en inkongruens ved å ta debatten ut til Instagram, og i stedet for å forsvare seg på en politisk måte, latterliggjør han kritikken. Dette går hånd i hånd med det Torbjørn Røe Isaksen nevner til meg i intervjuet, nemlig at «klarer du å være selvironisk på de rette stedene, så kan det også ta litt luften ut av mye kritikk» (intervju 28.01.19).

Sandra Bruflot velger å spille på selvironi i øyeblikket det blir klart i media at Unge Høyre vil legalisere cannabis. I stedet for å kommentere det med en seriøs politisk publisasjon der hun forsvarer påstanden eller argumenterer for hvorfor, legger hun altså heller ut et bilde hvor det ser ut som hun er påvirket med teksten «Fikk umiddelbart utslag». Hun bruker dette øyeblikket til å skape humor. I øyeblikket er heller ikke de fleste av hennes følgers forventning at det skal komme en publisasjon rundt et så omstridt tema, der det ser ut som lederen av Unge Høyre faktisk er påvirket av narkotika. Hun bruker med andre ord det rette øyeblikket til å skape et brudd med forventningene til følgerne sine – en inkongruens, som igjen skaper latter.

Analysen viser at kairos og aptum er viktige bidragsyttere og verktøy for at humor skal fungere som et retorisk virkemiddel. Kombinasjonen, både digitalt i sosiale medier og i den klassiske politiske tale viser seg å være den samme: De kan bidra til inkongruens i situasjonen.

6.2 KONKLUSJON

Jeg har gjennom denne oppgaven ønsket å se på hvordan humor kan fungere som et retorisk virkemiddel i politisk kommunikasjon og retorikk, for deretter å se om humor kan bidra til å bygge et politisk image og styrke en politikers etos. For å samle analysen og diskusjonen min opp til en konklusjon, vil jeg trekke frem noen viktige elementer jeg føler har blitt belyst i denne oppgaven.

For det første vil jeg argumentere for at analysen har vist at humor kan fungere som et stemningsforbedrende element i debatt, og altså et godt virkemiddel for å bedre debattklima. Dette gjelder både i den klassiske politiske tale, men også på den nye digitale arenaen. I tillegg til å bedre et debattklima, kan humor altså føre til mobilisering og invitasjon som igjen kan innskrenke den sosiale avstanden mellom topp-politikere og velgere. Kalsnes & Larsson (2015, s. 224) skriver at å skape engasjement og kommunisere om egen politikk har vært et av de store målene med bruk av sosiale medier – særlig for å nå ut til de yngre velgerne, da de befinner seg akkurat på sosiale medier. Humor i sosiale medier er igjen noe den yngre garde er glad i. Sandra Bruflot sier til meg følgende i intervjuet:

Høyre ble intervjuet av et sånt kampanjemagasin eller et eller annet om at de hadde lagt om på Instagram, og at de nå skulle være morsomme. For det har de jo gjort, altså det er jo en helt klar bevisst kommunikasjonsstrategi at de skal være morsomme på Instagram, det skal ikke være politikk det skal være memes og gøy. (Intervju, 30.01.2019).

Det betyr altså at et av Norges aller største politiske partier har lagt om fra å publisere politiske budskap i et av verdens største sosiale medier, til å kun publisere humor. Både Sandra Bruflot og Torbjørn Røe Isaksen har nevnt i intervjuer til meg, som jeg har belyst i analysen, at humor kan være med på å gjøre deg mer folkelig og ikke minst autentisk. Torbjørn Røe Isaksen nevner for eksempel i intervjuet, at humor sier veldig mye om hvem du er (intervju, 28.01.19). Og det er akkurat hvem du er som etter hvert har blitt fokuset og trenden i politisk kommunikasjon, spesielt på sosiale medier i Norge. Enli (2015, s. 5) forteller i sin forskning at man de siste ti årene har sett en økende grad av personifisering av politikken både i Norden, Frankrike, Storbritannia og USA. Denne personifiseringen handler da naturligvis også om hvordan politikerne fremstår, og hva slags image og troverdighet de

har. Denne imagebyggingen er som nevnt i analysen, drevet av idealet om å fremstå som autentisk (Enli, 2015, s. 16). Analysen min har prøv å vise til at humor kan fungere som et godt retorisk virkemiddel for å oppnå høyere grad av autenticitet, da autenticitet også er myntet på spontanitet og det å fremstå som naturlig (Kjeldsen, 2009, s. 123). Spontanitet er en god kilde for å skape inkongruens, og derfor bryte med forventninger og roller, som igjen skaper humoristiske situasjoner. Det kan altså argumenteres for at ved å bruke humor kan du oppnå høyere grad av autenticitet, noe som igjen kan føre til høyere troverdighet og styrket etos.

Topp-politikernes hovedmotivasjon for å bruke sosiale medier, er altså det å være synlig som politiker (Enli, 2015, s. 15). Dette i kombinasjon med at politikerne nå kan kommunisere mer direkte med velgerne, gjør at den sosiale avstanden mellom politiker og velger kan minke betraktelig. Når humor også har en tendens til å invitere til latter, og dermed være med på å innskrenke disse sosiale avstandene, har altså politikere mulighet til å bruke humor i direkte og personlig kommunikasjon med velgerne. Her har de muligheten til å anvende humor for å fremstå som folkelige og autentiske mennesker, som viser selvironi og som ikke skjuler sine feil og mangler, men tvert imot, bruker de til å skape humor.

Tidligere forskning på feltet, blant annet utført av Jørgensen (et al. **Merk!** 2011, s.89), hevder altså at humor er noe som kan signalisere at debattanten er på dypt vann, og det kan oppfattes som useriøst og avsporende. Det advares rett og slett mot å bruke humor. Dette er som nevnt tidligere, kun en analyse av et spesifikt debattprogram i Danmark, og tar ikke høyde for den nye digitale tiden med sosiale medier, og dens muligheter. I lys av analysens funn vil jeg derfor argumentere for at analysen har vist, gjennom en retorisk teoretisk fremgangsmåte, basert på flere former for humor-teori, at humor kan være et viktig retorisk virkemiddel for å skape autenticitet, og dermed troverdighet og en styrket etos. I sentrum av denne humoren for norske politikere, står selvironien meget høyt.

Som en avslutning vil jeg bare legge til følgende: I skrivende stund har en komiker vunnet valget, og blitt president i Ukraina.

7 LITTERATURLISTE

7.1 LITTERATUR

Andersen, Ø. (2007). I retorikkens hage.

Oslo: Universitetsforlaget.

Attardo, S. (2008). A primer for the linguistics of humor. I V. Raskin & W. Ruch (Red.), *The Primer of Humor Research*. (s. 101 – 157). Berlin: Mouton de Gruyter.

Baumgartner, J. C. (2008). American Youth and the effects of Online Political Humor. I J. C. Baumgartner & J. S. Morris (Red), *Laughing Matters. Humor and American Politics in the Media Age*. (s. 157 – 173). New York: Routledge.

Baym, G. (2008). Serious Comedy. Expanding the Boundaries of Political Discourse. I J. C. Baumgartner & J. S. Morris (Red), *Laughing Matters. Humor and American Politics in the Media Age*. (S. 47 – 63). New York: Routledge.

Berge, K. L. (2014). Hva er politisk retorikk? *Rhetorica Scandinavica*, (66/67), 11-34. Hentet fra <https://www.retorikforlaget.se/hva-er-politisk-retorikk/>

Carrell, A. (2008). Historical views of humor. I V. Raskin & W. Ruch (Red.), *The Primer of Humor Research*. (s. 303 -332). Berlin: Mouton de Gruyter.

Eide, T. (2004). *Retorisk leksikon*. Oslo: Spartacus.

Elvestad, E., Aalberg, T. & Skogerbø, E. (2015). Politisk kommunikasjon i norsk samfunnsvitenskap. I Ø. Ihlen, E. Skogerbø & S. Allern (Red.), *Makt, medier og politikk: Norsk politisk kommunikasjon* (s. 49 - 64). Oslo: Universitetsforlaget.

Gabrielsen, J & Juul Christiansen, T. (2010). *Talens Magt: Indføring i mundtlig retorik*. Danmark: Hans Reitzels Forlag.

Graban, T.S. (2008). Beyond "Wit and Persuasion": Rhetoric, composition, and humor studies. I V. Raskin & W. Ruch (Red.), *The Primer of Humor Research*. (s. 399 – 449). Berlin: Mouton de Gruyter.

Ihlen, Ø., Skogerbø, E. & Allern, S. (2015). Introduksjon. I Ø. Ihlen, E. Skogerbø & S. Allern (Red.), *Makt, medier og politikk: Norsk politisk kommunikasjon* (s. 11 – 22). Oslo: Universitetsforlaget.

Jørgensen, C., Kock, C. & Rørbech, L. (2011). *Retorik der flytter stemmer: Hvordan man overbeviser i offentlig debat*. Ödåkra: Retorikforlaget.

Kalsnes, B & Larsson, A. O. (2015). Med makt til å like? Sosiale medier og politisk kommunikasjon. I Ø. Ihlen, E. Skogerbø & S. Allern (Red.), *Makt, medier og politikk: Norsk politisk kommunikasjon* (s. 219 - 231). Oslo: Universitetsforlaget.

Kjeldsen, J. E. (2009). *Retorikk i vår tid - En innføring i moderne retorisk teori*. (2. utg.). Norge: Spartacus forlag.

Kjeldsen, J. E. (2014). Fortolkningens rolle i retorisk kritik. I M. Lund & H. Roer (Red), *Retorikkens aktualitet. Grundbog i retorisk kritik* (s. 85 - 113). København: Hans Reitzels Forlag.

Kjeldsen, J. E. (2015). Politisk talekunst: talens gjenkomst og egenart. I Ø. Ihlen, E. Skogerbø & S. Allern (Red.), *Makt, medier og politikk: Norsk politisk kommunikasjon* (s. 184 – 196). Oslo: Universitetsforlaget.

Kjeldsen, J. E. (2015). Politisk retorikk: kunsten å overveie, avveie og bestemme seg. I Ø. Ihlen, E. Skogerbø & S. Allern (Red.), *Makt, medier og politikk: Norsk politisk kommunikasjon* (s. 184 – 196). Oslo: Universitetsforlaget.

Krogstad, A. (1999). *Image i politikken – Visuelle og retoriske virkemidler*. Oslo: Pax forlag.

Krogstad, A. (2015). Visuell politisk retorikk. I Ø. Ihlen, E. Skogerbø & S. Allern (Red.),

Makt, medier og politikk: Norsk politisk kommunikasjon (s. 244 – 256). Oslo: Universitetsforlaget.

Kuipers, G. (2008). The sociology of humor. I V. Raskin & W. Ruch (Red.), The Primer of Humor Research. (s. 361 – 399). Berlin: Mouton de Gruyter.

Morreall, J. (2008). Applications of humor: Health, the workplace, and education. I V. Raskin & W. Ruch (Red.), The Primer of Humor Research. (s. 449 – 478). Berlin: Mouton de Gruyter.

McLeod, D. M., Kosicki, G. M., McLeod, J. M. (2009) Political Communication Effects. I Bryant, Jennings & Oliver, M. Beth (Red.), Media Effects. Advances in Theory and Research. New York: Routledge.

Raskin, V. (2008). Theory of humor and practice of humor research: Editor's notes and thoughts. I V. Raskin & W. Ruch (Red.), The Primer of Humor Research. (s. 1 -17). Berlin: Mouton de Gruyter.

Ruch, W. (2008) Psychology of humor. I V. Raskin & W. Ruch (Red.), The Primer of Humor Research. (s. 17 -101). Berlin: Mouton de Gruyter.

Schwind, K. (2015). The Office – a hybrid sitcom as blueprint for successful transnational television format adaption. (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.

Silverman, D. (2014). Interpreting Qualitative Data. London: SAGE Publications Ltd.

Tjora, A. (2012). Kvalitative Forskningsmetoder i praksis. (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Villadsen, L. E. (2014). Fortolkningens rolle i retorisk kritik. I M. Lund & H. Roer (Red), Retorikkens aktualitet. Grundbog i retorisk kritik (s. 37 -63). København: Hans Reitzels Forlag.

7.2 HENTET FRA NETT

Bippus, A. (2007). Factors predicting the perceived effectiveness of politicians' use of humor during a debate. HUMOR – International Journal of Humor Research, 20 (2), s. 105 – 121.

Doi: <https://doi.org/10.1515/HUMOR.2007.006>

Enli, G. (2015). Politisk logikk eller medielogikk? Norske partilederes strategier, imagebygging og autentisitet i sosiale medier. Norsk medietidsskrift, 22 (3), s. 1-19. Hentet fra https://www.idunn.no/nmt/2015/03/politisk_logikk_eller_medielogikk_-_norske_partilederes_st

Møller, M. (2013). Latter kan mere end at latterliggøre – humors funktion som retorisk strategi, ventil og kreativ ressource. Tidsskrift for Medier, Erkendelse og Formidling, 1 (2), 23 – 38. Hentet fra <https://tidsskrift.dk/mef-journal/article/view/28617>

Møller, M. (2012). Humor: Forløsende, fordummende eller fornædrende – en undersøgelse af fænomenet humor-apologi fra antikken til det 21. århundre. (Avhandling). Københavns Universitet. Hentet fra <https://www.kommunikationsforum.dk/log/multimedia/PDF%20og%20andre%20dokumenter/Specialer/MetteMoeller.pdf>

Norsk rikskringkasting. (2016, 5. oktober). Trontaledebatten 2016. Hentet fra <https://www.nrk.no/nyheter/trontaledebatten-2016-1.13162981>

Stortinget. (2016, 5. oktober.) Referat fra møte Storting onsdag 5. oktober 2016 kl. 10.00. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Videoarkiv/Arkiv-TV-sendinger/?mbid=/2016/H264-full/Storting/10/05/Stortinget-20161005-095542.mp4&msid=19905&meid=9904>

Støre, J. G. (2018, 27. november). Gjør jobben din, Røe Isaksen. Hentet fra https://www.nrk.no/ytring/gjor-jobben-din_-roe-isaksen-1.14313271

7.3 INFORMANTER

7.3.1 Politikere:

Leder i Unge Høyre (UH) Sandra Bruflot (intervjuet 30.01.19).

Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) (intervjuet 28.01.19).

7.3.2 Forskere:

Medieviter og humorforsker Kai Schwind (intervjuet 22.01.19).

Vedlegg / Appendiks

Intervjuguide

Forskningsspørsmål:

- 1) *I hvilken grad kan man anvende humor i politisk kommunikasjon for å styrke sin egen politiske karakter?*
- 2) *I hvilken grad kan man anvende humor for å tiltrekke seg velgere?*
- 3) *I hvilken grad kan man anvende humoristiske virkemidler i politiske temaer, og samtidig bevare alvoret i saken?*
- 4) *I hvilken grad kan man anvende humor for å tydeliggjøre politiske temaer eller politiske poenger?*
- 5) *Hvilke effekter kan det ha for en politiker å opptre i underholdningsprogrammer?*

Open-ended-intervju: Her står fleksibilitet i fokus, aktiv lytting og svare på svarene intervjuobjektet kommer med, altså rapportere/forstå det som blir sagt og spille videre på dette inn i nye spørsmål - se verden fra intervjuobjektets ståsted.

Naturalistisk intervju: Intervjueren skaper en intervju-kontekst basert på intervjuobjektet. Her vil man nærmest oppfordre til å gå utenom intervjueskjema, og heller aktivt lytte til intervjuobjektet, og bygge spørsmålene videre fra vedkommendes svar. Derfra kan intervjueren innhente data som gir *autentiske opplevelser fra verden og samfunnet*.

Spørsmålene:

Intervjuobjektene

- Hvem er de?
- Hva er det de jobber med/hvorfor har de god innsikt i det jeg jobber med?
- Hvordan ser verden ut fra deres ståsted? Altså hvordan tolker de det politiske bilde og nyhetsbilde i verden, kombinert med bruk av humor?

Dette vil jeg finne ut av

Hva er humor?

- I politisk kommunikasjon, hvordan vil du definere humor?
- Må man være smart for å forstå politisk humor? / Smart for å kunne anvende humor?
- Mener du at humor er et viktig virkemiddel i politisk kommunikasjon?

Dagens situasjon?

- Man kunne høre på Ekko på NRK P2 at kommunikasjonen mellom statsledere, politikere og folk generelt er på et helt annet nivå enn før, spesielt når det kommer til trusler. Kan humor være et dempende virkemiddel på den aggressive kommunikasjonen man ser i verden i dag?
- Man kan de siste årene hevde at det har vært en trend med å kombinere «hard» informasjon og underholdning - stemmer dette? Hvordan gjør man det? Hvorfor og hva får man ut av det?
- Har det blitt sånn at man kan bli like mye eller mer opplyst i nyhetsbilde, av å se på satire og nyhetsbaserte humorprogrammer? Er det mer ærlighet her enn hvis man ser for eksempel politikere ytre seg i nyhetene?
- Hvordan ser du på dagens situasjon? Vil bruken av humor kunne forbedre situasjonen på noe vis?

Politikerne?

- Hvordan kan politikere bruke humor som virkemiddel?
- Er det en sammenheng mellom det å bli godt likt som politiker eller en leder, og bruken av humor?
- Burde man som politiker, eller leder av et sentralt selskap eller konsern, stille opp i underholdningsprogrammer?
- Kan alle politikere bruke humor som virkemiddel?
- Man kan se at flere og flere politikere og politiske partier bruker sosiale medier for å nå ut til velgerne. Flere "prøver" å bruke humor i sosiale medier. Funker dette? Er det lurt? I så fall hvorfor/hvorfor ikke?
- Selv om man ikke var enig med Obama politisk, var det flere som likte ham som president. Dette fordi de blant annet likte ham som person. Han var ofte morsom i taler, og stilte opp i diverse underholdningsprogrammer, og beholdt ofte en veldig "kul" personlighet. Hva gjør dette for hans politiske karakter?
- Legger du vekt på det humoristiske når du publiserer noe på Instagram?

Ekstra/underveis

- Hva hadde DU syntes vært interessant at JEG fant ut av?
- Politisk gevinst - er det en politisk gevinst å få latter i debatt?
- Kan politikk bli lettere å forstå ved hjelp av humor?
- Tror du politisk deltakelse ville vært høyere med mer bruk av humor?